Jaargang 11

1-2001

Historische Kring Diemen

Mede mogelijk gemaakt door:

drukkerij ERLA

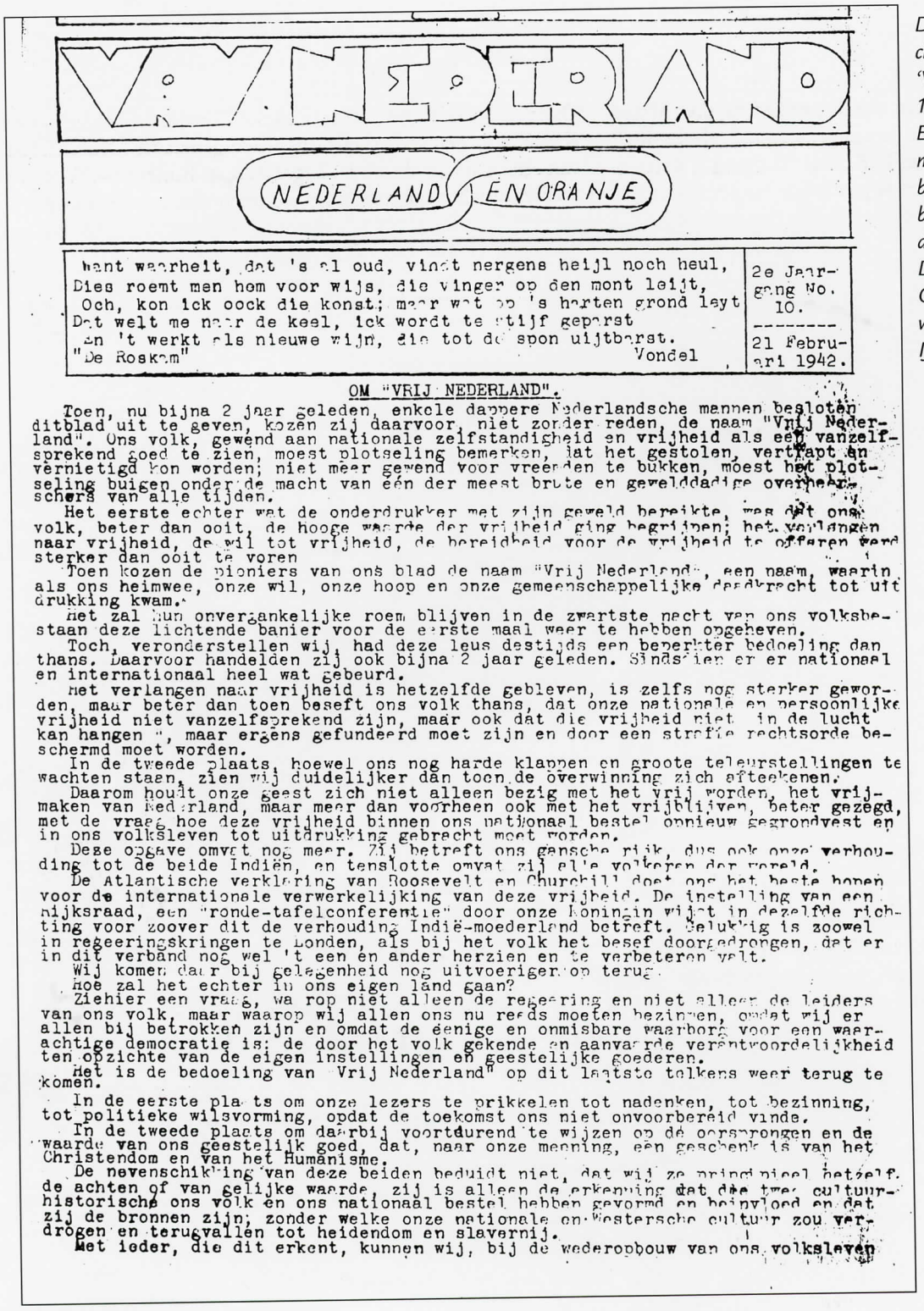

VRIJ NEDERLAND

NEDERLAND EN ORANJE

Want waarheit, dat 's al oud, vindt nergens heijl noch heul,
Dies roemt men hem voor wijs, die vinger op den mont leijt,
Och, kon ick oock die konst; maar wat op 's harten grond leyt
Dat welt me naar de keel, ick wordt te stijf geparst
En 't werkt als nieuwe wijn, die tot de spon uitbarst.
"De Roskam" Vondel

2e Jaargang No. 10.
---
21 Februari 1942.

OM "VRIJ NEDERLAND".

Toen, nu bijna 2 jaar geleden, enkele dappere Nederlandsche mannen besloten ditblad uit te geven, kozen zij daarvoor, niet zonder reden, de naam "Vrij Nederland". Ons volk, gewend aan nationale zelfstandigheid en vrijheid als een vanzelfsprekend goed te zien, moest plotseling bemerken, dat het gestolen, vertrapt en vernietigd kon worden; niet meer gewend voor vreemden te bukken, moest het plotseling buigen onder de macht van één der meest brute en gewelddadige overheersers van alle tijden.

Het eerste echter wat de onderdrukker met zijn geweld bereikte, was dat ons volk, beter dan ooit, de hooge waarde der vrijheid ging begrijpen; het verlangen naar vrijheid, de wil tot vrijheid, de bereidheid voor de vrijheid te offeren werd sterker dan ooit te voren

Toen kozen de pioniers van ons blad de naam "Vrij Nederland", een naam, waarin als ons heimwee, onze wil, onze hoop en onze gemeenschappelijke deadkracht tot uitdrukking kwam.

Het zal hun onvergankelijke roem blijven in de zwartste nacht van ons volksbestaan deze lichtende banier voor de eerste maal weer te hebben opgeheven.

Toch, veronderstellen wij, had deze leus destijds een beperkter bedoeling dan thans. Daarvoor handelden zij ook bijna 2 jaar geleden. Sindsdien er er nationaal en internationaal heel wat gebeurd.

Het verlangen naar vrijheid is hetzelfde gebleven, is zelfs nog sterker geworden, maar beter dan toen beseft ons volk thans, dat onze nationale en persoonlijke vrijheid niet vanzelfsprekend zijn, maar ook dat die vrijheid niet in de lucht kan hangen ", maar ergens gefundeerd moet zijn en door een strafte rechtsorde beschermd moet worden.

In de tweede plaats, hoewel ons nog harde klappen en groote teleurstellingen te wachten staan, zien wij duidelijker dan toen de overwinning zich afteekenen.

Daarom houdt onze geest zich niet alleen bezig met het vrij worden, het vrijmaken van Nederland, maar meer dan voorheen ook met het vrijblijven, beter gezegd, met de vraag hoe deze vrijheid binnen ons nationaal bestel opnieuw gegrondvest en in ons volksleven tot uitdrukking gebracht moet worden.

Deze opgave omvat nog meer. Zij betreft ons gansche rijk, dus ook onze verhouding tot de beide Indiën, en tenslotte omvat zij alle volkeren der wereld.

De Atlantische verklaring van Roosevelt en Churchill doet ons het beste hopen voor de internationale verwerkelijking van deze vrijheid. De instelling van een rijksraad, een "ronde-tafelconferentie" door onze koningin wijst in dezelfde richting voor zoover dit de verhouding Indië-moederland betreft. Gelukkig is zoowel in regeeringskringen te Londen, als bij het volk het besef doorgedrongen, dat er in dit verband nog wel 't een en ander herzien en te verbeteren valt.

Wij komen daar bij gelegenheid nog uitvoeriger op terug.

Hoe zal het echter in ons eigen land gaan?

Ziehier een vraag, waarop niet alleen de regeering en niet alleen de leiders van ons volk, maar waarop wij allen ons nu reeds moeten bezinnen, omdat wij er allen bij betrokken zijn en omdat de eenige en onmisbare waarborg voor een waarachtige democratie is: de door het volk gekende en aanvaarde verantwoordelijkheid ten opzichte van de eigen instellingen en geestelijke goederen.

Het is de bedoeling van "Vrij Nederland" op dit laatste telkens weer terug te komen.

In de eerste plaats om onze lezers te prikkelen tot nadenken, tot bezinning, tot politieke wilsvorming, opdat de toekomst ons niet onvoorbereid vinde.

In de tweede plaats om daarbij voortdurend te wijzen op de oorsprongen en de waarde van ons geestelijk goed, dat, naar onze meening, een geschenk is van het Christendom en van het Humanisme.

De nevenschikking van deze beiden beduidt niet, dat wij ze principieel hetzelfde achten of van gelijke waarde, zij is alleen de erkenning dat die twee cultuurhistorische ons volk en ons nationaal bestel hebben gevormd en beïnvloed en dat zij de bronnen zijn; zonder welke onze nationale en Westersche cultuur zou verdrogen en terugvallen tot heidendom en slavernij.

Met ieder, die dit erkent, kunnen wij, bij de wederopbouw van ons volksleven

De eerste pagina van een gestencilde uitgave van het illegale blad 'Vrij Nederland' van 21 februari 1942, 2e jaargang nr. 10. Een kopie van hetzelfde nummer, maar dan gedrukt, staat afgebeeld op de achterzijde van dit blad. Het is zeer aannemelijk dat de gedrukte versie bij Drukkerij A.H. de Wild aan de Ouderkerkerlaan te Diemen werd gedrukt door Andries IJsendijk.

INHOUD

Voorwoord	*John Cuijpers*	1
Het illegale drukken van *Vrij Nederland* in Diemen	*Taco ten Dam*	2
De geschiedenis van de *Diemer Courant*	*Wiard Krook*	15
De *Diemer Courant*: meer dan een hius-aan-huisblad	*Oscar Borghardt*	23
Drukkerij Erla	*Henk Teiwes/Wim Gerritsen*	25
De *Diemer Boekhandel* van Cor Smit Jzn.	*Wim de Valk*	32
Diemense bibliotheken	*Elke Krook*	37
Paul van den Berg en *Boekhandel Vanderhoef*	*Jaap Haag*	41
Bernardus Bosch: revolutionair predikant	*Leendert Dros*	42
Prikbord	*Redactie*	44

Historische Kring Diemen

www.historischekringdiemen.nl

opgericht 16 maart 1991

jaargang 11, nummer 1-2001

gratis voor leden

bestuur:
voorzitter: John Cuijpers
secretaris: Ed Niezen
penningmeester: Gerard Baars
bestuursleden: Jaap Haag
Jaap van Ingen
Noor van Mens

secretariaat: Boschplaat 68
1112 KT Diemen
tel. 695.72.44
e.niezen@ps.nl

gironummer: 152.58.66
Penningmeester HKD
Tureluurweg 32
1113 HA Diemen

redactieadres: Rode Kruislaan 145
1111 NH Diemen
tel. 699.20.93
h.teiwes@ps.nl

redactieteam: Taco ten Dam
Jaap Haag
Wiard Krook
Henk Teiwes
Wim de Valk

coordinator & correcties: Henk Teiwes

layout: Wiard Krook
Martijn van der Riet

opmaak en druk: Drukkerij Erla
Kruitberg 1a
1104 BA Amsterdam-ZO
tel. 698.16.00
fax. 690.56.09
erla.prepress@wxs.nl

ISSN 0929-9068

© 2001 Artikelen of delen daaruit mogen niet worden overgenomen zonder toestemming van de auteur(s).

Het lidmaatschap van de *Historische Kring Diemen* bedraagt fl.22,50 per jaar. Leden ontvangen de *HKD-Nieuwsbrief* en minimaal tweemaal per jaar het verenigingsblad *Historische Kring Diemen*. Men kan lid worden door zich aan te melden bij het secretariaat.

VOORWOORD

"Vox audita perit, littera scripta manet"
(Het gesproken woord vervliegt, een geschreven tekst blijft)

Sedert mensenheugenis probeert de mens datgene wat hem boeit en wat hem belangrijk lijkt, vast te leggen voor het nageslacht. Niet voor niets wordt de uitvinding van het schrift beschouwd als een belangrijke mijlpaal in de ontwikkeling van de mensheid.
We spreken zelfs over historie en prehistorie, waarbij de grens tussen beide begrippen wordt bepaald door de aanwezigheid van geschreven bronnen.

Toen onze huisdrukker *Erla* aanbood de kosten van deze uitgave te dragen, lag het voor de hand te kiezen voor de geschiedenis van het geschreven woord in Diemen. Het is ronduit verbazingwekkend wat de redactie van ons tijdschrift en de deelnemende auteurs boven water hebben weten te krijgen over dit onderwerp. Hopelijk zult u in dit nummer weer het nodige van uw gading vinden.
De volgende thema's over het geschreven woord in Diemen in de ruimste zin van het woord passeren de revue:
De geschiedenis van de *Diemer Courant*, waarbij in de hele oude en de iets minder oude historie van onze buurtkrant wordt gedoken. Verder zal aandacht worden besteed aan de *Diemer Boekhandel* (de vroegere "Bijenkorf" van ons dorp), *Boekhandel Vanderhoef* en de bibliotheken in Diemen. Ook is er een verhaal over de revolutionaire Diemense predikant en publicist Bernardus Bosch. Het interview met onze huisdrukker Wim Gerritsen, zijn Diemense achtergrond en zijn *Drukkerij Erla*, mag u natuurlijk ook niet missen.

Tenslotte vestig ik uw speciale aandacht op een artikel dat eigenlijk al heel lang geleden geschreven had moeten worden. Dankzij de zeer gewaardeerde inspanning van velen, en niet in het minst die van de auteur (zonder de schrijvers van de andere bijdragen ook maar iets te kort te willen doen) kunnen we kennis nemen van een aantal nieuwe aspecten uit de geschiedenis van het illegale *Vrij Nederland*. Met name de rol die een aantal moedige Diemenaren, onder wie drukker Andries IJsendijk en 'Tante Sjaan' de Wild hierbij hebben gespeeld, blijft niet onbelicht. Overigens stelt de auteur er prijs op te vermelden dat de thans gepubliceerde geschiedenis over het Diemense aandeel van de totstandkoming van de verzetskrant *Vrij Nederland* nog lang niet compleet is. Er zijn ongetwijfeld meer, hier nog onvermeld gebleven personen betrokken geweest bij deze moedige verzetsdaden tegen de toenmalige Duitse bezetter. Het onderzoek zal dan ook worden voortgezet. Er zal in de nabije toekomst nog veel archiefwerk worden gepleegd en andere betrokkenen, onder wie een aantal Diemenaren, worden geïnterviewd. Misschien is het tevens mogelijk om ook meer inzicht te krijgen in andere te Diemen gepleegde verzetsactiviteiten. Gedacht wordt onder andere aan de belangrijke rol van de zogenaamde *Zwitserse Weg*, de *Verzetsgroep Diemen* en de illegale activiteiten die onder de vlag van de *Christelijk Sociale Vereniging Patrimonium*, met name door Arie Nieuwpoort, werden gepleegd. De *HKD* overweegt te zijner tijd over dit thema een eigen publicatie uit te gaan geven. Aanvullende informatie, alsmede thans nog onbekend en ongepubliceerd gebleven beeld- en documentatiemateriaal, zijn hierbij onontbeerlijk. Uw aller medewerking zal dan ook in dank worden aanvaard.

John Cuijpers

VRIJ NEDERLAND

NEDERLAND ORANJE

Verzetsstrijders prijzen rol van drukker Andries IJsendijk en mevrouw De Wild

HET ILLEGALE DRUKKEN VAN *VRIJ NEDERLAND* IN DIEMEN

Taco ten Dam

Toen in de nacht van 9 op 10 mei 1940 de Duitsers Nederland binnenvielen, werd ook in het landelijke Diemen de rust met geweld doorbroken. Al op de eerste oorlogsdag viel een vliegtuigbom op de Stammerdijk. Vier dagen later belden terugtrekkende Nederlandse troepen aan bij woningen aan de Muiderstraatweg en de Hartveldseweg met het verzoek om emmers water buiten te zetten voor de paarden....[1] Toen Nederland zich na vijf dagen ongelijke strijd overgaf, reageerden de meeste Diemenaren ontgoocheld.[2] Soldaten schoten hun geweren leeg, braken ze in tweeën of wierpen ze bij de Diemerbrug in de Keulsevaart. De volgende dag kreeg de Diemense bevolking de vijand in levende lijve te zien. Duitse colonnes, bestaande uit vrachtwagens, geschut, pantserwagens en marcherende soldaten, trokken over de Muiderstraatweg richting Amsterdam.

Electrische
Boekdrukkerij
A. H. DE WILD
DIEMEN

Prima ingericht voor het drukken
van Week- en Maandbladen,
Reglementen, Aandeelen,
Boek- en Staatwerken,
Vereenigings- en
Handelsdrukwerk

AANPLAK-BILJETTEN

Advertentie Feestgids 1923

Een zeldzame foto van het interieur van Drukkerij A.H. De Wild. Op deze afbeelding uit 1920 zien we de eigenaar Arie Hendrik de Wild (rechts) bij de oude Franse snelpers, waarop later de illegale krant 'Vrij Nederland' werd gedrukt. Geheel links staat Peter de Wild. De naam van het jongetje is onbekend (foto coll. Henk de Wild).

Raadhuis

In het raadhuis aan de Hartveldseweg zullen burgemeester jhr mr L.E. de Geer van Oudegein en zijn medewerkers met ongeloof, maar vooral met ingehouden woede de voorbijtrekkende vijand hebben gadegeslagen. Een aantal van hen zou zich zeker niet neerleggen bij de nieuwe situatie.

Maar de rust keerde terug. De Duitse bezetter stelde zich in die eerste maanden van de bezetting zelfs enigszins terughoudend op. Voor de Diemense bevolking leek er dan ook in de eerste oorlogszomer niet zoveel veranderd. Het dagelijkse leven ging verder en op zondag reden nog steeds dikke rijen fietsers uit Amsterdam langs de Keulsevaart richting 't Gooi om net als vóór de oorlog een dagje buiten door te brengen. Bij de Diemerbrug werden ze nagekeken door de verzamelde bevolking.

Vrijwillige Burger wacht Amsterdam
No. 434-A 8/380.
DE COMMANDANT DER VRIJWILLIGE BURGERWACHT VERKLAART HIERBIJ DAT DE HEER
J. C. Bührmann
LID DER VRIJWILLIGE BURGERWACHT EN VAN POLITIE DER GEMEENTE AMSTERDAM. IS BENOEMD TOT
Tweede-luitenant bij
ALS ZOODANIG ONBEZOLDIGD DIENAAR
de Infanterie Brigade
EN VERZOEKT ALLE AMBTENAREN DER GEMEENTE EN VAN LEGER EN VLOOT AAN GENOEMDEN HEER ALLE MOGELIJKE MEDEWERKING EN STEUN TE VERLEENEN.
HANDTEEKENING VAN DEN HOUDER:
AMSTERDAM. 1 Mei 1935.
DE COMMANDANT DER VRIJWILLIGE BURGERWACHT:

Het legitimatiebewijs van J.Chr. Bührmann van de 'Vrijwillige Burgerwacht' te Amsterdam uit 1935 (coll. NIOD).

Verzetsgroep Diemen

Maar in het raadhuis aan de Hartveldseweg was de stemming geladen. Op 29 juni, de verjaardag van prins Bernhard, vertolkten gemeenteambtenaren, onder wie H.G.A. van Kleef, R.H. Ruigrok van der Werve en mr J.Ch. Bührmann, op een niet mis te verstane wijze hun anti-Duitse gevoelens. In een brief aan de burgemeester wensten zij hem toe dat het hem "als hoofd van de gemeente gegeven moge worden vele malen de hulde voor ons Oranjehuis in ontvangst te nemen."[3] Kort daarvoor was ook de *Verzetsgroep Diemen* opgericht. Dat het niet alleen bij woorden van verzet zou blijven, zou spoedig duidelijk worden. De verzetsgroep maakte al snel contact met Engeland via een geheime zender welke was verborgen in het torentje van het baarhuisje op begraafplaats *Gedenk te Sterven* te Oud-Diemen. En de jonge, hervormde ambtenaar Bührmann maakte begin 1941 kennis met leden van de centrale leiding van het illegale verzetsblad *Vrij Nederland*.

Vrij Nederland

In de Watergraafsmeer was al vanaf het begin van de oorlog een groep gereformeerde jongeren actief geweest met het uitgeven van een illegale krant. Zij verzorgden de redactie van *Vrij Nederland*. Het blad werd gestencild in de kwekerij van Dick van Veen aan de Muiderstraatweg, buiten de stad bij de Merwedebrug over het Amsterdam-Rijnkanaal.[4] Een van de redactieleden was de 27-jarige advocaat Arie van Namen. Op een haar na was hij in februari 1941 aan de arrestatiegolf van *Vrij Nederland*-medewerkers door de *Sicherheitspolizei* ontkomen. Ook Willem Pieter Speelman, 21 jaar en student economie aan de *Vrije Universiteit*, was de dans ontsprongen en had sindsdien maanden in Haarlem ondergedoken gezeten. Vermoedelijk op zijn onderduikadres in Haarlem leerde hij de chemisch analist Hendrik Pieter Hos kennen, die al sinds de zomer van 1940 actief was in een ondergrondse spionagegroep.[5]

Briefhoofd 1932

Advertentie Feestgids 1938

In Diemen kan uw drukwerk prima gemaakt worden ter
HANDELSDRUKKERIJ A. H. DE WILD
Ouderkerkerlaan 7 - Telefoon 52232

Verzuiling

De verzuiling, die het Nederland van voor de oorlog kenmerkte, vond men ook in het verzet terug. Vooral in protestantse kringen, waar de band met het Oranjehuis altijd heel sterk gevoeld werd, mengde godsdienstige afkeer van de nazi's zich met gevoelens van gekrenkte nationale trots. Maar ongehoorzaamheid aan de overheid en vooral liegen golden, juist in het orthodox-christelijk milieu waaruit zoveel *Vrij Nederland*-medewerkers afkomstig waren, als een zonde. Toen de nazi's echter steeds meer hun ware bedoelingen toonden en meedogenloos de jacht inzetten op de joodse medelanders, kwamen de protestantse jongeren, die in verzet wilden komen, steeds meer in gewetensnood. Was het geoorloofd de bezetter met zware middelen tegemoet te treden? Al in augustus 1940 waren kerkelijke leiders uit protestantse kringen in Lunteren bij elkaar gekomen om stelling te nemen tegen het antisemitisme. Hebe Charlotte Kohlbrugge, die werkte bij het kerkeraadsbureau in Amsterdam en die later zo'n prominente rol zou spelen in de *Vrij Nederland*-groep in Diemen, was een van de initiatiefnemers van deze bijeenkomst. Zij lieten zich inspireren door de zich tegen de nazi's opstellende *Bekennende Kirche* in Duitsland. Kohlbrugge was al voor de oorlog in Duitsland geweest en had met eigen ogen kunnen aanschouwen wat er gaande was. Zij was zelfs gearresteerd en na een korte gevangenschap "voor eeuwig" uitgewezen.[6] De leden van de *Lunterse Kring* vroegen in een brief of de Kerk zich duidelijk wilde uitspreken tegen het antisemitisme en "tegen de kentekenen van willekeur die wij bij de bezettende macht, nadat zij onrechtmatige aanval op ons vaderland heeft gepleegd, van dag tot dag opmerken."[7]

Arie van Namen

Na de massale arrestaties van *Vrij Nederland*-leden eind februari 1941, van wie velen afkomstig waren uit Anti-Revolutionaire Partij-kringen in de Watergraafsmeer, ontstond een nieuwe groep van *Vrij Nederland*-medewerkers. Om de gevangenen zo veel mogelijk te ontlasten, was het nodig zo snel mogelijk een nieuw nummer uit te brengen. Arie van Namen was een van de

weinigen die over was van deze oorspronkelijke *Watergraafsmeergroep*. Via zijn neef Wim Speelman was hij in contact gekomen met Henk van Randwijk, een onderwijzer uit de Jordaan in Amsterdam. Zo vormde zich een nieuwe redactie. Arie van Namen en Gesina van der Molen schreven de hoofdartikelen, Henk van Randwijk schreef zijn eerste bijdrage en Wim Speelman was eindredacteur. Hebe Kohlbrugge stencilde het augustusnummer van 1941 van *Vrij Nederland* op haar kantoor in de Nieuwe Kerk.[8]

Henk Hos, die Wim Speelman in Haarlem had leren kennen, hield zich voornamelijk bezig met de verspreiding. Hos was al meteen na de capitulatie in het verzet gegaan. Hij was door zijn kennis van de chemie en door zijn hobby van fotograferen en smalfilmen uitermate geschikt voor het spionagewerk. Henk Hos, Wim Speelman en Arie van Namen zwierven opgejaagd door Nederland, zonder vast adres.

Een groot probleem voor de *Vrij Nederland*-groep was het vinden van een betrouwbaar adres om te stencilen. Maar door zijn contacten in spionagekringen kende Henk Hos J.Ch. Bührmann, die op het raadhuis in Diemen werkte. Misschien kon die hen helpen aan een stenciladres. Per slot van rekening was Diemen vanuit Amsterdam goed bereikbaar en wie zou in dit kleine, rustige dorp met rond de 6000 zielen een haard van verzet verwachten?

Ouderkerkerlaan 7

Bührmann kon inderdaad helpen. Hij wees Hos de weg naar de *Boek- en Handelsdrukkerij A.H. de Wild* aan de Ouderkerkerlaan 7, die veel drukwerk voor de gemeente deed. De zaak was eigendom van mevrouw Adriana 'Sjaan' de Wild-van Dijk, die sinds 1937 weduwe was van Arie de Wild. Arie was als drukker een bekend figuur geweest in de Diemense gemeenschap, aangezien hij al sinds het begin van de eeuw drukwerk binnen de gemeente verzorgde. In 1921 was hij met zijn vrouw vanuit een huisje aan de Muiderstraatweg naar de Ouderkerkerlaan verhuisd. In de tuin achter het huis was vroeger een metaalgieterij geweest. De stenen optrek die hier stond was heel stevig gefundeerd en daardoor een ideale plek voor het plaatsen van een drukpers.[9] Na een paar jaar nam het kinderloze echtpaar een pleegkind in huis: de 5-jarige Andries Martinus IJsendijk. Hij was de zoon van Aalt IJsendijk, die een boekhandel annex leesbibliotheek had aan de Amsterdamse Vijzelstraat, en

Een vooroorlogse foto van Drukkerij-Boekhandel A.H. de Wild aan de Ouderkerkerlaan 7 (foto coll. NOID).

Adriana de Wild-van Dijk en Arie Hendrik de Wild met hun nog jonge pleegzoon Andries IJsendijk, gefotografeerd in ca 1936 (foto coll. Henk de Wild).

getrouwd was met een zuster van Adriana de Wild. Toen Arie de Wild ernstig ziek werd en in 1937 overleed, ging Andries IJsendijk op verzoek van zijn tante in de drukkerij werken. In 1938 trouwde Andries met Nellie Petersen. Zij gingen wonen aan de Kuipersstraat 66 in Amsterdam. In februari 1939 werd hun eerste dochter Dolly geboren.

Mevrouw De Wild

Zoals het met zoveel kerken in Nederland het geval was, stroomde in de oorlogsjaren ook de hervormde kerk bij de Diemerbrug met grote regelmaat vol. Mevrouw De Wild stak iedere zondag de straat over om op haar eigen gehuurde bank voorin de kerk plaats te nemen.[10] De zeer propere dame van wie in het buurtje rond de Ouderkerkerlaan de mare ging dat "haar kleedjes eerder sleten door het kloppen dan door het eroverheen lopen"[11], luisterde ongetwijfeld met instemming naar de kanselboodschap die op zondag 27 oktober 1940 door dominee J.G. Hooijer, die als predikant verbonden was aan de Nederlands-Hervormde Gemeente te Diemen, uitgesproken werd.[12] Hooijer, die later via zijn relaties zou meehelpen talloze joodse kinderen op een veilig adres onder te brengen, herinnerde in zijn tekst aan "het hoge goed van de geestelijke vrijheid." De tekst had betrekking op het verbod joden in overheidsdienst aan te stellen of te bevorderen.

Andries IJsendijk wist uit Amsterdam maar al te goed hoe verstrekkend de Duitse jacht op de joden was. Uiteindelijk woonde hij aan de Kuipersstraat vlakbij de Van Woustraat, waar in februari 1941 een ijssalon het toneel was van een vechtpartij tussen de joodse eigenaars en WA'ers. Ook in Diemen zouden

de joden niet ongemoeid gelaten worden. In maart 1941 werden door de gemeente op bevel van de rijkscommissaris voor het bezette Nederlandse gebied 91 joodse inwoners aangemeld.[13] Het bleek het voorwerk te zijn van het afschuwelijke karwei waar de Duitsers mee bezig waren.

Henk Hos en Wim Speelman

In september 1941 stapten Henk Hos en Wim Speelman, op zoek naar nieuwe stenciladressen, de kleine kantoorboekhandel van mevrouw De Wild binnen en knoopten een praatje aan met de eigenaresse. In het piepkleine winkeltje rook het sterk naar boenwas en de mannen konden zich bijna spiegelen in de prachtige, houten toonbank die door de zwager van mevrouw De Wild was gemaakt.[14] Misschien bezochten zij ook het kleine drukkerijtje, dat achterin de tuin in een stenen schuur gevestigd was en waar haar neef Andries IJsendijk werkte. Toen zij weggingen, hadden Hos en Speelman het gevoel dat het wel goed zat aan de Ouderkerkerlaan.[15] Mevrouw de Wild was een nuchtere vrouw met een uitgesproken mening. Zij was een gelovige vrouw die ongetwijfeld een afkeer had van de Duitse bezetter. IJsendijk leek politiek niet zo geïnteresseerd. Het was duidelijk dat mevrouw De Wild de beslissingen nam.[16]

Voordelen

De locatie van de drukkerij, ongeveer daar waar nu het speeltuintje in de Anne Frankwijk is, kon blijkbaar de goedkeuring van de verkenners van de *Vrij Nederland*-groep wegdragen. Ze was uiterst geschikt en het voldeed volkomen aan de voorwaarden voor het uiterst gevaarlijke werk van een illegale drukker. Via de drukke Hartveldseweg bereikte je over de Diemerbrug, na een kleine stukje linksaf, de rustige Ouderkerkerlaan met het winkeltje en het achterafdrukkerijtje. Ten tweede gaf het winkeltje de garantie dat je ongestoord kon binnenlopen. Een vreemde zou hier niet zo snel opvallen. Ten derde waren mevrouw De Wild en drukker IJsendijk betrouwbaar. De referenties van gemeenteambtenaar Bührmann waren immers uitstekend. Ten vierde was door het minimum aan personeel het aantal contacten beperkt.

Met instemming van mevrouw De Wild mocht van de drukkerij gebruik worden gemaakt. Voorlopig zou er gestencild worden met een 'vreemde' stencilmachine. Deze werd met de bakfiets door Henk Hos en Wim Speelman vanuit Noordwijk naar Diemen vervoerd.[17] Het is aannemelijk dat IJsendijk de stencilmachine in de avond en ook 's nachts bediende, samen met Hos en Speelman.[18] Zij stencilden Vrij Nederland in een oplage van 1000 tot 3000 exemplaren en maakten die vervolgens voor verzending in enveloppen en expeditie gereed.[19] Plotseling waren mevrouw De Wild en haar neef Andries direct betrokken bij zeer gevaarlijk illegaal werk. Drukkers en verspreiders van het door de Sicherheitsdienst aangemerkte "weitverbreiteste und gefährlichste Hetzschrift (...) das periodische Pamphlet VRIJ NEDERLAND" stonden hoog op de lijst van gezochte personen.[20] De Duitsers schatten het belang van de illegale pers hoog in. Het drukken en verspreiden van de illegale Vrij Nederland stond in strafmaat gelijk aan sabotage en gewapend verzet.

Henk de Wild

Bührmanns suggestie om het adres van De Wild in de illegaliteit te betrekken, bleek een schot in de roos. Voor de vaak jonge verzetsstrijders werd mevrouw De Wild al gauw 'tante Jeanne'.[21] In een mum van tijd steeg haar ster in de illegaliteit. Ouderkerkerlaan 7 werd een centrum van illegale activiteiten. Henk de Wild, de neef van tante Jeanne, was in de oorlog een tiener. Hij kwam veel bij zijn tante. Henk was gefascineerd door de drukkerij en hielp graag met de diverse werkzaamheden. Ook zijn tante, wier huwelijk met Arie de Wild kinderloos was gebleven, genoot van de aanwezigheid van Henk. Maar er kwam ook regelmatig bezoek, dat voor de jongen met enige geheimzinnigheid omgeven was. Dan moest Henk even een poosje achter gaan spelen.[22] Als drukker en spin in het web van de Diemense verzetsactiviteiten was tante Jeanne van onmetelijk belang voor de illegale werkers. Henk Hos, die in 1944 gefusilleerd zou worden, schreef in een ontroerende afscheids-

Hendrik Pieter Hos [1906-1944] (foto ca 1940 archief NIOD).

Henk Hos (foto coll. NIOD).

Willem Pieter Speelman [1919-1945] (foto ca 1940 archief NIOD).

Hebe Charlotte Kohlbrugge, in het verzet onder meer bekend als 'Chrisje' en 'Doortje'

Piet Saan sr [1901-1978]

Andries Martinus IJsendijk [1918-1975]

brief aan tante Jeanne: "Wat hadden wij zonder u moeten beginnen?"[23] Het was precies zoals de Diemense geschiedschrijver P.J. ter Beek in zijn "Historie van Diemen" schreef: "Ja, daar bij tante Sjaan was het een echt geuzennest."[24]

Hebe Kohlbrugge

De *Vrij Nederland*-groep kwam er graag. Henk Hos en Wim Speelman kwamen er niet alleen om te stencilen, maar ook om even bij te komen van hun nerveuze, dagelijkse leven. Zij leefden immers in de wetenschap dat zij op elk moment gearresteerd konden worden. Zij trokken door het hele land om *Vrij Nederland* te maken en kwamen in verschillende drukkerijen. De combinatie van deze drukkerij met de oergezellige woning van tante Jeanne was voor hen echter blijkbaar uniek.[25] Wim Speelman werkte er soms aan spionageplannen, waarbij hij ook wel IJsendijk betrok. Arie van Namen kwam er regelmatig en heel soms verscheen Henk van Randwijk in het keukentje achter het piepkleine winkeltje aan de Ouderkerkerlaan 7.

Hebe Kohlbrugge, door Henk en Wim bij tante Jeanne geïntroduceerd, fietste na haar werk in Amsterdam voor spertijd vaak nog even snel naar het rustige Diemen. Bijna zestig jaar later kan zij er nog liefdevol over vertellen: "Tante Jeanne was een engel. Er ging een enorme rust van die vrouw uit. Als je er kwam, was je thuis. Je voelde je er absoluut veilig, hoewel het adres absoluut niet veilig was, want bij een inval kon je geen kant op."[26] Later zou blijken dat deze woorden maar al te waar zouden zijn.

De verzuiling, zo kenmerkend voor Nederland en het georganiseerde verzet, werd in de Diemense verzetskringen echter doorbroken. De hervormde Bührmann is in zijn memoires zeer lovend over het 'roomse' trio Ruigrok van der Werve, Van Kleef en Saan: "Betrouwbaarder had ik moeilijk kunnen vinden."[27] Ook Hebe Kohlbrugge was bekend bij de katholieke familie Saan, zij het onder haar verzetsnaam 'Chrisje'. Ze had meer schuilnamen, onder andere ook 'Doortje'. Piet Saan jr nu: "Chrisje werkte veel op de *Remington*, de schrijfmachine van mijn vader. We wisten dat zij aan de achterkant van het huis naar binnenklom door een omhooggeschoven raam, ook als wij niet thuis waren."[28]

Jo Pellicaan (verzetsnaam Van de Woude), de secretaris van de *Christelijke Sociale Vereniging Patrimonium* kwam veel over de vloer bij Saan. De contacten met Piet sr (1901-1978) kwamen hem goed van pas, toen de Duitsers op het punt stonden de administratie van zijn bond in beslag te nemen. Piet Saan jr, in die tijd een jongen van een jaar of veertien, vertelt hoe zijn vader de verhuizing regelde: "In een weekend werd het kantoor aan de Vondelstraat helemaal leeggeruimd. In de krant had gestaan dat er een rode vrachtauto gesignaleerd was. Onmiddellijk daarna werden de verhuiswagens overgespoten in een andere kleur om herkenning te voorkomen. Sinds dat moment veranderde de bedrijfskleur van *Saan* naar groen en oranje." In 1944 zou Piet Saan sr Jo Pellicaan nog een keer een dienst bewijzen, die een enorme indruk zou achterlaten.

Andries IJsendijk

Bij Henk van Randwijk en Arie van Namen leefde al een tijd de wens om *Vrij Nederland* te laten drukken. Dat had allerlei praktische en psychologische voordelen boven de stencilvorm, ook al bood de stencilmachine het gemak van snelheid, eenvoud en een kleinere kans op ontdekking. De krant zou in gedrukte vorm beter leesbaar zijn en meer typografische mogelijkheden hebben. De psychologische voordelen waren welhaast nog groter. Een gedrukt ondergronds blad had meer aura van duurzaamheid en was daarom een grotere plaag voor de bezetters.[29] Wim Speelman onderzocht de mogelijkheden in Friesland. Waarschijnlijk bereikten de geluiden van de leiding ook het drukkerijtje in Diemen, want vrijwel tegelijkertijd stelde Andries IJsendijk voor om het blad in Diemen te gaan drukken. De gevaren voor het adres aan de Ouderkerkerlaan 7 zouden daarmee flink toenemen. Misschien was het voorzichtigheid van Van Randwijk om het adres van tante Jeanne in eerste instantie niet voor het drukken gebruiken. Hoe dan ook: in het Friese Koudum werd rond de kerstdagen van 1941 een oplage van *Vrij Nederland* gedrukt, waarbij Wim Speelman de praktische kant van de operatie verzorgde. Mogelijk via Jo Pellicaan, de relatie van Piet Saan, kwamen deze gedrukte *Vrij Nederland*-kranten in Amsterdam. De constatering dat de eerste gedrukte *Vrij Nederland* in Koudum werd gedrukt, staat

tegenover de vermelding van Arie van Namen in het in 1970 geschreven verzetsrapport over Andries IJsendijk. Daarin stelt Van Namen dat "de drukkerij van betrokkene de eerste is geweest waar *Vrij Nederland* gedrukt werd."[30] Ook in januari 1942 was namelijk bij drukkerij De Wild in Diemen de stencilmachine aan de kant gezet en werd de Franse snelpers in werking gesteld om *Vrij Nederland* te drukken. IJsendijk dwong groot respect af bij Van Randwijk en Van Namen door het gehele nummer, dat uit acht pagina's bestond, met de hand te zetten. 's Avonds en 's nachts werden er duizenden exemplaren gedrukt.[31] Bovendien vond IJsendijk de tijd om tussendoor persoonsbewijzen te vervalsen en Belgische persoonsbewijzen na te maken.[32] Het gedrukte januarinummer van *Vrij Nederland* dat bij IJsendijk van de pers kwam, had voor Van Randwijk grote betekenis. Hij beschouwde het later als maatgevend voor de toon en inhoud van het blad tijdens de komende jaren.

Verspreiders in Diemen

Tante Jeanne verrichtte haar werk in grote zwijgzaamheid. Geïnspireerd door Hos en Van Namen had zij zelf de organisatie van het verspreidingswerk van *Vrij Nederland* in Diemen op zich genomen.[33] Door haar contacten die zij via haar winkel en drukkerij opdeed, kende zij veel mensen in Diemen en kon zij als geen ander het kaf van het koren scheiden. Als illegaal hoofdverspreider voor Diemen en Betondorp vroeg zij H.W. Königkrämer, een onderwijzer van de Diemense openbare lagere school aan de Ouderkerkerlaan. Samen zochten zij naar de juiste mensen - ook Königkrämer kende door zijn werk veel betrouwbare Diemense gezinnen - en bouwden zij aan een netwerk om de illegale krant in Diemen te verspreiden. Vanuit de Ouderkerkerlaan 7 deed Stien van Dijk, een nichtje van tante Jeanne, mee aan de verspreiding.

Het perceel Ouderkerkerlaan 5 en 7 in 1926. W. Rijpkema dreef op nummer 5 (het linker gedeelte) een sigarenwinkel. Vanaf 1939 was C. Hoogland eigenaar van deze winkel. In het rechter gedeelte (nr. 7) woonde vanaf 1921 de familie A.H. de Wild. De winkel was ingericht als boekhandel; de drukkerij bevond zich achter het pand.

Aan de Ouderkerkerlaan werd ook Jacques Vermeulen, zoon van de brugwachter van de Diemerbrug, bereid gevonden mee te helpen. Hij was bestuurslid van de sportvereniging *DVAV* (de vroegere naam van *SV Diemen*) en kende als zodanig ook weer veel Diemenaren. Ook zijn buurman Jan Bok, die later geestelijke in Limburg zou worden, deed mee. Daarnaast verrichtten D. Deul en F. van Tilburg ook diensten voor *Vrij Nederland*.

Marie Tijhuis

Aan de andere kant van de Diemerbrug was de familie Tijhuis betrokken bij de distributie van de illegale krant. Mevrouw M.C. van Dijk, de echtgenote van de voormalige smid Arie van Dijk, en in de oorlog Marie Tijhuis, kan zich nog herinneren hoe de blaadjes werden rondgebracht: "Ik ging 's avonds op pad. Ik had een paar adressen en wist precies hoe ik me bij elk adres moest melden. Bij de een aan de voorkant en bij de ander weer achterom. We liepen altijd zonder tas. De blaadjes had ik opgerold in de mouw van mijn jas. Op deze manier heb ik het tot het eind van de oorlog gedaan."[34] Cor van der Wielen, exleerling van Königkrämer en zelf toen een jongen van een jaar of veertien, kan zich nog het volgende herinneren: "Mijn vader bracht de krantjes rond. Het was allemaal heel spannend. De krantjes werden altijd gebracht door een heel zenuwachtig mannetje met een bril. Dat was meneer B.H. Liberg uit de Ouddiemerlaan. Hij gaf ze af en liep dan weer heel snel weg. Mijn vader bracht de blaadjes ook wel naar schoenmaker Niemans. Hij schoof de blaadjes dan achter de kassa en riep dan heel hard: 'Kassa!!' Het was best link, want er liep veel *Feldgendarmerie* in Diemen op straat."[35]

Ook jonkheer Daan Bicker, zoon van de oud-burgemeester en actief betrokken bij diverse verzetsactiviteiten in Diemen en omstreken, deed mee aan de verspreiding.[36]

De krantjes werden altijd goed ontvangen. In een tijd waarin de bezetter het zo goed als onmogelijk had gemaakt om vrij nieuws te vergaren, keken veel mensen uit naar een ander geluid dan het gelijkgeschakelde nieuws in *De Telegraaf* of het *Algemeen Handelsblad*.

Staalstraat en Venserkade

De verzetsmensen aan de Ouderkerkerlaan 7 vroegen ook wel eens schooljongens om een dienst. Ook Henk de Wild, de neef van tante Sjaan, die zo graag in de drukkerij kwam, werkte waarschijnlijk onbewust mee aan het doorgeven van illegale spullen. Henk ging in Amsterdam op de HBS aan het Oosterpark op school en tante Sjaan verzocht hem eens voor schooltijd even om te fietsen naar de Kloosterstraat in Duivendrecht om een pakje af te geven. Toen Henks vader daar lucht van kreeg, leidde dat tot een woordenwisseling met zijn schoonzuster. Hij wilde niet dat zijn zoon zich met gevaarlijke dingen inliet.[37]

In 1942 lieten de nazi's steeds meer hun ware gezicht zien. Een maatregel die in Diemen voor lichte commotie zorgde, was dat de namen van het koningshuis niet meer gebruikt mochten worden voor straten, pleinen, bruggen enz. Toen twee maanden na deze uitvaardiging de Julianastraat en de Wilhelminakade nog steeds niet van naam veranderd waren, toonde een NSB'er hierover schriftelijk zijn misnoegen bij de burgemeester. Deze moest onder druk van de Duitsers overstag gaan en de namen werden veranderd in Staalstraat en Venserkade.[38]

Het zal de oranjegezinde ambtenaren op het raadhuis zeker aan het hart zijn gegaan dat ze min of meer moesten meewerken aan dit soort maatregelen, maar in al hun wijsheid wisten ze dat hetzelfde raadhuis altijd het hunne zou blijven. Al sedert lange tijd werd het raadhuis door Bührmann c.s. immers gebruikt als opslagplaats voor illegale krantjes en andere gevaarlijke zaken.[39]

Later in het jaar moesten de reeds eerder in Diemen geregistreerde joden verhuizen. Met bussen van de *Gooische*

Tramweg Maatschappij werden zij naar Amsterdam gebracht. Met behulp van enkele Diemenaren, onder wie de reeds eerder genoemde Piet Saan kon een aantal nog tijdig op verschillende adressen in Diemen onderduiken. Maar uiteindelijk zouden van de 91 weggevoerde joden er na de oorlog maar vijf over blijven.[40]

Verraad

De productie in *Drukkerij De Wild* ging gewoon door. Er kwamen maandelijks duizenden illegale *Vrij Nederlanden* van de pers. IJsendijk werkte vrijwel dagelijks aan de krant en verrichtte zijn werk "rustig en zonder veel woorden, alsof het de gewoonste zaak van de wereld was."[41]
In het augustusnummer van 1942 drukte IJsendijk zelf de tekst die Van Randwijk had opgesteld en waarin deze waarschuwde voor een verrader, die zich op een of andere manier in het verspreidingsapparaat had genesteld.[42] Verraad van een andere ingewijde had al een paar maanden eerder tot vele arrestaties geleid. Henk Hos, Wim Speelman en Arie van Namen waren enkele malen net ontkomen aan een arrestatie.[43]

Een prentbriefkaart uit 1955 van Diemen-Zuid. Achter de hervormde kerk loopt de Ouderkerkerlaan. In het rechtergedeelte van het tweede pand van de hoek was het woonhuis en boekwinkel van de familie De Wild (coll. HKD).

De *Zwitserse Weg*

In augustus waagde de opgejaagde Arie van Namen zich weer Diemen. In de woonkamer van tante Jeanne ontwaarde hij plotseling het kleine postuur van Hebe Kohlbrugge. Arie sloot haar ontroerd in de armen.[44] Hebe was net terug uit Zwitserland, waar ze contacten had gelegd met de secretaris van de *Wereldraad van Kerken*, dominee dr W.A. Visser 't Hooft. Later zou deze zogenaamde *Zwitserse Weg* een belangrijke schakel worden in de informatieoverdracht van het verzet in het bezette Nederland naar de regering in ballingschap in Engeland. Zo werd verzameld materiaal in Amsterdam op microfilm gezet. Vervolgens ging Kohlbrugge met de negatieven naar haar zus Hanna, die door haar werk in de Utrechtse *Universiteitsbibliotheek* een boekbinder kende. Deze sneed de banden van wetenschappelijke boeken open, verstopte daar de microfilms in en maakte de banden weer feilloos dicht. Die boeken werden ingepakt en gewoon over de post naar een met Visser 't Hooft afgesproken adres in Zwitserland gestuurd.[45] Ook de exemplaren van *Vrij Nederland* werden op microfilm gezet. Het is dus niet ondenkbeeldig dat het door Andries IJsendijk in zijn kleine Diemense drukkerijtje met de hand gezette *Vrij Nederland*, één van de invloedrijkste verzetsbladen, op een gegeven moment als microfilm bij koningin Wilhelmina en de regering in Londen arriveerde.

Inval in drukkerij

Dat was een ontwikkeling op zeer hoog niveau. Maar het gevaar lag voor Andries IJsendijk op de loer. Door verraad van indringers in de *Vrij Nederland*-gelederen, bleek het net zich langzaam rond hem te sluiten. Wekenlang was er op verschillende tijden gepost door onbekende mannen die zich ophielden in de nissen van de hervormde kerk, tegenover de Ouderkerkerlaan 7.[46] Plotseling was de sterke kant van de rustige situering van de winkel en de drukkerij aan de overkant van de Diemerbrug een nadeel geworden. De Duitsers konden het winkeltje heel goed in de gaten houden. Bovendien was het adres ook gemakkelijk te bespieden vanaf de bushalte aan de overkant van de Keulsevaart. Onbekenden die zich daar ophielden konden met gemak langdurig onopvallend blijven.
Op 22 september 1942 sloeg de *Sicherheitspolizei* inderdaad toe. Op die noodlottige, koude septemberochtend deed zij, onder leiding van F.C. Viebahn en de beruchte Willi Lages, een inval in het perceel Ouderkerkerlaan 7. Andries Martinus IJsendijk, met thuis in de Amsterdamse Kuipersstraat twee jonge kinderen en een hoogzwangere vrouw, werd gearresteerd en naar de Euterpestraat in Amsterdam overgebracht. In de drukkerij bleef de oude Franse snelpers, waar duizenden illegale kranten

Diemerbrug gezien vanuit de lucht in de jaren '60. Rechts is het sportveld met de muziektent. Hierachter is de drukkerij van A.H. de Wild gevestigd (foto coll. HKD).

op gedrukt waren, als een stille getuige staan. De huiszoeking door de bezetter was blijkbaar niet erg zorgvuldig want, omgekeerd tegen een kast en verscholen onder vellen pakpapier, bleef een drukvorm met opgemaakte pagina's van een nog te publiceren editie van *Vrij Nederland* onontdekt achter.[47] Een week lang werd de drukker van *Vrij Nederland* onderworpen aan zware verhoren. Omdat hij geen namen wilde noemen, werd hij keer op keer onder leiding van Viebahn, met stokslagen op de blote rug, zeer ernstig mishandeld.[48] Daarna werd IJsendijk overgebracht naar de gevangenis aan de Amstelveenseweg.

Na de arrestatie

Hoe ging het verder aan de Ouderkerkerlaan? De achter het woonhuis gelegen drukkerij was verzegeld door de Duitsers. Maar wie mocht denken dat er met de arrestatie van IJsendijk een einde kwam aan de illegale activiteiten van mevrouw De Wild, kwam bedrogen uit. Integendeel zelfs, het leek erop dat zij er nog een schepje bovenop deed. Binnen de *Vrij Nederland*-groep stond verantwoordelijkheid voor elkaar nog steeds hoog in het vaandel. Evenals na de arrestaties in 1941, die een start betekende voor de illegale activiteiten in de woning, de winkel en de drukkerij van tante Jeanne en in wier kielzog IJsendijk werd meegezogen, moesten de activiteiten ook nu doorgaan. *Vrij Nederland* moest weer uitkomen. Het kon het behoud betekenen van de tientallen mensen die voor *Vrij Nederland* in de gevangenis waren gekomen.[49]

Vanuit die gedachte reageerde de *Vrij Nederland*-top onmiddellijk. Er moest dus zo snel mogelijk een nieuwe drukker worden gevonden om een nieuwe *Vrij Nederland* met hetzelfde lettertype uit te geven. Het kon IJsendijk immers helpen in zijn ontkenning iets met *Vrij Nederland* te maken te hebben. Het probleem was echter dat IJsendijk een weinig gangbaar lettertype had gebruikt. De heer D.D.B. van Veen, de stencillaar van het eerste uur, die later directeur van drukkerij *De Algemene Vrije Illegale Drukkerij* (DAVID) zou worden, reisde het hele land af. In een onderhoud met het *Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie* (RIOD) in 1947 zegt hij: "Ik vond eindelijk iemand in Groningen, die wel voor het zetwerk wou zorgen, doch niet wou drukken. Een drukker werd tenslotte in Leeuwarden gevonden."[50] Ook de organisatie van het transport moest nog geregeld worden, maar ook dat lukte. Bührmann, R. Ruigrok van der Werve en mevrouw De Wild speelden hierbij een grote rol.[51]

Strakkere organisatie

De arrestaties gingen maar door. Op 30 november werd Henk Hos gearresteerd in een Haarlemse fotowinkel. Hij was er gloeiend bij: de Duitsers vonden bij hem een geladen revolver, schetsen van mogelijke landingsplaatsen voor vliegtuigen en enkele andere voor hem belastende zaken.[52] Wim Speelman werd op 9 december opgepakt in het *Parkhotel* aan de Stadhouderskade in Amsterdam, maar wist op 30 december op een spectaculaire wijze uit een gevangenis in het Noord-Brabantse Haaren te ontsnappen.[53]

Jo Pellicaan, de vakbondsman wiens kantoor door Piet Saan verhuisd was, werd opgenomen in de centrale leiding van de *Vrij Nederland*-groep en werd meer belast met de verspreiding.[54] Een conflict binnen de organisatie tussen Hebe Kohlbrugge enerzijds en Van Namen, Pellicaan en vooral Van Randwijk anderzijds, leidde tot het verbreken van de samenwerking met de eerstgenoemde. Maar Hebe Kohlbrugge, alias 'Chrisje', werkte ook veel in Diemen voor de *Orde Dienst* (OD). Het was van groot belang dat ze gebruik mocht blijven maken van het adres van tante Jeanne. In een schriftelijke overeenkomst werd officieel vastgelegd dat "tante J. particulier door haar bezocht kan worden". Ook "Saan" wordt genoemd als adres dat door beide partijen gebruikt zal worden.[55]

Stien van Dijk, de nicht van tante Jeanne die bij haar aan de Ouderkerkerlaan woonde en hand- en spandiensten verrichtte bij het verspreiden van de krant, fietste een paar keer per week heen en weer naar de Amsterdamse Kuipersstraat om eten te brengen bij Andries IJsendijks vrouw en hun drie kleine dochtertjes.[56]

De vader van Henk Hos, voor de kinderen 'Opa Hos', fietste af en toe vanuit Haarlem naar Diemen om een klusje te doen in de tuin bij mevrouw De Wild. Misschien voelde hij zich door deze bezoeken ook wat dichter bij zijn zoon Henk, die in afwachting van zijn proces in Scheveningen in de gevangenis zat.[57]

Gevangenschap

En hoe verging het Andries IJsendijk? Hij bleef tot 9 september 1943 in de gevangenis aan de Amstelveenseweg. Overdag moest hij als dwangarbeider graafwerk verrichten in het Amsterdamse Bos. Daarna werd hij overgebracht naar het concentratiekamp Vught. Tot zijn opluchting mocht hij daar een tijdje werken op het vliegveld Eindhoven en in de drukkerij van het kamp. Maar op oudejaarsdag van dat jaar belandde hij, in afwachting van een proces, in de beruchte gevangenis in Scheveningen.[58] Het proces vond begin januari plaats. Samen met twaalf anderen, stond Andries IJsendijk daar terecht. Bij die twaalf waren een collega-drukker uit Rotterdam en Henk Hos, de man met wie hij zo vaak in het kleine drukkerijtje aan de Diemense Ouderkerkerlaan zij aan zij had gestaan om in de nacht het illegale *Vrij Nederland* te drukken. Henk Hos en Andries IJsendijk werden ervan beschuldigd "gemeenschappelijk Duitsch-vijandige stukken te hebben vervaardigd en verspreid."[59] Bovendien

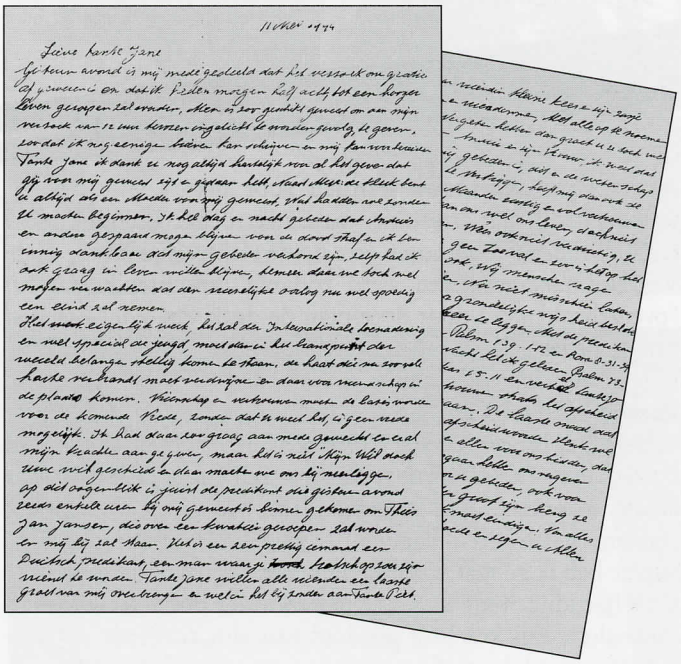

De afscheidsbrief van Henk Hos die hij op 11 mei 1944, enige uren voor zijn dood, schreef aan Tante Sjaan (coll. NIOD).

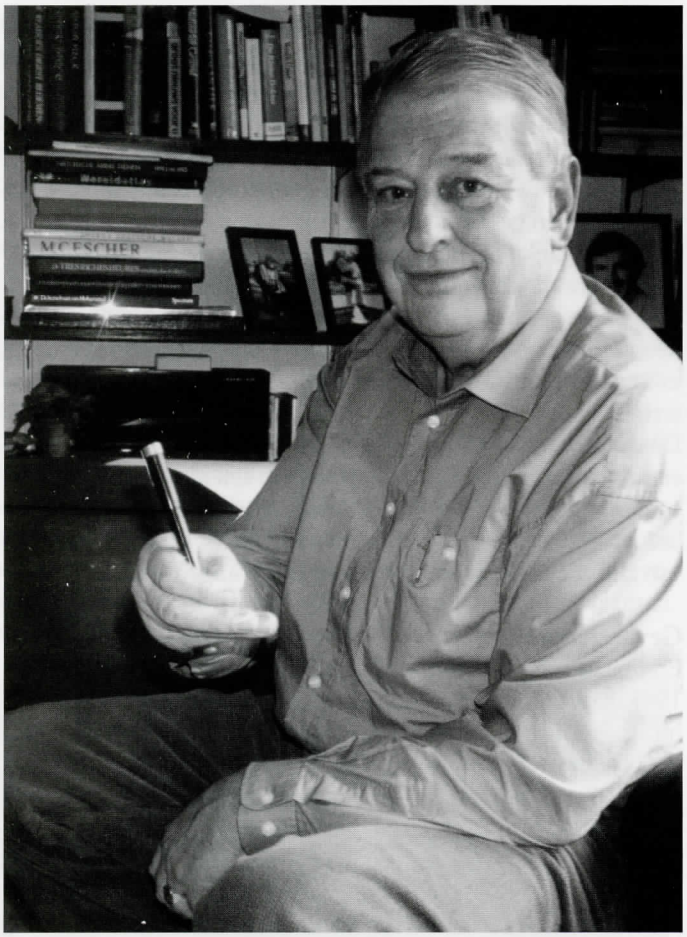

Henk de Wild toont de zwarte vulpen van zijn oom Arie de Wild. Deze pen werd aangetroffen in de zak van Henk Hos nadat hij gefusilleerd was. Tante Sjaan had de vulpen uitgeleend aan Henk Hos en kreeg hem na zijn fusillade weer terug. Ze gaf de vulpen eind 1945, geheel opgeknapt en met een gouden pen, aan Henk.
(foto 2001 Taco ten Dam).

moest Hos zich verantwoorden voor het wapen dat bij zijn arrestatie was aangetroffen. IJsendijk hield zichzelf tijdens de verhoren zeer op de vlakte. Zijn entree in de *Vrij Nederland*-gelederen werd zodanig omschreven dat hij "overgehaald werd door Speelman de druk van *Vrij Nederland* over te nemen."[60]

Proces januari 1944

Tijdens het proces speelde Hos een heldenrol door alle schuld op zich te nemen. Zelfs de rechters waren onder de indruk van Henks woorden: "Wat ik gedaan heb, heb ik uit overtuiging gedaan. Ik ben bereid daarvoor te sterven. Het nationaal-socialisme heb ik gehaat, maar de Duitsers heb ik nooit gehaat."[61]
Ook IJsendijk werd in eerste instantie ter dood veroordeeld, maar door een krachtig pleidooi van zijn advocaat mr Van Krimpen werd de straf omgezet in tien jaar tuchthuis.[62]
In de Scheveningse gevangenis hoorde Henk Hos op woensdagavond 10 mei 1944 dat alle gratieverzoeken geen effect hadden opgeleverd. De volgende ochtend zou het vonnis worden voltrokken. Die nacht schreef hij een aantal afscheidsbrieven. In het besef dat hij nog minder dan twaalf uur te leven had (de brief is gedateerd op 11 mei), gingen zijn gedachten nog een keer uit naar tante Jeanne in Diemen. Hij bedankte haar voor alles en dacht aan haar als een "tweede moeder". Verder schreef hij: "Ik heb dag en nacht gebeden dat Andries en anderen gespaard mogen blijven voor de doodstraf en ik ben innig dankbaar dat mijn gebeden verhoord zijn."[63] Henk Hos stierf op 11 mei om 8.31 uur voor het vuurpeloton. Zijn foto zou altijd in de huiskamer van de familie Saan blijven staan.

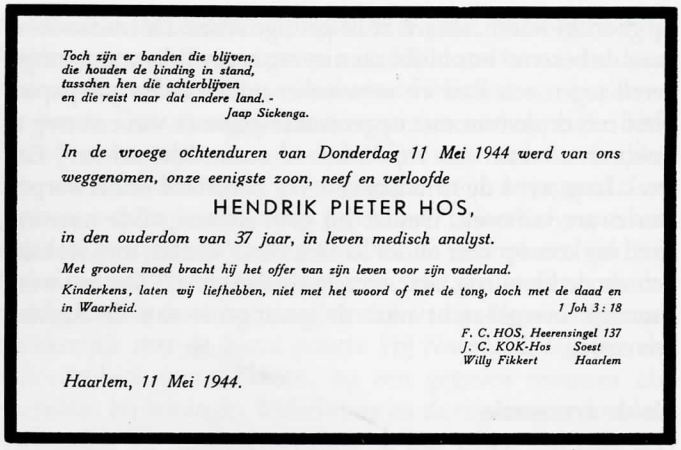

Toch zijn er banden die blijven,
die houden de binding in stand,
tusschen hen die achterblijven
en die reist naar dat andere land. -
Jaap Sickenga.

In de vroege ochtenduren van Donderdag 11 Mei 1944 werd van ons weggenomen, onze eenigste zoon, neef en verloofde

HENDRIK PIETER HOS,

in den ouderdom van 37 jaar, in leven medisch analyst.

Met grooten moed bracht hij het offer van zijn leven voor zijn vaderland.

Kinderkens, laten wij liefhebben, niet met het woord of met de tong, doch met de daad en in Waarheid. *1 Joh 3 : 18*

F. C. HOS, Heerensingel 137
J. C. KOK-Hos Soest
Willy Fikkert Haarlem

Haarlem, 11 Mei 1944.

Drukkerij DAVID

Tante Jeanne ging tot het eind van de oorlog gewoon door met haar illegale werk. Nog steeds organiseerde zij de verspreiding van *Vrij Nederland* in Diemen en stelde haar huis beschikbaar voor de leden van illegale groepen. Jo Pellicaan, die in 1944 uit de centrale leiding van de *Vrij Nederland*-groep was gestapt en nu mededirecteur was van *De Algemene Vrije Illegale Drukkerij* (DAVID), deed nog een keer een beroep op Piet Saan. Indertijd had die hem geholpen met het verhuizen van de administratie van *Patrimonium*. Nu ging het om het vervoer van een degelpers in Amsterdam. Piet Saan jr, toen een jongen van vijftien jaar, mocht mee: "Het was ontzettend spannend, vader mocht er met niemand over praten. We hebben de pers opgehaald bij *DAVID* aan de Spuistraat in Amsterdam. We moesten door een smal gangetje en kwamen in een soort schuurtje. Ik keek m'n ogen uit, want er lagen enorme stapels stenguns (Engelse automatische pistoolmitrailleurs). We hebben de degelpers elders in Amsterdam afgeleverd."[64]
Ook Hebe Kohlbrugge, alias 'Chrisje', bleef veel bij tante Jeanne komen. Zij was belast met het bijhouden van het archief van de *Orde Dienst*, dat in de stookkelder van het raadhuis lag opgeslagen en door Ruigrok van der Werve met een kruiwagen naar de Ouderkerkerlaan werd gebracht.[65] Daartoe had zij veel contact met J. Ch. Bührmann.
De voordeur van de drukkerij was nog steeds verzegeld en de Duitsers lieten zich niet meer zien. Toch was de drukkerij goed toegankelijk. Net zoals de Duitsers bij de arrestatie van IJsendijk de drukvorm met *Vrij Nederland*-materiaal over het hoofd hadden gezien, hadden ze in hun haast niet alle toegangen tot de drukkerij ontdekt. Via het deurtje van het kolenhok was het mogelijk toch in de drukkerij te komen. Voor de kinderen die bij tante Jeanne kwamen was het in ieder geval een spannende plaats om te spelen.[66]

Arie van Namen (links) met vrienden uit het verzet, vlak na zijn vrijlating uit het Huis van Bewaring aan de Weteringschans in mei 1945.

Laatste jaar

Wie achteraf kijkt naar het laatste oorlogsjaar en weet dat IJsendijk in de zomer van 1945 zal terugkeren naar Diemen, is sterk geneigd vanaf dat moment terug te rekenen. De werkelijkheid was natuurlijk heel anders. Niemand wist immers hoe lang de oorlog zou duren. IJsendijk mocht dan ontkomen zijn aan de doodstraf, maar zijn situatie leek op dat moment uitzichtloos. Zijn tuchthuisstraf van tien jaar diende hij te ondergaan in Duitsland, waardoor hij ook geen enkel contact met zijn familie zou kunnen hebben. Alleen in gedachten kon hij zijn vrouw en drie kleine kinderen meenemen. De gezelligheid van de kleine woning van tante Jeanne aan de Ouderkerkerlaan leek tot een heel andere wereld te behoren. Half februari werd hij op transport gesteld naar Duitsland. Het transport duurde veertien dagen voordat hij via Utrecht, Kleef en Keulen in Rheinbach aankwam. In Kleef probeerde IJsendijk te ontvluchten, maar de poging mislukte. Hij raakte gewond en moest voortaan in de handboeien. In Rheinbach viel zijn behandeling naar eigen zeggen, "enkele uitzonderingen daargelaten", wel mee. Dat veranderde, toen hij in augustus 1944 plotseling naar Dietz werd gebracht. In het begin leek de gevangenschap mee te vallen - IJsendijk werkte zelfs een poosje in de drukkerij - maar na een hevig bombardement moest hij graafwerk verrichten. Het zware graafwerk bracht de ondervoede IJsendijk eind februari 1945, toen hij de uitputting nabij was, op de rand van de dood. Het snelle oprukken van het Amerikaanse leger maakte op 27 maart 1945 een eind aan zijn gevangenschap.[67]

Bevrijding

Zoals overal in Nederland werd de bevrijding ook in Diemen uitbundig gevierd. Op de Hartveldseweg werden vaderlandse liederen gezongen en er werd dagenlang tot laat in de avond gedanst.[68] Op de gevel van de kantoorboekhandel van mevrouw De Wild werd een groot wit bord met oranje, rode en blauwe randen met de tekst "VRIJ NEDERLAND" aangebracht.[69] Tijdens de officiële viering op 26 juni 1945 konden de burgemeester en de kerkelijke vertegenwoordigers, onder wie ds. Hooijer, op het feestterrein aan de Ouderkerkerlaan weer vrijuit in het openbaar spreken.[70]

Hoe weinig van de duizenden aanwezigen zullen geweten hebben wat zich in de woning en het drukkerijtje van mevrouw De Wild en Andries IJsendijk allemaal had afgespeeld? IJsendijk zelf was er in ieder geval nog niet bij, want hij keerde pas in augustus 1945 terug.[71] Zijn terugkeer werd door de familie uitbundig gevierd. Henk de Wild: "Het was een prachtige zonnige dag. Er was familie uit het hele land. Het was gezellig druk en tante Jeanne ging rond met gestoofde paling."[72]

IJsendijk zal in die dagen ook hebben vernomen hoe het met de andere medewerkers was vergaan. Zoals met Hebe Kohlbrugge, die opgepakt was en naar Ravensbrück was gestuurd. En met Arie van Namen, die na een vijf maanden

De herbegrafenis op de erebegraafplaats te Bloemendaal van Henk Hos en Wim Speelman in 1945. In de rouwstoet zien we Tante Sjaan als derde van rechts (foto archief Frits Reurekas).

De graven van Henk Hos en Willem Speelman op de erebegraafplaats te Bloemendaal (foto's Frits Reurekas).

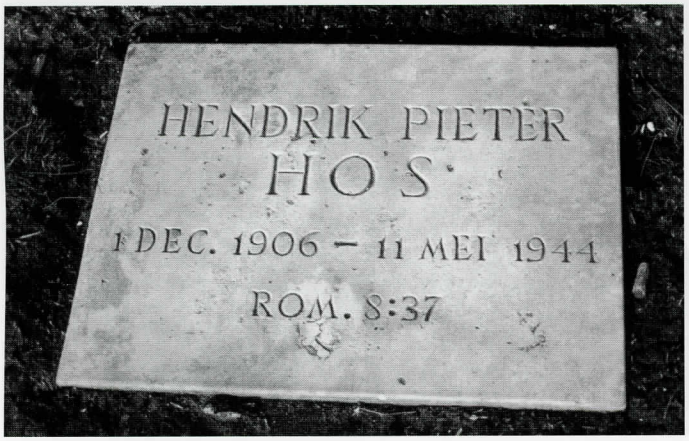

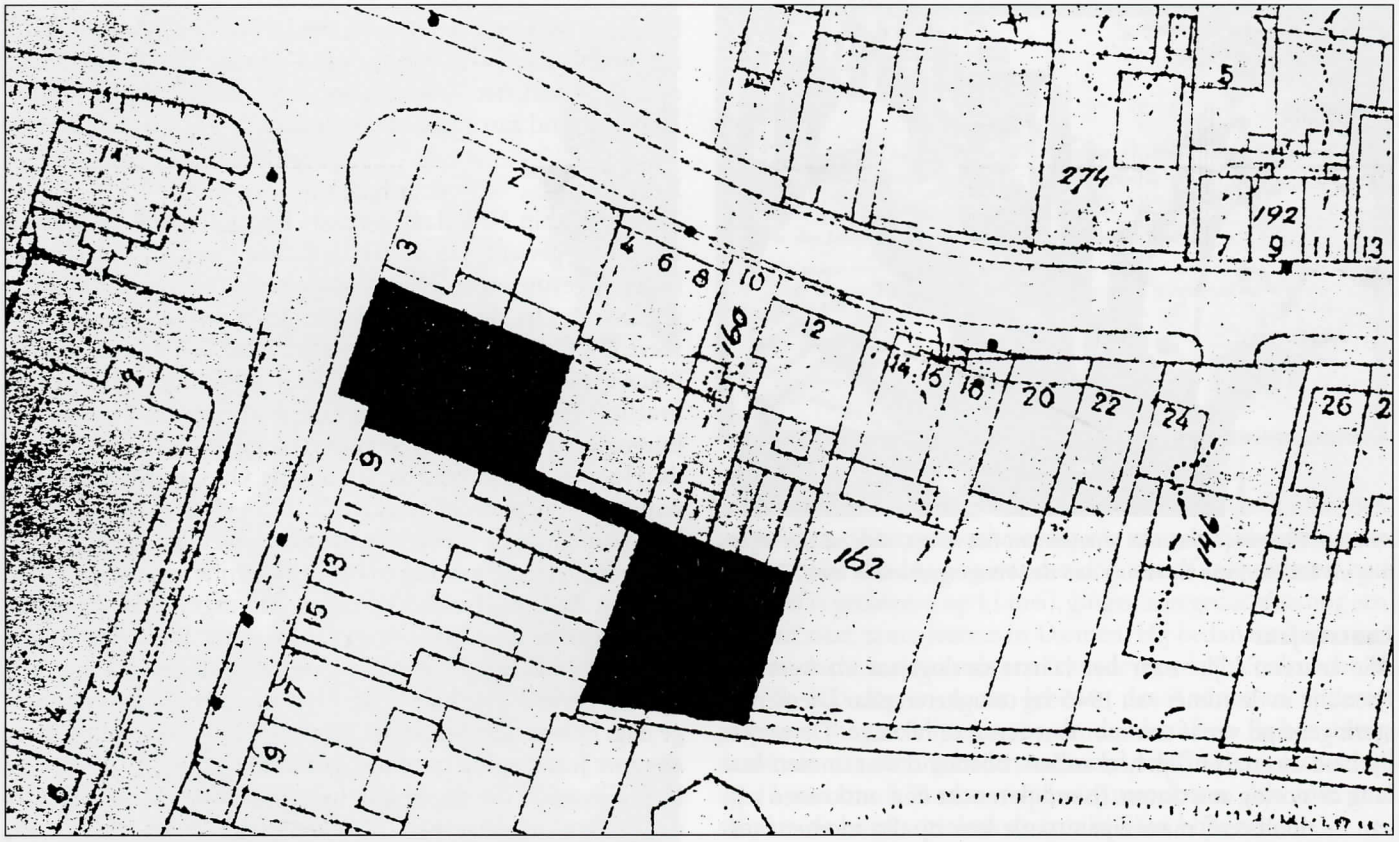

Een gedeelte uit de kadastrale kaart van Diemerbrug medio 1963. Het gearceerde gedeelte toont het woonhuis annex winkelpand, de verbindingsgang en het drukkerijgebouw van Drukkerij A.H. de Wild aan de Ouderkerkerlaan 5-7 (Dienst Gemeentewerken Diemen).

durende gevangenschap was vrijgekomen. Maar Wim Speelman, de man met wie hij zo vaak in de drukkerij had gestaan, was op 17 februari 1945 in Halfweg gefusilleerd.[73] Ook zal hij verbaasd hebben rondgelopen aan het begin van de Hartveldseweg, waar op last van de Duitsers in 1944 honderden woningen waren gesloopt.[74]

Na de oorlog

Tante Jeanne pakte na de bevrijding de draad weer op in haar winkeltje aan de Ouderkerkerlaan 7. Zij had het niet gemakkelijk. Al kort na de oorlog was zij een oog kwijtgeraakt na een bizar ongeluk. Haar overdreven neiging tot schoonmaken had haar daarbij parten gespeeld. Op een gegeven moment bevond zij zich achter, toen zich in de winkel een klant aandiende. Toen zij zich naar het winkelgedeelte spoedde gleed zij uit over een kleedje dat op de geboende en ingewreven vloer lag en viel met haar hoofd op de punt van de toonbank. Enkele oude bekenden kwamen nog wel eens langs. Opa Hos deed af en toe de tuin en ook Arie van Namen kwam vaak even aan. Ook Hebe Kohlbrugge fietste soms langs. Tijdens een van die bezoekjes viel het haar op dat tante Jeanne zich zo terugtrok: "De heimelijke, knusse en gezellige sfeer van de oorlogsjaren was weg. Ze deed afstandelijk en sprak me aan met u. Ze deed heel stijfjes en was onherkenbaar na die oorlogsjaren, waarin ze voor ons zo'n enorm belangrijke rol speelde. Op een gegeven moment zei ze, "dat wij nu allemaal beroemd waren en zij gewone mensen." Ik had haar willen toeschreeuwen dat ze alsjeblieft weer net zo moest doen als toen."[75] Bijna twintig jaar na de bevrijding overpeinsde Henk van Randwijk in zijn memoires de samenstelling van het verzet. In de eregalerij van "Lonely Hunters die een slagvaardig leger vormden" geeft hij ook "het kleine drukkertje in Diemen en zijn tante" een plaats.[76] Adriana 'Tante Jeanne' de Wild-van Dijk overleed begin mei 1963 op 75-jarige leeftijd in

Ook de verzetshelden mr Arie van Namen (midden) en R.H. Ruigrok van der Werve (rechts) bezochten op 7 augustus 1986 de tentoonstelling over het illegale werk van 'Vrij Nederland' in het Nationale Oorlogs- en Verzetsmuseum te Overloon (foto Frits Reurekas).

Drukkerij IJsendijk
Diemen, Telefoon 52232-56232
levert ook **CASSABLOC**
MET EN ZONDER NAAM

Advertentie Diemer Post 26 februari 1955

Drukwerk op elk gebied
laat iedereen in Diemen maken bij
Handelsdrukkerij A. H. de Wild

Advertentie Feestgids 1946

POTLODEN
weer verkrijgbaar
de Wild's Boekhandel

Advertentie Diemer Courant 1 maart 1947

een ziekenhuis in Amsterdam na geruime tijd ziek te zijn geweest. Bij de dienst in de hervormde kerk aan de Ouderkerkerlaan waren veel leden van het voormalig verzet in Diemen aanwezig. Andries IJsendijk sprak namens de familie een dankwoord. Tante Jeanne werd ter aarde besteld in Leersum, de plaats van haar afkomst.

Diemer Courant

IJsendijk had kort na de oorlog zijn werk in de drukkerij met behulp van de *Stichting 1940-1945* met veel optimisme weer opgepakt. Hij leek spoedig te herstellen van de lichamelijke en geestelijke ontberingen, waaraan hij tijdens zijn gevangenschap had blootgestaan. Zelfs startte hij de *Diemer Courant* weer op. Maar na een aantal jaren ging het niet goed met Andries IJsendijk. Zowel privé als zakelijk ondervond hij grote moeilijkheden. Zijn huwelijk liep uit op een scheiding en zijn grote droom om een groot uitgever te worden, werd geen werkelijkheid. Andries Martinus IJsendijk overleed op 21 april 1975.

Een van de laatste foto's van het woonhuis en de boekenwinkel van weduwe De Wild aan de Ouderkerkerlaan. Vanwege de nieuwbouw van Diemen-Zuid werden alle hier zichtbare panden gesloopt (foto coll. Gemeente Archief Diemen).

Zo was tante Jeanne!!

Hebe Kohlbrugge was in de oorlog heel vaak aan de Ouderkerkerlaan bij tante Jeanne te vinden. Toen zij in 1945 werd vrijgelaten uit het concentratiekamp Ravensbrück, ging zij zelfs rechtstreeks naar tante Jeanne in Diemen.

"Ik moest ergens in Amsterdam een vals persoonsbewijs voor iemand ophalen. Toen ik aanbelde werd er gewoon opengedaan en liep ik de steile trappen op. Boven zaten echter twee Gestapo-mannen. 'Ik kom even de was ophalen', zei ik snel, je had geleerd altijd een smoesje klaar te hebben. Maar de mannen geloofden me niet. Ze zeiden dat ik moest blijven en dat ze me een paar vragen wilden stellen. Ik zei dat ik even mijn fiets op slot moest zetten en rende de trappen af. Ik vloog zo snel als ik kon naar beneden, maar halverwege hoorde ik ze al komen. Maar Amsterdamse trappen zijn heel speciaal en de Gestapomannen konden niet zo snel naar beneden. Ik heb zomaar ergens aangebeld en gevraagd of ik even mocht schuilen. Gekke vraag, want het was gewoon mooi weer. Een vrouw haalde me naar binnen. Na een half uur zei ze: 'Nou mot je maar 's naar huis.' Ze ging de straat op, keek naar links en naar rechts en riep keihard: 'Kom maar!!'

Maar mijn fiets was weg. Het was een prachtige gloednieuwe fiets die ik had geleend van Stien van Dijk, de nicht van tante Jeanne. Ik heb snel tante Jeanne gebeld en de anderen gewaarschuwd met betrekking tot het persoonsbewijs.

Achter op de fiets zat echter een ijzeren plaatje van de fietsenmaker waar de fiets gekocht was. De Gestapo-mannen bezochten de rijwielhandelaar die Ouderkerkerlaan 7 opgaf als adres van de koper. Met fiets en al togen de Duitsers een week later naar Diemen en belden aan bij tante Jeanne. Ze verscheen in de deuropening, terwijl ze haar handen ineenwrong van (gespeelde) blijdschap. Daarbij keek ze de mannen met een hemelse blik aan en zei: 'Oh, heren, dank u wel, eindelijk mijn gestolen fiets terug.' De mannen geloofden haar. Ze deed dat zo perfect dat ze haar wel moesten geloven. Tante Jeanne was niet bepaald het type dat je je kunt voorstellen bij een verzetsstrijder. Integendeel, ze was een hele lieve en heel erg hartelijke vrouw."

Noten

1. Silfhout 1945, p. 82.
2. Idem, p. 84-85.
3. Reurekas 1985, p. 14.
4. NIOD, archief Vrij Nederland, 185A, p. 543.
5. Gruythuysen 1995, p. 48.
6. Beijnum/Spruyt 1995, p.93.
7. Jong 1972, deel 4, p. 717-718.
8. Mulder/Koedijk 1988, p.166.
9. Interview Henk de Wild.
10. Idem.
11. Interview mw Gre Pos.
12. Jong 1972, deel 4, p. 720.
13. Mulder/Blok/Reenen 1987, p. 136.
14. Interview Henk de Wild.
15. Interview mw Hebe Kohlbrugge.
16. Reurekas 1985, p.17.
17. Interview Henk de Wild.
18. Stichting1940-1945: brief 7 november 1960.
19. Arie van Namen: brief 29 juli 1970.
20. Winkel 1954, p. 327.
21. De naam wordt in de literatuur wisselend gespeld. Oorspronkelijk heette zij "Jaan" voor de familie. In het verzet wordt dat "Jeanne" en "Jeane". Ter Beek vermeldt "Sjaan" en Henk Hos schrijft "Jane".
22. Interview Henk de Wild.
23. NIOD, archief Vrij Nederland, 185A, p. 47.
24. Beek 1957, p.192.
25. Stichting 1940-1945: eigen verklaring A.M. IJsendijk.
26. Interview mw Hebe Kohlbrugge.
27. NIOD, archief Bürhmann, 186E, p. 88
28. Interview Piet Saan.
29. Mulder/Koedijk 1988, p. 178.
30. Mulder en Koedijk geven de eer aan drukkerij Hoekstra in Koudum (Mulder/Koedijk 1988, p. 178). Dat gebeurt ook in de publicatie *Vrij Nederland 1940-1952; de Archieven* (Gruythuysen 1995, p. 49), maar deze tekst is door dezelfde auteurs geschreven. Zij baseren zich waarschijnlijk op de publicatie *De ondergrondse Pers 1940-1945* (Winkel 1954, p. 327). Arie van Namen, destijds lid van de centrale leiding van *Vrij Nederland*, geeft in een brief van 1970 de eer aan *Drukkerij IJsendijk* in Diemen.
31. Arie van Namen: brief 29 juli 1970.
32. Stichting 1940-1945: eigen verklaring A.M. IJsendijk.
33. NIOD, archief Vrij Nederland, 185A, p. 439: brief Königkrämer.
34. Interview mw M.C. van Dijk-Tijhuis.
35. Interview Cor van der Wielen.
36. NIOD, archief Vrij Nederland, 185A: Lijst van medewerkers.
37. Interview Henk de Wild.
38. Silfhout 1945, p. 152.
39. Mulder/Koedijk 1988, p. 265.
40. Mulder/Blok/Reenen 1987, p. 136.
41. Arie van Namen: brief 29 juli 1970.
42. Mulder/Koedijk 1988, p. 228.
43. Idem, p. 207-208.
44. Idem, p. 221.
45. Idem, p. 223-224.
46. Interview Henk de Wild.
47. Idem.
48. Arie van Namen: brief 29 juli 1970.
49. Gruythuysen 1995, p. 45.
50. NIOD, archief Vrij Nederland, 185A, p. 543.
51. Reurekas 1985, p.17.
52. Mulder/Koedijk 1988, p. 235.
53. Kaam 1966, p.149.
54. Mulder/Koedijk 1988, p. 230.
55. NIOD, archief Vrij Nederland, 185A, p. 7.
56. Interview Henk de Wild.
57. Idem.
58. Stichting 1940-1945: eigen verklaring A.M. IJsendijk.
59. NIOD, archief Vrij Nederland, 185A, p. 47.
60. Idem.
61. Kaam 1966, p. 103.
62. Reurekas 1985 p. 17.
63. NIOD, archief Vrij Nederland, 185A, p. 47.
64. Interview Piet Saan.
65. NIOD, archief Bührmann, 186E.
66. Interview Henk de Wild.
67. Stichting 1940-1945: eigen verklaring A.M. IJsendijk.
68. Reurekas 1985 p. 51.
69. Interview Henk de Wild.
70. Reurekas 1985, p. 56.
71. Stichting 1940-1945: brief 7 november 1970.
72. Interview Henk de Wild.
73. Jong 1981, deel 10b, p. 549.
74. Jong 1976, deel 7, p. 1286-1287.
75. Interview mw Hebe Kohlbrugge. Henk van Randwijk kwam als woordvoerder van het verzet uit de oorlog. Koningin Wilhelmina vroeg hem om advies. Arie van Namen werkte bij *Vrij Nederland*, was advocaat en later rechter in Amsterdam. Bovendien was hij jarenlang voorzitter van de *Stichting 1940-1945*. J.Ch. Bührmann was burgemeester van Weesp en later van Velsen. Hebe Kohlbrugge bekleedde een hoge functie bij de *Wereldraad der Kerken*.
76. Randwijk 1967, p. 265.

Met bijzondere dankzegging aan allen die informatie hebben verstrekt, met name mw M.C. van Dijk-Tijhuis, mw Hebe Kohlbrugge, mw Gre Pos, Frits Reurekas, Piet Saan, Cor van der Wielen en Henk de Wild, alsmede de medewerkers van het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD), mw. M.J.C.F. Smits-Delfgaauw van de Stichting 1940-1945, het Gemeente Archief Diemen (GAD) en leden van de Historische Kring Diemen (HKD).

Literatuur

- **Beek**, P.J. ter: *Historie van Diemen*, Amsterdam 1957.
- **Beijnum**, Marie van & Bart Jan **Spruyt**: De oorlog achter de oorlog; Christenen onder Hitler in Duitsland en Nederland, Kampen 1995.
- **Gruythuysen**, M.W.M.M.: *Vrij Nederland 1940-1952; de Archieven*, Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie/BV Weekbladpers, Amsterdam 1995.
- **Jong**, L. de: *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog*, Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie Amsterdam, 11 delen, 's-Gravenhage 1969-1986.
- **Kaam**, B. van: *Opstand der gezagsgetrouwen; mannenbroeders en zonen in de jaren 1938-1945*, Wageningen 1966.
- **Mulder**, Jan, Hanna **Blok** & Karin van **Reenen** (red.): *Diemen Buyten Amsterdam*, Diemen 1987.
- **Mulder**, Gerard & Paul **Koedijk**: *H.M. van Randwijk; een biografie*, Amsterdam 1988.
- **Randwijk**, H.M. van: *In de schaduw van gisteren; kroniek van het verzet 1940-1945*, Den Haag/Amsterdam 1967.
- **Reurekas**, J.F.: *Diemen 1940-1945*, Stichting Uitgeverij Noord-Holland/Gemeente Diemen, Diemen 1985.
- **Winkel**, Lydia E.: *De Ondergrondse Pers 1940-1945*, 's-Gravenhage 1954.

Locale nieuwsgaring door de jaren heen

DE GESCHIEDENIS VAN DE *DIEMER COURANT*

Wiard Krook

Toen oud-burgemeester Tideman ooit eens per ongeluk geen *Diemer Courant* in zijn bus kreeg, belde hij kwaad naar de redactie. Als de huidige Diemenezen of Diemenaren een keertje worden overgeslagen, dan halen ze gewoon even een exemplaar bij de bekende adressen in een van de winkelcentra. Een ding is hetzelfde als vroeger: de *Diemer Courant* wil niemand missen, al is het maar om een verslag van de laatste voetbalwedstrijd van *SV Diemen* te lezen of kennis te nemen van andere gebeurtenissen uit de regio.
In de afgelopen jaren vierden de opeenvolgende redacties en uitgevers van de *Diemer Courant* regelmatig feest. Er werd dan herdacht dat de krant een bepaalde tijd bestond. Zet je alle data op een rijtje, dan blijkt dat men vaak uitging van verschillende startdata. De vraag rijst dan ook of er in de loop der jaren soms verschillende versies van de *Diemer Courant* werden uitgegeven. Het antwoord luidt bevestigend: Ja, er zijn door herstart, verkoop en fusies vele verschillende uitgevers van de *Diemer Courant* geweest. Vier maal werd er zelfs weer met een eerste jaargang begonnen.

Diemer Courant (1)

In het archief van de *Historische Kring Diemen* bevindt zich een origineel exemplaar van het algemeen nieuws- en advertentieblad *Diemer Courant* van 17 april 1931. Aan de oude, vergeelde en licht gehavende courant is veel informatie te ontlenen. Het is nummer 3811 van de 74e jaargang. De uitgever is C. Wiering, en het redactieadres Hoogeweg 14, Amsterdam-Oost, met een agentschap op het adres Nieuwstad 92 te Weesp. De krant was het hoofdorgaan voor de plaatsen Abcoude, Amstelveen, Ankeveen, Bussum, Diemen, Duivendrecht, 's-Graveland, Huizen, Muiden, Muiderberg, Naarden, Nederhorst den Berg, Nieuwer-Amstel, Nigtevecht, Ouderkerk aan de Amstel, Sloten, Sloterdijk, Weesp en Weesperkarspel. De op vrijdag verschijnende krant was toen overigens niet gratis. Per drie maanden kostte een abonnement *f* 1,25. Dit was dan wel inclusief de verzendkosten, wekelijks een gratis exemplaar van het geïllustreerde *Zondagsblad* en een gratis ongevallenverzekering. De belangrijkste mededeling in de colofon is echter de vermelding: "Opgericht 1857". Dat de oudste *Diemer Courant* al in 1857, dus zo'n 144 jaar geleden, werd uitgegeven is inmiddels geheel in de vergetelheid geraakt. Voor zover bekend zijn er geen archiefexemplaren uit de negentiende eeuw bewaard gebleven, dus tastbare bewijzen uit die tijd hebben we helaas niet.
Bij een iets later exemplaar van het "oudst en meest gelezen abonné-blad", gedateerd 8 mei 1931, is er een ander lettertype voor de kop gebruikt. De colofon vermeldt nu: "Officieel Orgaan van de Coöperatieve Vereeniging "Ons Voordeel" (Boerenbond)". Het bureau van de *Diemer Courant* blijft gevestigd aan de Hoogeweg 14 te Amsterdam. De vertegenwoordiger voor de *Weesper Courant* en de *Diemer Courant* is de heer Van Es en als bezorger wordt de heer Van Norden genoemd die woonachtig is aan de Diemerkade 6 te Diemen

74e Jaargang Vrijdag 17 April 1931 No. 3811

DIEMER COURANT

ABONNEMENTSPRIJS:
Prijs per 3 maanden, incl. disp.. / 1.25
Franco per post
Week-Abonné's .. 0.08
Met inbegrip van het Geïllustreerd Zondagsblad en de daaraan verbonden Gratis Ongevallen-Verzekering.
Abonnementen kunnen elke week ingaan, betalingen geschieden bij vooruitbetaling per kwartaal.

ALGEMEEN NIEUWS- EN ADVERTENTIEBLAD
OPGERICHT 1857
Hoofdorgaan voor vele van onderstaande plaatsen:
ABCOUDE, AMSTELVEEN, ANKEVEEN, BUSSUM, DIEMEN, DUIVENDRECHT, 's-GRAVELAND, HUIZEN, MUIDEN, MUIDERBERG, NAARDEN, NEDERHORST DEN BERG, NIEUWER-AMSTEL, NIGTEVECHT, OUDERKERK a/d AMSTEL, SLOTEN, SLOTERDIJK, WEESP, WEESPER KARSPEL.

ADVERTENTIE-PRIJS:
Voor zaken-annonces.. 25 ct. per regel
Familie- en Vereen.ber. 20 ct. per regel
Ingezonden mededeelingen verhoogd tarief.
Bij abonnement belangrijke reductie.
Rubriek Onze Kleintjes 10 woorden 75 ct.
Elk woord meer 6 ct. bij vooruitbetaling.
Op aanvrage worden adv.-tarieven toegezonden.
Bij contract ruime korting.
Advertenties kunnen tot uiterlijk des Donderdagsmorgens worden aangenomen.
VERSCHIJNT DES VRIJDAGS.

Uitgever C. Wiering, Amsterdam, Hoogeweg 14, Interc. Tel. 50468. Agentschap Weesp: Nieuwstad 92, Weesp, Telef. No. 40.

74e Jaargang Vrijdag 8 Mei 1931 No. 38.

DIEMER COURANT

ABONNEMENTSPRIJS:
Prijs per 3 maanden, incl. disp. / 1.25
Franco per post
Week-Abonné's .. 0.08
Met inbegrip van het Geïllustreerd Zondagsblad en de daaraan verbonden Gratis Ongevallen-Verzekering.
Abonnementen kunnen elke week ingaan, betalingen geschieden bij vooruitbetaling per kwartaal.

ALGEMEEN NIEUWS- EN ADVERTENTIEBLAD
OPGERICHT 1857
Officieel Orgaan van de Coöperatieve Vereeniging „Ons Voordeel" (Boerenbond)
Oudst en meest gelezen abonné-blad van onderstaande plaatsen:
DIEMEN, DUIVENDRECHT, NEDERHORST DEN BERG, NIEUWER-AMSTEL, NIGTEVECHT, OUDERKERK a/d AMSTEL, enz.

ADVERTENTIE-PRIJS:
Voor zaken-annonces 25 ct. per regel.
Familie- en Vereen.-ber. 20 ct. per regel.
Ingezonden mededeelingen verhoogd tarief
Bij abonnement belangrijke reductie
Rubriek Onze Kleintjes 10 woorden 75 ct.
Elk woord meer 6 ct. bij vooruitbetaling.
Op aanvrage worden adv.-tarieven toegezonden.
Bij contract ruime korting.
ADVERTENTIES kunnen tot uiterlijk des Donderdagsmorgens worden aangenomen.
VERSCHIJNT DES VRIJDAGS.

BUREAU DIEMER COURANT HOOGEWEG 14, AMSTERDAM, INTERC. TELEFOON 50468

7e Jaargang — Zaterdag 10 October 1925 — No. 41

DIEMER COURANT

ALGEMEEN NIEUWS- ADVERTENTIE- EN LANDBOUWBLAD

VOOR DIEMEN, WEESPERKARSPEL, WATERGRAAFSMEER, AMSTERDAM, MUIDEN, MUIDERBERG, WEESP, ABCOUDE, DUIVENDRECHT, OUDER-AMSTEL, NIEUWER-AMSTEL, NIGTEVECHT, SLOTEN EN SLOTERDIJK.

ABONNEMENTSPRIJS: FRANCO PER POST f 1.10 PER 3 MAANDEN MET NBEGRIP VAN GEILLUSTR ZONDAGSBLAD (INCLUSIEF INCASSO f 1.25).

BUREAUX VAN REDACTIE EN ADMINISTRATIE: NIEUWSTRAAT 14, WEESP. TEL. 40
VERTEGENWOORDIGER VOOR DIEMEN: J. HAVEKOTTE, Ouderkerkerlaan 20

ADVERTENTIEN TOT 5 REGELS f 1.00. ELKE REGEL MEER 20 CENT
BIJ CONTRACT KORTING. INGEZ. MEDEDEELINGEN DUBBEL TARIEF

Een krachtig wapen in den levensstrijd.

Een volk, welks taal een ruim gebied bestrijkt, vooral een volk met een taal, die in den loop der eeuwen als een wereldtaal is geworden, of in den tegenwoordigen tijd bezig is het te worden, heeft op de arbeidsmarkt dier wereld een ontzaggelijk voordeel.

Vertegenwoordigers van kleine volken en dus met kleine taalgebieden, moeten dat voordeel dier andere achterhalen door meer talenkennis. Dat kost inspanning en tijd, doch is van groot voordeel.

Een taal meer, dat is eigenlijk een land meer; allereerst een land, ontsloten voor onderzoek, daarna een land meer voor verovering van arbeid.

Oulangs zagen we erop gewezen, dat soms de knapste mannen gehinderd worden in de volle ontplooiing van hun bekwaamheid, doordat ze een taal spreken, die een te beperkt gebied beheerscht en andere talen onvoldoende kennen. Het is bekend, dat in Nederland meer dan in een ander land kennis van vreemde talen groot en uitgebreid is, waardoor bevestigd wordt de stelling, dat vertegenwoordigers van kleine volken het voordeel der anderen moeten achterhalen door grooter taalkennis.

In den tegenwoordigen tijd is het een uitzondering dat een ontwikkeld [illegible] zonder slechts enkel zijn moedertaal te kennen. Het is eigenlijk noodzakelijk, dat de Nederlander zich bekwame, door en door bekwame in ten minste één buitenlandsche taal. Daarom is het niet gewenscht de viertalige opleiding van de H.B.S. en de zes-talige van Gymnasium of Lyceum door een twee-talige, Nederlandsch en één vreemde taal, te vervangen, doch er is veel voor te zeggen, dat bij het taal-onderwijs althans op één buitenlandsche taal in het bizonder de nadruk wordt gelegd, dat één vreemde taal zooveel bestudeerd wordt, dat men deze gemakkelijk kan spreken.

Men kieze dan een taal, waarvan men in de toekomst heil verwacht en die bestudeere men goed en ter bevestiging van het geleerde, het bestudeerde, ga men naar Engeland, Frankrijk, Duitschland. Dat laatste is bijna noodzakelijk, indien men de taal vlug en gemakkelijk wil leeren spreken en in het land zelf leert men dat merkwaardig spoedig en vooral als een degelijke grond is gelegd.

Wat zou het goed zijn, indien vacantieverblijven in den vreemde, niet te duur en goed georganiseerd, den jeugdigen Nederlander in staat stelden tegen zijn twintigste jaar één vreemde taal bijna zoo goed mondeling en schriftelijk te hanteeren als zijn moedertaal!

We gaan al aardig in die richting.

Het internationaal verkeer is veel grooter en gemakkelijker dan vroeger en hoewel ieder klaagt over dure tijden, wordt er heel wat gereisd. En het onderwijs in vreemde talen op Gymnasium, Lyceum of H.B.S. is inderdaad dikwijls in uitnemende handen en geeft vaak verrassende resultaten. Dit neemt echter niet weg, dat velen voor hun toekomst veel baat zouden hebben bij een verblijf in het buitenland. Daarom zou het overweging verdienen dat het initiatief werd genomen tot stichting van een organisatie als hierboven werd aangestipt, niet om nog meer en beter „een mondje" Fransch, Duitsch of Engelsch te spreken, maar om door het „onder den duim" hebben van een bepaalde taal een machtig wapen in bezit te krijgen in den harden levensstrijd buiten onze beperkte grenzen, ten einde in het groote buitenland een levenspositie te kunnen veroveren.

Plaatselijk Nieuws

DIEMEN.

Buitengewone Raadsvergadering.

Vrijdagavond half acht kwam de gemeenteraad bijeen in buitengewone zitting in verband met het overlijden van burgemeester jhr. Bicker. De Raadzaal [illegible] tribune was vrij veel belangstelling aanwezig. De waarn. burgemeester de heer C. P. Oostenrijk opende de vergadering en hield de volgende rede, welke onder zichtbare ontroering door de aanwezigen staande werd aangehoord.

Mijne Heeren. Het is met gevoelens van groote droefheid, dat ik op het oogenblik het woord tot U richt, nu ik U bijeen heb geroepen in deze zaal om eenige oogenblikken onze aandacht te wijden aan hem, met wien [illegible] zoo vaak te zamen hebben [illegible] ons nu zoo plotseling [illegible] nomen. Onze Bur[illegible] leder onzer heeft [illegible] ontroering vernom[illegible]

Wij hebben wel [illegible] hij zijn kwaal wel [illegible] toch, wij hoopten, [illegible] dat er nog een kans [illegible] Helaas, God heeft h[illegible] hem opgeëischt, mog[illegible] leven! Wij zullen het [illegible] college en de gemeent[illegible] noode missen. Met da[illegible] voor de vriendschap di[illegible] zijn leven en werken n[illegible] hebben mogen ontvangen [illegible] humane wijze, waarop hij [illegible] kwam, stel ik U voor een [illegible] eerbied te wijden aan de [illegible] jhr. Bicker, Diemen's hoogge[illegible]

Na dit zoo bizonder o[illegible] blik sloot de voorzitter d[illegible] gadering en ging de Ra[illegible] zitting.

UITVAART JHR. E. W. E. BICKER

Enorme, toegewijde belangstelling!

Maandag werd onder buitengewoon groote belangstelling het stoffelijk overschot van Diemen's algemeen beminde burgemeester ter aarde besteld op de begraafplaats „Rust Oord" alhier.

Omstreeks [illegible] uur verliet de stoet bestaande, behalve de rouwkoets uit vijf volgrijtuigen [illegible] zevens een open landauer beladen met bloemen en kransen, onder gelui der beide kerkklokken het sterfhuis aan de Ouderkerkerlaan. Voor de openbare school waren de kinderen der school opgesteld en werd een oogenblik halt gehouden, waarbij namens de schoolkinderen een bloemstuk aan de baar gehecht werd. Alhier voegden zich het bestuur en de directeur der Diemer Harmonie en personeel der Openbare school achter de stoet, welke voorafgegaan werd door den Rijksveldwachter Van der Weijden en den gemeente-veldwachter Grijpeels. Even voor de Hartveldschebrug werd gedraaid en terug voor het Raadhuis halt gehouden. Alhier hechtte het raadslid, de heer D. J. den Hartog, namens het gemeentebestuur een kranz aan de baar. De gemeenteraad bestaande tot [illegible] van autoriteiten en afgevaardigden [illegible] verschiedene vereenigingen [illegible] Raadhuis opgewachtend, de heer [illegible] burgemeester Straman van Ouder-Amstel, burgemeester Bletz van Weesperkarspel, burgemeester Cleveringa van Weesp, burgemeester De Raad van Muiden, burgemeester Doude van Troost[illegible] Nederhorst den Ba[illegible] Seymons van B[illegible] als [illegible]

zakte langzaam de kist met het stoffelijk ombulsel van den zoo hoog gewaardeerden burgemeester Bicker in het graf.

Allereerst sprak een zwager van den overledene dr. Duthil uit Rotterdam met groote ontroering eenige grootendeels onverstaanbare woorden van weemoed en afscheid, benevens een opwekking tot de zoons van den overledene om te trachten een troost te zijn voor hun dierbare moeder.

Hierna nam de w.n. burgemeester, de heer C. P. van Oostenrijk, het woord. „Met een gevoel van diepen weemoed, zeide hij, nader ik tot deze groeve, om ook een enkel woord van nagedachtenis te wijden aan hem, die ons zoo dierbaar was. En ik mag dat doen als vertegenwoordiger van den Raad onzer gemeente, met wien U zoovele jaren hebt samengewerkt en ook als vertegenwoordiger van de Gemeente, die ge als burgemeester zoovele jaren met grooten trouw en liefde hebt gediend.

Heel de gemeente, en ik mag dat vrijmoedig zeggen, treurt om Uw heengaan en wij kunnen het ons niet indenken, dat wij U niet meer in ons midden [illegible] zien. Wij allen zullen U zoo [illegible] ook tot [illegible] Grooten en kle[illegible] ieder [illegible]

HET RADIOHUIS
„OLYMPIA"
Dapperstraat 113,
hoek Wijttenbachstraat
Uitgebreide sorteering
RADIO-ARTIKELEN
Desgewenscht gemakkelijke betalingsvoorwaarden.
Telefoon 50687.

En zij wilde U niet missen, Uw echtgenoote, met wie ge bijna 25 jaar een huwelijksleven hebt geleid, gekenmerkt door groote liefde, teederen zorg en innigen trouw. Het moge haar een troost zijn, de schoonste herinneringen aan dit leven in het hart te mogen meedragen en ook, dat zij de kracht heeft ontvangen om heel dien langen lijdensweg tot het laatste oogenblik toe, haar bizondere zorg aan U te hebben kunnen wijden.

Zij wilden U niet missen, die groote zoons en ook die jongste, voor wie Uw hart zoo ruim en Uw liefde zoo groot was. Zij mogen troost vinden in't geluk, dat zij een Vader hebben gehad, wiens voor[illegible] een richtsnoer op hun levens[illegible] zijn en wiens naam zij met [illegible]rbied kunnen uitspreken en [illegible] de wereld kunnen getuigen: [illegible] Uw familie[illegible] kunst den strijd teg[illegible] doods niets vermocht. Ook [illegible]oost zijn met de gedachte: [illegible]edaan voor U, wat ons [illegible]lijk was. Wij wilden U [illegible]ar Gij, o God, geboodt. [illegible]et missen, de gemeente, [illegible] jaar als Burgemeester [illegible]de hebt gediend, zelfs [illegible] U nauwelijks daartoe [illegible]issen, onze kinderen! [illegible] mogen zeggen, dat [illegible]ren, nadat Donder[illegible] Uw heengaan in [illegible]gaan, een ventje, [illegible]ens om zijn luid[illegible]eren, nu met ge[illegible] bang was, dat [illegible]ren, in de school [illegible]eer, nu is onze [illegible]u wij ook wat [illegible] goed voor [illegible] „Wat willen [illegible]raf bloemen [illegible] van eerbied [illegible]gd vond ik [illegible]is wellicht [illegible]uwd door [illegible] dagen, [illegible]hier iets [illegible]traagde [illegible]ns om ge[illegible]lat de [illegible]er de [illegible]ensie [illegible]wart [illegible]rik [illegible]tot [illegible]ge [illegible]ar [illegible]

FEUILLETON.

De geheimzinnige tegenstander.

Roman van Sport en Avontuur
DOOR GERARD VAN ARKEL

41)

Ik begrijp volkomen dat deze conclusie weinig streelend voor uw gevoel van eigenwaarde moet zijn, maar het behoort nu eenmaal tot de onaangename kanten van mijn beroep, onder bepaalde omstandigheden zelfs de meest primitieve vormen van wellevendheid te moeten verwaarloozen. Ik hoop," besloot Wilton glimlachend, „dat ik u met deze uiteenzetting satisfactie heb gegeven, dan kunnen wij verder gaan. Tot nu toe waren uw mededeelingen uitermate belangrijk."

„Gij behoeft geen verdere verontschuldigingen te maken, „want uw beweringen van zooeven waren volkomen juist", antwoordde Harry.

„Wat?", riep de detective verbaasd, „is nu plotseling mijn bewering juist?"

„Natuurlijk verwondert u dit, maar ik zal u alles duidelijk maken. Ik herinner mij nu dat ik in den morgen na mijn bezoek bij Savelli, een dwaasheid heb begaan, waarvan ik de oorz[illegible] nimmer begrepen heb. Ver[illegible] toen reeds het vermoeden [illegible] onder invloed van derden [illegible] waarom ik destijds hartelijk [illegible] lachen en misschien nog lache[illegible] u zooeven mijn gevoel van eig[illegible] slechts gekwetst en niet geheel [illegible] gedrongen had."

„En welke dwaasheid hebt [illegible] begaan?" vroeg Wilton in spanni[illegible]

„Ik trachtte bij bezichting v[illegible] Climax den motor met een mok[illegible] vernielen, iets wat zeker gelukt zou [illegible] als Verhagen mij niet op het la[illegible] oogenblik gegrepen had."

„Een soortgelijk geval als dat [illegible] Nancy Graham en misschien ook als [illegible] met Robert Harris."

„Robert Harris, de verdwenen ne[illegible] van „Stanley?", vroeg Harry verbaasd [illegible]

„Dus toch," antwoordde de inspecteur.

„Kent gij dien Harris?"

„Alleen zijn naam is mij bekend. Verhagen verteldde mij wel iets van die vreemde geschiedenis."

„Uw verklaringen hebben volkomen mijn vermoeden bevestigd, dat Savelli, die zich Pears noemt, de man is die alles op zijn geweten heeft. Wij zullen de anderen menschen, die deze fijnzinnige occulist voor proefpersonen bij zijn

DIEMER COURANT

Nieuws- en advertentieblad voor Diemen, Tuindorp Watergraafsmeer en Duivendrecht

VERSCHIJNT IEDERE WEEK — 6 Juli 1949

Speciale editie ter gelegenheid van de Oranjefeesten te Diemen

Dit nummer is gedrukt in een oplaag van 4000 ex. en bijkantoor verspreid in Diemen en Tuindorp Watergraafsmeer

Adres van Redactie en Administratie: A. M. IJSENDIJK, Ouderkerkerlaan 15, Diemen. Telefoon Amsterdam 52232 en 56322

4e Jaargang No. 16

UITGAVE VAN IJSENDIJK'S UITGEVERSBUREAU TE DIEMEN

COMMANDITAIRE VENNOOTSCHAP J. HAK
COMMISSIONNAIRS IN EFFECTEN
ROKIN 69 AMSTERDAM-C
TEL. BEURS 12776 TEL. KANT 87700
TEL. PRIVE 55051
Lid Nv. v. d. Effectenhandel

HET KONINKLIJKE FEEST

Het Koninklijk Brandpaar

De Koningin en Prins Bernhard zijn van mening, dat hun 12½-jarig huwelijksfeest een feest is van de huiselijke haard en de familiekeet.

Ziehier de summiere mededeeling, welke de Nederlandsche pers enige tijd geleden verpublicatie werd gegeven, een mededeeling, die de verbouding van ons volk tot zijn geliefde vorstenhuis ten volle karakteriseert.

Een huiselijk feest..... Is het niet, of paar doodgewone mensen hun vrienden vieren? Maak er alstublieft geen drukte van! Wij moeten eerlijk bekennen, dat de wens van de Koninklijke bruid en bruidegom, om begrijpelijk een deze ook ook bij vele Nederlanders een gevoel van teleurstelling heeft gegeven.

Men grijpt zo gaarne elke gelegenheid aan om te tonen, hoe zeer Koningin en Prins en ook de Prinsesjes in de harten van het volk leven. En welke gelegenheid was daarvoor schoner dan dit Koninklijke feest?

Geen volk ter wereld toch dat zo intens medeleeft met de beuglijke en ook met de huiselijke gebeurtenissen ten hove. Aan de groote geneegenheid der Nederlanden voor zijn regerend Oranje vorstenhuis heeft, aan de liefde, die het Koningin Juliana toe draagt — een liefde, welke reeds dateert uit de tijd, dat Zij nog Juliantje was — nu weer van tijd tot tijd op onbedwelmingwijze uiting gegeven.

Daarom betreurt men de wens van H.M. de Koningin en van Z.K.H. Prins Bernhard, dat hun „eigeren huwelijksfeest in sobereheid zal worden gevierd.

Ondanks de vele ingrijpende gebeurtenissen die wij hebben meegemaakt in die 12½ jaar kunnen wij ons niet goed indenken, dat het reeds zo lang is geleden, dat een onbekende prins het hart van onze Kroonprinses von en dadelijk daarna de harten van alle Nederlanders.

En nu staan wij er bij stil, lieve ons Koninklijk gezin veel liefs en ook veel leed meegemaakt. Wij denken bij dit hoogtepunt aan de grote ongeluk, dat de Prins in onze generatie te overkwam — hoe de eerste inlichtingen, die wij van de geneesheer-directeur van het Amsterdamse Burgerziekenhuis ontvingen, zeer verontrustend waren.

Wij denken aan de geboorte van prinses Beatrix en van Irene — hoogtijdagen voor ons volk, dat in alles wat het prinselijk gezin betrof zo hartelijk meeleefde.

Wij denken aan de spannende Meidagen van 1940, toen ook het geliefde Prinselijk gezin, als bondelingen het vaderland moest verlaten. Gelukkig, dat wij in de herinneringen op de hoogte waren van de geboorte van prinses Margriet.

Als een bange droom zijn deze dagen aan ons voorbij gegaan — de vreugde van het weerzien ons er te intenser door.

Het aantal regerende vorsten in Europa is niet groot meer, doch vast staat, dat het Oranjehuis, waarvan Koningin Juliana een waardige vertegenwoordigster is, de vast in ons volkbestaan is geankerd, dat er hier te lande eenvoudig niet aan de mogelijkheid gedacht.

Oranje en Nederland zijn één — het Koninklijk gezin leeft temidden van ons. De kleine prinsesjes gaan ter school, zoals ander kinderen naar school gaan. Onze vorstin winkelt, zoals andere Nederlandse vrouwen winkelen. En al is daarbij wel eens het bezwaar, dat het publiek zich al te zeer er een bewijs voor, dat „de grote mensen" zijn vorstenhuis diep vereert.

Twaalf-en-een-half jaar getrouwd..... een huiselijk feest.

Straks zullen de prinsesjes in intieme kring dit feest met vader en moeder vieren. En zoals andere, gewone Nederlandse vaders en moeders, die dankbaar op een rijk gezegend huwelijksleven kunnen terugzien, zal het een mooi feest worden. Die hengelijke dag zullen de gedachten van alle Nederlanders uitgaan naar het Witte Paleis te Soestdijk, met de wenses, dat ons gelukkige Koninklijke Gezin nog vele jaren voor ons volk gespaard zal mogen blijven.

Gedachten....

bij een Koninklijk huwelijksfeest

Het begon voor ons Dinsdagmorgen 8 September 1936, toen door de radio de verloving van Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Juliana, met Prins Bernhard werd aangekondigd.

Met deze openbaarmaking dof het jonge paar het zoete geheim prijs waarvan zij, ondanks de slechte tijd en de Allerzaamste omgeving toe sloeg, was dit echter het begin van een reeks van mooie dagen voor ons Koningin Juliana en Prins Bernhard voor de radio ninklijk Huis. Groot was de vertassing dat ook 9 September, de Koningin, Prinses Juliana en Prins Bernhard voor de radio zouden spreken. Hier gebeurde dat niet, zoals zouden moeder over het geluk van haar kind en wij schoven onze stoelen dichter naar elkaar toe, toen onze Prinses beloofde met ons te spreken. Hier gebeurde wel eens dat wij onze ook dichter naar de luidsprekers

Carel Wiering [1897-1961]

Carel Wiering

Bij vooroorlogse uitgaven van locale nieuws- en advertentiebladen uit de regio Groot-Amsterdam komen we steevast de naam van C. Wiering tegen. De gereformeerd opgevoede Carel Wiering jr (1897-1961) begon zijn uitgeversactiviteiten in een huis aan de Willem Beukelsstraat. Hij had daar een uitgeverij opgericht, waaronder een advertentieafdeling, en een drukkerij. Naast kranten werden door Wiering ook boeken uitgegeven. Een werkelijke 'klapper' was de publicatie van het boek "Vuurrode schoentjes", geschreven door Gré Badenhuizen, waarvan er in twee weken 200.000 exemplaren werden verkocht. Een paar jaar later verhuisde de uitgever en drukker naar een ruimer pand aan de Hogeweg 14, eveneens in de Watergraafsmeer.

Door aankoop van bestaande periodieken en het zelfstandig opzetten van nieuwe, begon Carel Wiering in 1921 met het uitgeven van een reeks verschillende nieuws- en advertentiebladen voor lezers in Amsterdam en omstreken. Naast de *Diemer Courant* waren dit onder andere de *Zuid-Amsterdammer*, het *Apollo-Kwartier*, het *Bilderdijk-Kwartier*, het *Frederik Hendrik-Kwartier*, het *Java-Kwartier*, het *Muiderpoort-Kwartier*, het *Rivieren-Kwartier*, het *Stadion-Kwartier*, *Ons Weekblad*, *De Familiebode*, het *Watergraafsmeersch Weekblad*, het *Weekblad voor Plan West* en de *Stadskoerier*.

***Diemer Courant* (2)**

Naast de 'Amsterdamse' *Diemer Courant* van Carel Wiering verscheen er in 1919 het algemeen- nieuws- advertentie- en landbouwblad *Diemer Courant*. Deze uitgave was duidelijk niet van de uitgeverij van Wiering. Wie de uitgever wel was wordt echter niet duidelijk, want er werd uitsluitend een adres van de

1921

redactie- en administratiebureaus vermeld: Prins Hendrikkade 15 te Amsterdam en Nieuwstraat 14 te Weesp. Het meest opvallende van deze krant, voor het verspreidingsgebied Diemen, Weesperkarspel, Watergraafsmeer, Amsterdam, Muiden, Muiderberg, Weesp, Abcoude, Duivendrecht, Ouder-Amstel, Nieuwer-Amstel, Nigtevecht, Sloten en Sloterdijk, is wel de illustratieve kop. Op een fraaie pentekening zien we van links naar rechts een aantal markante Diemense 'landmarks' uit die tijd: *Café de Reiger*, de oude ophaalbrug over de Weespertrekvaart met brugwachtershuisje, een overzicht van Diemerbrug en het bedrijfsgebouw met transportbrug van de *Coöperatieve Vereeniging 'Ons Voordeel'* aan de Muiderstraatweg. De abonnementsprijs van de krant bedroeg in 1921 *f* 0,90 per 3 maanden (franco per post). In dat jaar werden het woensdag- en zaterdagnummer tijdelijk samengevoegd.

In een editie uit 1923 wordt als vertegenwoordiger voor Diemen de heer J. Havekotte, Ouderkerkerlaan 20, Diemen genoemd. In dat jaar was de abonnementsprijs verhoogd tot *f* 1,10 per 3 maanden, maar nu inclusief een geïllustreerd Zondagsblad.

1935

1936

Wiering's Weekblad

In 1935 gooide uitgever Carel Wiering het roer om. Hij beëindigde de uitgave van een groot aantal van zijn regionale kranten. Daarvoor in de plaats startte hij een nieuwe nieuws- en advertentiekrant onder de naam *Wiering's Weekblad*. Van deze krant, die nu gratis huis-aan-huis werd verspreid, werden voor de verschillende Amsterdamse stadswijken en buurtgemeenten aparte edities uitgegeven. Zijn *Diemer Courant*, alsmede het blad *Ons Weekblad* werden opgenomen in de editie Diemen en

19e Jaargang PLAN WEST — ADM. DE RUYTERKWARTIER Vrijdag 12 Jan. 1940 No. 959

Wiering's Weekblad

Uitgave WIERING's WEEKBLADEN (230.000 ex.) Bureau Hoogeweg 14, Telefoon 50468-51855. Onder contrôle van het Bureau van den Bond van Adverteerders

1940

1940

Duivendrecht van het Wiering's Weekblad. De totale oplaag van de uitgaven van de Wiering's Weekbladen bedroeg in 1935 niet minder dan 160.000 exemplaren. In 1936 waren dat er al 200.000 en van de 19e jaargang, die in april 1940 werd verspreid, was de oplage 230.000 stuks.

Amsterdamsche Post

Om het technisch mogelijk te maken om ook na het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog door te gaan met het uitgeven van een regionale nieuws- en advertentiekrant zocht Carel Wiering contact met zijn concurrenten. Een daarvan was J.G.C. Wegener die vanaf 1911 uitgever was van de *Amsterdamsche Buurtbladen*. De andere partners waren de heren Siezen en H. Smit, sinds 1926 uitgevers van het buurtblad de *Noord-Amsterdammer*. Op 1 februari 1941 fuseerden de uitgevers en stichtten de *Mij. tot Exploitatie van de Amsterdamsche Post N.V.*. Wiering en Wegener werden directeur en ze richtten aan de Herengracht een kantoor in. Door de samenwerking werden de uitgaven van de *Wiering's Weekbladen*, de *Amsterdamsche Buurtbladen* en de *Noord-Amsterdammer* samengevoegd tot een nieuw blad, de *Amsterdamsche Post* genaamd. Met de fusie werden de uitgevers gelijk de grootste in Amsterdam. Het eerste nummer van de 1e jaargang van het gratis huis-aan-huisblad de *Amsterdamsche Post* verscheen op vrijdag 7 februari 1941 in een oplaag van 230.000 exemplaren.

1941

De Wegwijzer

Op 21 oktober 1941 moest Carel Wiering, op last van de *Hauptabteilung für Volksaufklärung und Propaganda* in Den Haag, echter aftreden als directielid. Zijn anti-nationaal-socialistische houding, waarvan hij regelmatig in zijn redactionele kolommen getuigde, werd niet op prijs gesteld. Gelukkig had Wiering zijn oude kantoor op de Hogeweg nog aangehouden. Daar ging hij zich toeleggen op het produceren van zogenaamde raamcouranten onder de naam *De Wegwijzer*. Een raamcourant bestond uit een enkele gedrukte pagina met mededelingen en advertenties. Ze werden, gedrukt op grote vellen die wekelijks werden opgehangen bij zo'n driehonderd sigarenwinkels en boekhandels. Vanwege de chronische papierschaarste werd het formaat van de raamkranten vanaf het begin van 1944 een stuk kleiner, totdat de productie geheel moest stoppen.

Wegener, die alleen door ging met de *Amsterdamsche Post*, had grote problemen met de voortzetting van de krant want er was in die tijd moeilijk aan krantenpapier, drukinkt en elektriciteit te komen. Toen Wegener er van werd beschuldigd te weinig Duitse propaganda in zijn krant op te nemen, kreeg de *Amsterdamsche Post* eind 1941 een definitief publicatieverbod.

Wiering's Weekrevue

Daar Carel Wiering vlak na het beëindigen van de Tweede Wereldoorlog van de betreffende overheidsinstanties het felbegeerde "Certificaat van geen Bezwaar" verkreeg mocht hij direct weer zelfstandig een krant uitgeven. Vanwege het deviezentekort en de heersende papierschaarste was het uitgeven van gratis drukwerk echter niet toegestaan. De eerste naoorlogse uitgave van Wiering was dan ook een abonnementsblad. Onder de naam *Wiering's Weekrevue* verscheen op 15 juni 1945 het eerste nummer.

Advertentie Feestgids 1946

Diemer Courant (3)

Zoals hiervoor werd beschreven waren in de donkere oorlogsjaren in en rond Amsterdam successievelijk alle buurtbladen, waaronder de *Diemer Courant*, opgeheven. Toen bleek dat Wiering, de aloude monopolist van locale nieuws- en advertentiebladen, in de Amsterdamse regio zijn herstart maakte met slechts één weekblad, viel er 'een gat in de markt'. Verzetsstrijder Andries IJsendijk, die als drukker van de Diemense *Drukkerij A.H. de Wild* aan de Ouderkerkerlaan een tijdlang het illegale blad *Vrij Nederland* drukte, begon zich zeer te interesseren in de

DIEMER COURANT

Nieuws- en advertentieblad voor Diemen, Tuindorp Watergraafsmeer en Duivendrecht

Verantwoordelijk voor de redactie: A. M. IJSENDIJK
Adres van Redactie- en Administratie: Ouderkerkerlaan 15, Diemen, Tel. 52232

VERSCHIJNT IEDERE WEEK
1e Jaargang No. 3 — 20 April 1946
UITGAVE VAN DRUKKERIJ EN UITGEVERIJ A. H. DE WILD TE DIEMEN

ABONNEMENTSPRIJS: *f* 1.25 per kwartaal (bij vooruitbetaling)
ADVERTENTIEPRIJS: bij de administratie aan te vragen

Diemer Courant. Op 16 augustus 1945 was hij als wrak uit Duitsland teruggekomen in Diemen. De ondergane mishandelingen van de Duitse *Gestapo* en de gevolgen van zijn internering waren zwaar en afschuwelijk geweest, maar zijn moreel was niet geknakt. IJsendijk wilde graag weer aan het werk en het uitgeven van een locale krant leek hem een uitdaging. Met hulp van de *Stichting 1940-1945* lukte het hem om de jaren dichtgetimmerde en verwaarloosde drukkerij achter het kantoorboekenwinkeltje van zijn pleegmoeder en tante Adriana ('Tante Sjaan') de Wild weer operationeel te maken. In april 1946 verscheen het eerste nummer van jaargang 1 van de herstart van de *Diemer Courant*, als nieuws- en advertentieblad voor Diemen, Tuindorp Watergraafsmeer en Duivendrecht. De abonnementsprijs van de weekkrant bedroeg *f* 1,25 per kwartaal.

DIEMER COURANT

Nieuws- en advertentieblad voor Diemen, Tuindorp Watergraafsmeer en Duivendrecht

Adres van Redactie- en Administratie: A. M. IJSENDIJK, Ouderkerkerlaan 15, Diemen, Telefoon Amsterdam 52232 en 56232

VERSCHIJNT IEDERE WEEK
4e Jaargang No. 16 — 6 Juli 1949
UITGAVE VAN IJSENDIJK'S UITGEVERSBUREAU TE DIEMEN

Speciale 'editie' ter gelegenheid van de Oranjefeesten te Diemen
Dit nummer is gedrukt in een oplaag van 4000 ex. en huis-aan-huis verspreid in Diemen en Tuindorp Watergraafsm.

In 1946 stond in de colofon van de krant nog als drukkerij en uitgever A.H. de Wild vermeld, met als toevoeging: Verantwoordelijk voor de redactie A.M. IJsendijk. Ter voorkoming van juridische problemen werd de drukkerij van zijn in 1937 overleden oom op naam van IJsendijk gezet. Tevens richtte IJsendijk een uitgeversbureau op onder zijn naam. In de uitgaven van de *Diemer Courant* vanaf 1947 lezen we dan ook: Uitgave van *IJsendijks's Uitgeversbureau* te Diemen.
Een van de eerste medewerkers aan de krant was Willem Frans Roest. Daar hij toch al in Diemen rondreed om brood voor *Bakkerij Kwakman* uit te venten, ging hij dit combineren met het bezorgen van de *Diemer Courant* en het werven van abonnees hiervoor. "Toen ik kwam had IJsendijk negentig lezers. Een kwartje per nieuwe abonnee was de verdienste", zo verklaarde Roest in een interview in de *Diemer Courant* van 17 januari 1985. In 1949, drie jaar na de hernieuwde uitgave van de *Diemer Courant*, gaf IJsendijk ook het nieuws- en advertentieblad de *Betondorper* uit.

DIEMERPOST

Verschijnt elke 14 dagen huis-aan-huis
Redactie en administratie-adres: Ouderkerkerlaan 15 Diemen Telefoon 52232-56232

Nieuws- en advertentieblad voor Diemen, Tuindorp Watergraafsmeer, Duivendrecht en Weespercarspel
Waarin opgenomen de „Diemer Courant"

9E JAARGANG NR 13 11 SEPTEMBER 1954

Diemerpost

De druk die het uitgeven van een periodiek met zich mee brengt, vooral als je zelf ook belangrijk journalistiek werk inbrengt, werd Andries IJsendijk uiteindelijk te zwaar. Zijn niet of slecht verwerkte oorlogstrauma zal daarbij wel een

BETONDORPER

Nieuws- en advertentieblad voor Tuindorp Watergraafsmeer en Duivendrecht

Redactie en Administratie: A. M. IJSENDIJK, Ouderkerkerlaan 15, Diemen, Tel. 52232-56232
Bankrekening: Coop. Boerenleenbank, Diemen

No. 1 — 20 Augustus 1949
Uitgave van IJsendijk's Uitgeversbureau te Diemen

ADVERTENTIEPRIJS: 10 ct per mm Familieberichten 15 ct per mm
Bij contract aanmerkelijke reductie

Er komt een vriend vanavond

„Ja daar hebben we in Betondorp al zo lang op gewacht, we woonden al zo lang aan de rijkant van de stad. En een stad willen we juist niet zijn. Wij vormen in Betondorp een gemeenschap op ons zelf. We spreken dan ook altijd van ons dorp! En toch weten we nog zo weinig van elkaar af.

Een enkele keer ontvingen we in onze brievenbus wel eens een gestencild blaadje van die of gene vereniging, maar dat zegt ons zo weinig.

Onze zakenmensen hadden geen enkele gelegenheid ons nu eens aan te tonen dat we in Betondorp heus wel mee kunnen komen.

Heel dikwijls moesten we het hebben van horen zeggen!

Dit zou de samenvatting kunnen zijn van de gesprekken met de Betondorpers, die we in de afgelopen weken hebben gehad.

Met de verschijning van de „Betondorper" is onder deze periode voorlopig een dikke streep gezet. Van nu af aan hebben we in Betondorp onze eigen courant. En dan vervolgens we weer naar het opschrift van deze introductie: Er komt een vriend vanavond!

Dit willen we onderstaand zien. In een minimum van tijd hebben we ons een groot aantal vrienden in Betondorp verworven. Al lang

COMMANDITAIRE VENNOOTSCHAP
J. HAK
COMMISSIONNAIRS IN EFFECTEN
ROKIN 69 — AMSTERDAM-C
TEL. BEURS 47711 / 47712 — TEL. KANT. 47709 / 47710 — TEL. PRIVÉ 66067
Lid Ver. v. d. Effectenhandel

Betondorp gaat feest vieren

Waarom zult U zeggen? Om de bewoners wat geld uit hun zakken te kloppen? Om dat de tijd voor velen zo rooskleurig is? Is dit een hobby van enkele mensen? Zo zou den we door kunnen gaan!

Neen luistert U even heel rustig. Er wordt in alle stilte door een feestcomité heel hard gewerkt, hiervan zult U spoedig horen.

Neen, laten we U uit uw overpeinzingen helpen. In de week van 3 tot 10 September herdenken de bewoners het feit dat 25 jaar geleden, hun dorp werd gesticht. En nu is de hele bedoeling van het feest dat men dan eens openlijk zijn dank kan uitspreken en betuigen aan de pioniers, die voor 25 jaar een dergelijk woningcomplex hebben meergezet aan de rand van Amsterdam, waar het goed en rustig wonen is.

hiers van ons dorp best mee kunnen komen, daarom allemaal het beste beentje voor!

ALLEMAAL EEN HANDJE MEE HELPEN!

Niet alleen de winkeliers, maar ook de bewoners van ons dorp moeten een handje mee helpen om een dorp een feestelijk aanzien te geven.

Het comité werkt reeds aan de voorbereiding van de versiering van de Brink. Een groot aantal masten zal worden geplaatst, versierd met vlaggendoek. Reeds nu wekken we de bewoners op voorbereidingen te treffen om straks balconnen en tuintjes in een feestdos te steken.

Het is kort dag, daarom aan de slag!

25 JAAR SPEELTUINVERENIGING IN BETONDORP.

Op 8 September a.s. zal het 25 jaar geleden zijn dat de Speeltuinvereniging „Amsterdam-Oost" is opgericht. In deze 25 jaar heeft deze vereniging verschillende up en downs gekend. Bij de oprichting was deze vereniging een zelfstandige vereniging, maar na de centralisatie van Speeltuinverenigingen in het Amsterdams speeltuinverbond (ASV), werd Amsterdam-Oost hier in opgenomen en dus afdeling geworden van dit speeltuinverbond.

belangrijke en begrijpelijke rol hebben gespeeld. De *Diemer Courant* begint onregelmatig te verschijnen en tenslotte in het geheel niet meer. In overleg worden de uitgeefrechten van de *Diemer Courant* medio 1954 tijdelijk overgenomen door de aanvankelijk concurrerende *Diemerpost*, een in 1945 opgericht nieuws-en advertentieblad voor Diemen, Tuindorp Watergraafsmeer, Duivendrecht en Weespercarspel. De *Diemerpost* was een gratis huis-aan-huisblad dat elke veertien dagen verscheen. Het redactie- en administratieadres bleef echter bij IJsendijk aan de Diemense Ouderkerkerlaan 15.

DIEMER COURANT

Drukkerij Th. Dijkman & Zn.
Arent Krijtsstraat 15 - Diemen
Telefoon 50477

Verschijnt in 1100 gezinnen met ruim 5000 lezers!

1963

Diemer Courant (4)

Met ingang van augustus 1959 hield Andries IJsendijk het werk voor de *Diemer Courant* geheel voor gezien. Cor Smit Jzn., eigenaar van de *Diemer Boekhandel* aan de Hartveldseweg, werd bereid gevonden de rechten van de krant geheel over te nemen. Er moest onderhand wel wat gebeuren om de krant financieel draaiende te houden. Zelfs de toenmalige burgemeester werd benaderd voor het verkrijgen van geldelijke steun, maar die kon niet worden gegeven.
Omdat IJsendijk ook zijn drukkerij had gesloten moest Smit omzien naar een andere drukker. Het toeval wilde dat net in die tijd de Amsterdamse *Drukkerij Th. Dijkman & Zn.* zich in Diemen, aan de Arent Krijtsstraat 14, ging vestigen. Zoals oudere Diemenezen zich nog wel kunnen herinneren veranderde de uitvoering van de *Diemer Courant* drastisch. In plaats van een krant kreeg de *Diemer Courant* nu meer het aanzien van een tijdschrift. Smit maakte van de *Diemer Courant* weer een abonnementblad. Ondanks een abonnementsprijs van *f* 1,25 per drie maanden groeide het abonneebestand tot meer dan 500. Hiermee was de levensvatbaarheid van de krant weer voor een aantal jaren gegarandeerd. Het groeiende succes kan mede op het conto van W.F. Roest worden geschreven, welke zich

JUBILEUM-AANBIEDING

Abonneer U op de

DIEMER-COURANT

Vol nieuws en advertenties

uit Diemen en omgeving

Indien U zich heden abonneert, ontvangt u de krant tot 1 januari 1965

GRATIS

Per kwartaal *f* 1.25

Aanmelden:
DIEMER-BOEKHANDEL

Hartveldseweg 15 - Telefoon 5 03 91

Advertentie Diemer Courant 9 oktober 1964

Geboortekaartjes
DEZELFDE DAG GEREED!!
een enorme collectie
vindt u bij
Th. Dijkman en Zn
Arent Krijtsstraat 15, tel. 50477

Advertentie Diemer Courant 9 oktober 1964

DE DIEMER COURANT IN IEDERS HAND

1965

steeds meer als 'regiojournalist' ging ontwikkelen. Als er in Diemen, op straat of in het raadhuis, ook maar iets gebeurde was uiteraard de redactie van de *Diemer Courant* present. Roest's (anonieme) rubriek "Diemer Perikelen", gestart in april 1963, werd door velen gelezen.
Met de uitbreiding van Diemen groeide ook het abonneebestand: in het begin van 1964 was de oplage 1300 stuks en lazen één op de twee Diemense gezinnen de krant.

***Diemer Courant* (5)**
Na een innige betrokkenheid van bijna zes jaar bij de *Diemer Courant* besloot ook Cor Smit te gaan stoppen met zijn uitgeversactiviteiten. Met ingang van 1 juli 1965 verkocht hij zijn uitgeefrechten aan zijn trouwe werknemer Willem Frans Roest. Desgevraagd noemde Roest in een interview uit 1985 geen bedragen, maar na bijna tien jaar na de herstart was de krant zeker tien keer zoveel waard. Met een oplage van zo'n 1400 exemplaren met ongeveer 1100 abonnees was het voortbestaan van de *Diemer Courant* zeker gerechtvaardigd. Of, weergegeven in de woorden van Roest: "In ieders hand, de Diemer krant". Met Roest als uitgever werd het contract met *Drukkerij Th. Dijkman & Zn.* verbroken. Roest zegde hierover: " Technisch was de krant een onding. Dijkman kon geen echte krant drukken en zo kwam ik bij *Methorst* in Weesp terecht.(...) Ik wilde geen geklungel meer. Normale achtkoloms pagina's, met foto's elke week een puzzel en als vaste rubrieken de 'perikelen' en het gedicht van Dick Gabel." In feite sloot de krant zich aan bij de *N.V. Randstadpublicaties* waar reeds de buurtbladen *De Nieuwe Weesper* en *De Bijlmer Courant* deel van uitmaakten. In 1967 hadden deze periodieken een totale oplage van 23.000 stuks. De *Diemer Courant* kostte toen *f* 1,75 per kwartaal. Tot half 1971 was het redactieadres van de krant Harmonielaan 20, en na de verhuizing Hartveldseweg 19. In de colofon van de *Diemer Courant* van 15 juni 1972 werd de krant "Onafhankelijk Nieuws- en advertentieweekblad voor Diemen" genoemd met als redactie W.F. Roest en Zn. In begin 1975 was het redactieadres Ouddiemerlaan 13.

Wiering's Weekblad
In de loop der tijd zat ook de heer Wiering niet stil. Zijn uitgave het *Wiering's Weekrevue* werd in 1969 weer omgedoopt in het *Wiering's Weekblad*. Onder deze vertrouwde naam werd het weer een advertentieblad dat gratis bij alle 'Groot-Amsterdammers' huis-aan-huis werd bezorgd. Vanwege de groei van het weekblad werd het kantoor van Carel Wiering aan de Hogeweg te klein. Er volgde dan ook een verhuizing naar een groter pand aan de Nes 55 in het bruisende centrum van Amsterdam. Omdat het pand binnen vijf jaar zou worden afgebroken zou het slechts een tijdelijke vestiging worden. Geheel volgens Amsterdamse traditie werd de nieuwbouw aanzienlijk vertraagd en kon er aan de Nes nog bijna vijfentwintig jaar lang kantoor worden gehouden.

Perscombinatie BV
Alle inspanningen ten spijt ging het niet goed meer met het *Wiering's Weekblad*. Het verlies werd zo groot dat een faillissement niet kon uitblijven. Volgens zijn zoon had Carel Wiering vlak na de oorlog de verkeerde beslissing genomen om niet met het lucratievere reclamebureau door te gaan maar met de uitgeverij en de krant. In 1956 trad Carel Wiering af als beherend vennoot van het *Wiering's Weekblad*. De krant werd overgenomen door de *Perscombinatie BV*, een consortium waar ook de dagbladen *Het Parool* en *Het Vrije Volk* waren opgenomen. Omdat het *Wiering's Weekblad* onder dezelfde naam bleef bestaan kon op 16 april 1959 het 35-jarige jubileum worden gevierd. In het bijzondere Jubileumnummer liet ook de Diemense burgemeester Strumphler Tideman zijn gelukswensen afdrukken. In 1961 komt Carel Wiering te overlijden.

Diemer Courant

UITGAVE, REDACTIE, ADVERTENTIES en ADMINISTRATIE: W. F. ROEST / HARMONIELAAN 20 / POSTBUS 179 / DIEMEN / TELEFOON 020-57081
Verschijnt wekelijks in combinatie met de Nieuwe Weesper en Bijlmer Courant. / Abonnementsprijs / 1.75 per kwartaal, postabonnees / 2.50. Postgiro 304593 / Gem. giro R 19967. / Bank: Raiffeisenbank Diemen. / Aangesloten bij de N.V. Randstadpublicaties. / Totale oplage 23.000.
DONDERDAG 23 JULI 1970, 25e JAARGANG, Nr. 30

Amsterdams Stadsblad
In 1973 zal de naam *Wiering's Weekblad* definitief verdwijnen en worden veranderd in *Amsterdams Stadsblad*. "Dit hebben we gedaan omdat enerzijds de naam Wiering nogal wat verwarring opriep en anderzijds omdat het blad was uitgegroeid tot een echt stadsblad", zo verklaarde Jaap ten Dam, toenmalig directielid. De werkelijkheid was echter iets anders. Vele jaren was de grootste concurrent van het *Wiering's Weekblad* het in 1952 door het *De Telegraaf*-concern opgerichte advertentieblad *De Echo*. Het kwam de redactie van het *Wiering's Weekblad* ter ore dat er plannen waren dat de naam van *De Echo* zou worden veranderd in *Stadsblad De Echo*. Binnen een week werd door de betrokkenen van het *Wiering's Weekblad* besloten *De Telegraaf* te snel af te zijn en zelf het monopolie van de naam "Stadsblad" in huis te halen door hun krant om te dopen in *Amsterdams Stadsblad*.

(Advertentie I.M.)

Dit is uw krant
De Diemer Courant

mag in geen Diemergezin ontbreken

Abonneer u direct slechts f 1,75 per kwartaal

Bel op: tel. 57661

of geeft U op: Harmonielaan 20, Diemen

Advertentie Diemer Courant 20 juni 1968

1973

In ieders hand de Diemer Courant

Advertentie Diemer Courant 6 maart 1975

NIEUW ADRES
DIEMER COURANT
Ouddiemerlaan 13
Nieuw telefoonnummer
92 21 95

Op 19 september 1973 werd weer een Jubileumnummer gepubliceerd, nu ter gelegenheid van het 50-jarige bestaan van de krant.

Amstellandpers BV

In 1975 zou de geschiedenis van de *Diemer Courant* er weer een hoofdstuk bij krijgen. Met nummer 51 van de 30e jaargang (30 december 1975) nam W.F. Roest afscheid als redacteur-uitgever van de *Diemer Courant*. De uitgave werd met ingang van 1 januari 1976 overgenomen door de *Amstellandpers BV* te Amstelveen, een volle dochter van *Perscombinatie BV*. Na vele jaren werd de *Diemer Courant* weer verenigd met de kranten van Carel Wiering, of liever gezegd de nazaten ervan. Tevens werd het gratis huis-aan-huisblad de *Nieuwe Diemer* opgenomen in de *Diemer Courant*. Het vaste bijkantoor van de redactie blijft gevestigd aan de Ouddiemerlaan 13.

In de *Diemer Courant* van 20 december 1975 schrijft oud-burgemeester Strumphler Tideman onder meer over Roest: "Deze heeft derhalve 10 jaar de uitgave van de Diemer Courant verzorgd en zich daar met al zijn krachten aan gewijd. Dat de Diemer Courant thans een voor een zo groot krantenconcern als de Perscombinatie een begerenswaardig object is geworden en dat de Diemer Courant als een in onze gemeente niet meer weg te cijferen instelling dient te worden beschouwd, is zonder meer te danken aan de onverflauwde inzet, vindingrijkheid en werkkracht van de heer Roest."

Het eigenlijke afscheid van W.F. Roest kwam pas in december 1977 toen hij de krant op 67-jarige leeftijd, na ruim dertig jaar, definitief verliet. De verhuizing in 1976 van het redactiekantoor van de Ouddiemerlaan 13 naar het inmiddels leegstaande (thans gesloopte) politiebureau aan de Muiderstraatweg 13 (links naast het voormalige *Gestetner*-gebouw) had hij nog net meegemaakt.

Op 4 oktober 1978 verhuisde het *Amsterdams Stadsblad* naar een kantoor aan de Kalverstraat 112, boven de E.C.I. boekhandel. Inmiddels had de krant veertien edities en een totale oplage van 350.000 exemplaren.

Diemer Courant

DONDERDAG 29 JUNI 1972 — 27E JAARGANG NO. 25 | ONAFHANKELIJK NIEUWS- EN ADVERTENTIEWEEKBLAD VOOR DIEMEN

DONDERDAG 6 DECEMBER 1973 - 4e JAARGANG No. 161 - WEEKBLAD VOOR DIEMEN - Verschijnt elke donderdag - Uitgave Amstellandpers B.V., Postbus 51, Amstelveen 10 PAGINA'S

de Nieuwe Diemer

amstelland pers

DONDERDAG 21 OKT. 1976 31e JAARGANG NO 42 WEEKBLAD VOOR DIEMEN - Verschijnt elke donderdag Uitgave Amstellandpers B.V., Postbus 51, Amstelveen

Diemer Courant

WAARIN OPGENOMEN „DE NIEUWE DIEMER" 12 PAGINA'S

amstelland pers

Diemer Courant
WAARIN OPGENOMEN "Amsterdams Stadsblad"
8
Donderdag 1 juli 1982
● Uitgave: Weekmedia BV. ● Wibautstraat 131, Amsterdam ● Postbus 1658, 1000 BR Amsterdam ● 37e jaargang nr 26

Diemer Courant
Waarin opgenomen
Amsterdams Stadsblad
Week Media
Editie:8
Oplage: 11.200

1987

Weekmedia BV

Sinds de overgang in 1980 van het *Amsterdamse Stadsblad* van de *Amstellandpers BV* naar de *Weekmedia BV* wordt de krant uitgegeven in zeven verschillende edities: Noord, Centrum, West, Nieuw-West, Oud-Zuid, Zuideramstel en Oost. Daarnaast verschijnen er vier zogenaamde 'kopkranten': de *Nieuwe Bijlmer*, het *Nieuwsblad Gaasperdam*, de *Buitenveldertse Courant* en de *Diemer Courant*. Het redactiekantoor in Diemen werd opgeheven. Tot op de dag van vandaag kunt u de redactie van het onafhankelijk nieuwsblad de *Diemer Courant*, waarin opgenomen het *Amsterdams Stadsblad*, in het grote kantoorgebouw aan de Wibautstraat 131 treffen.

Geraadpleegde bronnen

- **Besteman**, Theo, Maaike **Bezemer**, Oscar **Borghardt** e.a. (red.): *Vijfenzeventig jaar krant voor de buurt*, Amsterdams Stadsblad/Weekmedia, 1998.
- **Bezemer**, Maaike: *Wiering's Weekblad-artikelen over geloof hadden veel weg van zondagspreek* (Amsterdams Stadsblad 75), in: **Diemer Courant**, 18 maart 1998.
- **Bloemkolk**, Jos: *Amsterdams Stadsblad 75; gelezen in de hoogste kringen*, in: **Het Parool**, 28 december 1998.
- **Borghardt**, Oscar: *Weer een Diemer Courant op de mat*, in: **Speciale jubileum uitgave Diemer Courant** (50 jaar Diemer Courant), 15 november 1995.
- **Borghardt**, Oscar: *'In Diemen kent iedereen iedereen'*, in: **Speciale jubileum uitgave Diemer Courant** (50 jaar Diemer Courant), 15 november 1995.
- **Borghardt**, Oscar: *W.F. Roest: een markante man die vele petten op had*, in: **Diemer Courant**, 5 januari 2000.
- **Borghardt**, Oscar: *Krant rolt in juni uit een nieuwe drukkerij*, in: **Diemer Courant**, 19 januari 2000.
- **Diemer Courant**: *Diemer Courant 50 jaar: Diemer Courant werd achter boekhandel gedrukt*, in: **Diemer Courant**, 8 juni 1995.
- **Diemer Courant**: *Vijftig jaar Diemer Courant 1945-1995*, in: **Diemer Courant**, 31 augustus 1995.
- **Diemer Courant**: *Vijftig jaar Diemer Courant 1945-1995; Ten afscheid*, in: **Diemer Courant**, 28 september 1995.
- **Diemer Courant**: *'Een mensen- of dierenleven staat bij mij voorop'* (fotograaf Gerrit Hols), in: **Speciale jubileum uitgave Diemer Courant** (50 jaar Diemer Courant), 15 november 1995
- **Fransen**, Bert: *Afscheid van de krant: Roest gaat genieten*, in: **Diemer Courant**, 8 december 1977.
- **Fokke**, Eric: *Krant blij met walvisvaart en scharrelei*, in: **Diemer Courant**, 2 december 1998.
- **Kruizinga**, J.H.: *350 jaar Watergraafsmeer*, Amsterdam/Alphen a/d Rijn 1979, p. 260-262.
- **Mulder**, Yvonne: *'Heerlijk om ze iets in de bek te leggen'* (Diemer Eendjes van Henk Hermens), in: **Speciale jubileum uitgave Diemer Courant** (50 jaar Diemer Courant), 15 november 1995.
- **Mulder**, Yvonne: *Krant vroeger van A tot Z Diemens* (drukkerij Dijkman), in: **Speciale jubileum uitgave Diemer Courant** (50 jaar Diemer Courant), 15 november 1995.
- **Paarlberg**, Berber: *Diemer Courant vijftig jaar geleden opgericht; altijd wat aan de hand*, in: **Inter Lijnen** (binnenblad van Perscombinatie), jrg. 26, nr. 5, september 1995, p.19.
- **Pekelharing**, Jan Maarten e.a.: *Vijfenzeventig jaar krant voor de buurt; van advertentiekruier tot Amsterdams Stadsblad*, Amsterdams stadsblad/Weekmedia, Zaandam 1998.
- **Piet**, Dick: *'Rijk is hij van de krant niet geworden'* (Amsterdams Stadsblad 75), in: **Diemer Courant**, 18 februari 1998.
- **Roos**, Frank: *De geschiedenis van veertig jaar Diemer Couranten; 'De burgemeester belde me 's avonds op als hij geen krant ontvangen had'*, in: **Diemer Courant**, 17 januari 1985.
- **Smits**, Hans: *Buurtkranten; huis-aan-huis, van buurt tot buurt*, in: **Ons Amsterdam**, jrg. 52, nr. 4, 2000, p. 114-118.
- **Timmer**, Marianne: *Van advertentiekruier tot Amsterdams Stadsblad* (Amsterdams Stadsblad 75), in: **Diemer Courant**, 21 januari 1998.
- **Wiewel**, Liesbeth: *'Toen had je er een leuk weekinkomen aan'* (Amsterdams Stadsblad 75), in: **Diemer Courant**, 18 november 1998.

"De krant van Roest was de échte"

DE *DIEMER COURANT*: MEER DAN EEN HUIS-AAN-HUISBLAD

Oscar Borghardt

De *Diemer Courant* bestaat nu 55 jaar. De krant heeft door de jaren heen gefungeerd als dé nieuwsbron voor inwoners van de gemeente. Diemen is door de loop der jaren heen sterk veranderd. Hetzelfde gaat op voor de *Diemer Courant*.

Roest en de *Diemer Courant*

Veel oudere inwoners van Diemen kunnen zich nog de *Diemer Courant* herinneren die door W.F. Roest werd volgeschreven en uitgegeven. Deze markante persoonlijkheid kocht de rechten van de *Diemer Courant* in 1965. Diemen was in die tijd een echt dorp, waar veel mensen elkaar persoonlijk kenden. Er woonden veel 'Diemenezen' (mensen die in Diemen zijn geboren). De heer Roest woonde in een huis aan de Harmonielaan 20. Dat was aanvankelijk ook de uitvalsbasis van de krant. Hij spaarde kosten noch moeite om de krant vol te schrijven met nieuws dat louter uit Diemen afkomstig was. De jaren zestig was een periode waarin de verzuiling nog een prominente rol in het dagelijks leven speelde. De gemeentepolitiek kon de gemoederen danig verhitten. Bij vergaderingen van de gemeenteraad in het oude raadshuis aan de Hartveldseweg (nu is er een makelaarskantoor in gevestigd), zat niet alleen de heer Roest namens de *Diemer Courant* op de perstribune. Ook Alfons Ruitenbeek was present. Hij was correspondent van *de Volkskrant* en het inmiddels verdwenen dagblad *De Tijd*. "De heer Roest en ik zaten samen aan één tafel", herinnert Ruitenbeek zich. "Roest werkte voor de *Diemer Courant*, maar was ook correspondent voor andere kranten. De landelijke dagbladen besteedden toen nog veel aandacht aan locale politiek. Ik praat nu over de jaren zestig. Na afloop van de vergadering dicteerde ik mijn verslag telefonisch aan de redactie van *de Volkskrant*. Vervolgens ging ik naar huis, maakte een ander verslag en bracht dat de volgende dag bij de redactie van *De Tijd* langs. Dat was een avondkrant."

De heer Roest wandelde en fietste dagelijks door Diemen. Hij verkocht de advertenties eveneens zelf. Roest bezocht hierdoor veel winkeliers in het dorp en ving daar nieuwtjes op, die vervolgens in de kolommen van de *Diemer Courant* waren te lezen. Hij schreef wekelijks een column, waarin hij in duidelijke taal zijn visie op de gebeurtenissen in Diemen gaf. De column had voor-, maar ook tegenstanders. Zoals het hoort bij een columnist.

Amstellandpers

Op 1 januari 1976 werd de *Diemer Courant* overgenomen door *Perscombinatie BV*. Deze uitgeverij bracht de krant onder bij haar dochter *Amstellandpers BV*. In de laatste *Diemer Courant* van het jaar 1975 stond burgemeester mr J.H. Strumphler Tideman uitvoerig stil bij het afscheid van de heer Roest. Hij complimenteerde hem met zijn werk. De *Diemer Courant* ging onder de vlag van de *Amstellandpers* een andere koers varen.

Arnoud van Soest was in de jaren na de overname redacteur/verslaggever van de *Diemer Courant*. "In de periode dat Roest eigenaar en verslaggever van de krant was, heerste er toch een beetje een sfeer van ons kent ons. Er stonden veel notabelen in de krant, zoals burgemeester Strumphler Tideman, de heren Saan en de heer Kaskens. Ik denk dat wij een meer journalistieke koers gingen varen. Wij waren meer toeschouwer dan participant."

De *Diemer Courant* kreeg in 1976 een nieuw onderkomen in Diemen: het voormalige politiebureau aan de Muiderstraatweg. De krant bleef dus ook fysiek vanuit het hart van Diemen functioneren. De lezers wisten het redactielokaal te vinden en stapten binnen om een tip te geven, een kop koffie te drinken of een krantje te halen. Voor de verslaggevers was zo'n uitvals-

De journalisten Andries IJsendijk en Willem Roest aan het werk voor de Diemer Courant (in het centrum van de foto, net achter Cor Vreeken met wandelstok). Zij verslaan hier de aankomst van de 'Diemer Harmonie' na een succesvolle reis naar Zwitserland in juli 1950. Op de foto staan tal van prominente Diemenaren, onder wie Arie Nieuwpoort (geheel rechts) en wethouder Van Drie (tweede van rechts) (foto A.P.B. Amsterdam, coll. mw T. Smit-Meek).

Ten afscheid

Met dit nummer neemt de heer W. F. Roest afscheid als redakteur-uitgever van de Diemer Courant.
Met ingang van 1 januari wordt de uitgave van de Diemer Courant overgenomen door de Perscombinatie B.V. en door deze ondergebracht bij haar 100% dochter de Amstellandpers B.V. te Amstelveen en zal de uitgave van de Nieuwe Diemer door deze laatste worden gestaakt.

In de loop der jaren heb ik een Diemer Courant zien verschijnen en weer verdwijnen. Nadat de voormalige boekhandelaar Smit de uitgave van de Diemer Courant weer ter hand had genomen, deed hij de Diemer Courant per 1 juli 1965 over aan de heer Roest.

Deze heeft derhalve 10 jaar de uitgave van de Diemer Courant verzorgd en zich daar met al zijn krachten aan gewijd. Dat de Diemer Courant thans een voor een zo groot krantenconcern als de Perscombinatie een begerenswaardig objekt is geworden en dat de Diemer Courant als een in onze gemeente niet meer weg te cijferen instelling dient te worden beschouwd, is zonder meer te danken aan de onverflauwde inzet, vindingrijkheid en werkkracht van de heer Roest.

Een plaatselijk blad waar alles en iedereen in terecht kan is voor een gemeenschap van bijzonder grote waarde.

We zijn de heer Roest veel dank verschuldigd voor deze „nalatenschap".

We wensen hem nog vele jaren in goede egzondheid met veel prettige leesavonden in de Diemer Courant (nieuwe stijl) die eens de zijne was.

Mr. J. H. Strumphler Tideman,
burgemeester.

Diemer Courant 30 december 1975

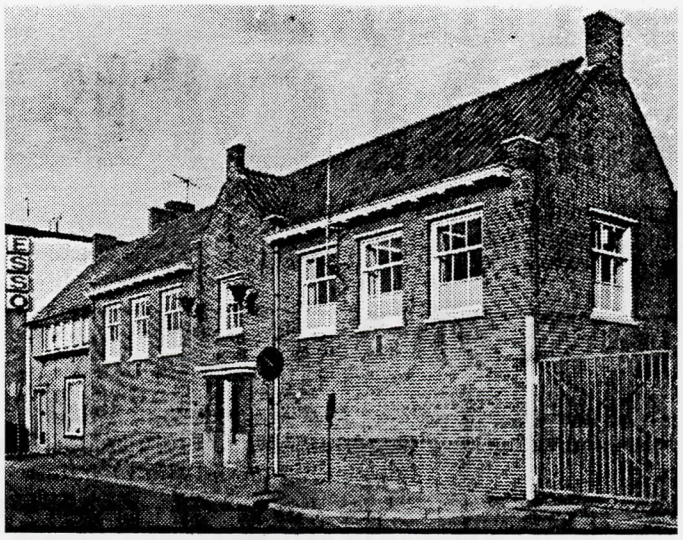

De Nieuwe Diemer 31 december 1975

basis prettig. Zij liepen de deur uit en stonden na een wandeling van enkele minuten in het centrum van de gemeente.
Alfons Ruitenbeek werd in 1978 wethouder. Hij maakte de Diemer Courant toen van een andere kant mee. "Er werkte toen een journalist, René Torley Duwel . Ik was als wethouder met een aantal zaken bezig en hij probeerde dat uit te vinden en volgde mij kritisch. Ik kon wel begrip voor zijn kritische houding opbrengen. Dat hoort nu eenmaal bij het vak van journalist."

Wibautstraat

In 1980 verhuisde de redactie van de *Diemer Courant* naar de Wibautstraat 131. Hier is de redactie nog steeds gevestigd. De verhuizing had voor en nadelen. De verslaggevers beschikten over allerlei moderne apparatuur. De oude, logge schrijfmachine werd ingewisseld voor een tekstverwerker. Maar de verslaggever zat letterlijk verder van het nieuws. Hij of zij moest steeds met de fiets of het openbaar vervoer naar Diemen om nieuws te vergaren. Het onderhouden van contacten en overleg met correspondenten werd nóg belangrijker.

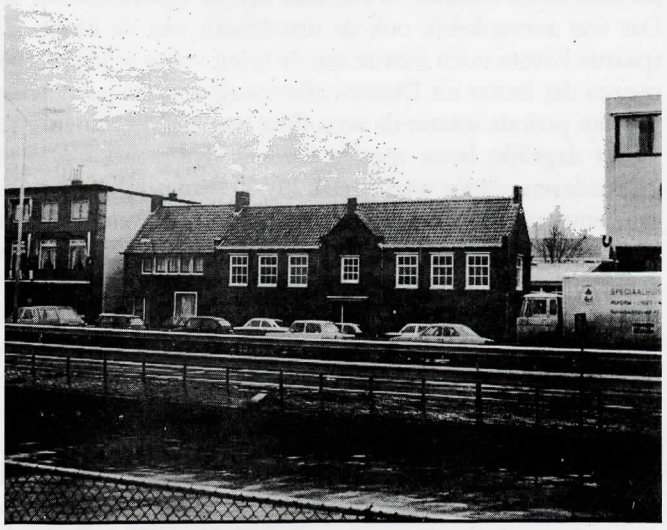

Het ex-politiebureau aan de Muiderstraatweg dat met ingang van 1 januari 1977 verhuurd zal worden. Op de vraag welke gegadigde daarvoor in aanmerking komt zal het college van b. en w. binnenkort beslissen.

Diemer Courant 9 december 1976

Weekmedia

In het begin van de jaren tachtig ging *Amstellandpers BV* op in *Weekmedia BV*, dat de *Diemer Courant* nog steeds uitgeeft. De journalistieke koers onderging de laatste twintig jaar een forse wijziging. Het verslaggeven maakte min of meer plaats voor het vooruitblikken. Een concreet voorbeeld: vroeger stond er bijna een week na een raadsvergadering een uitvoerig verslag van diverse agendapunten. Tegenwoordig probeert de redacteur op woensdag in de krant te schrijven wat de raad een dag later besluit. Door de loop der jaren kwam er ook meer nieuws van buiten Diemen in de *Diemer Courant*. Zaken die in de regio spelen staan immers niet los van Diemen. Vaak hebben besluiten die de gemeenteraad van Amsterdam neemt gevolgen voor Diemen. Oudere Diemenaren betreuren dit tot op de dag van vandaag. "De krant van Roest was de echte *Diemer Courant*", kregen verslaggevers jaren later naar het hoofd geslingerd. De journalist van een huis-aan-huisblad als de *Diemer Courant* staat dichtbij de lezers. Dichterbij dan een collega van een dagblad. Velen kennen de verslaggevers, leveren kritiek, maar geven ook tips. Een tip die serieus wordt genomen en een vervolg in de krant krijgt, leidt vaak tot leuke reacties. En belangrijker: tot meer tips. Kortom de lezer serieus nemen werpt vruchten af. Diemen is de laatste twintig jaar ingrijpend veranderd. Het inwoneraantal is verdubbeld. Het aantal 'Diemenezen' is nu in de minderheid. Er zijn veel meer Diemenaren woonachtig in Diemen die elders zijn geboren. Het enigszins suffige karakter van het dorp is verdwenen. Diemen groeit en de politiek hoopt op meer allure. Een voorbeeld is het plan om het centrum van de gemeente op te knappen. Het werk van de verslaggever is niet veel veranderd. Hij of zij balanceert wekelijks op een smal koord. De inhoud van kolommen van de krant moeten een afspiegeling vormen van hetgeen er in de gemeente leeft. Een kritische houding wordt gewaardeerd. Maar hier is een kanttekening op zijn plaats. De inwoner van Diemen heeft een Amsterdamse mentaliteit (waar de meesten zijn geboren) en gaat vaak 'de stad' in. Maar diezelfde inwoner is heel tevreden over de woonplaats Diemen. Dat de verslaggever van de *Diemer Courant* dat maar weet.

Doorzettingsvermogen mondde uit in ondernemerschap

DRUKKERIJ ERLA

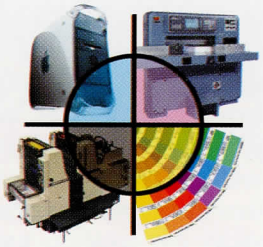

Henk Teiwes & Wim Gerritsen

Boeing 747

Omstreeks acht uur in de avond, op 4 oktober 1994, rinkelt ten huize van de familie Gerritsen de telefoon. Een opgewonden stem van een van hun vrienden vraagt: "Zeg Wim, is het jou bekend dat er een vliegtuig is neergestort in de Bijlmermeer? Volgens de laatste berichten zou het op of in de directe buurt van jouw bedrijf zijn." Grote schrik alom. Na enkele woorden met zijn echtgenote hierover te hebben gewisseld, raced Wim Gerritsen (eigenaar van *Drukkerij Erla*) met zijn auto richting Bijlmermeer, waar zijn bedrijf in het complex Kruitberg is gevestigd. Ver kan hij niet komen. Toegangswegen naar de Bijlmer zijn door politieagenten afgesloten. Om toch zijn doel te bereiken, parkeert hij ergens zijn auto en gaat te voet verder. Uiteindelijk nabij de plaats des onheils aangekomen, bemerkt hij dat het vrachtvliegtuig, een Boeing van de luchtvaartmaatschappij *El Al*, niet op de parkeergarage van de Kruitberg maar op klein Kruitberg is neergestort, schuin er naast en vlak er achter. Hij realiseert zich dat zijn bedrijf kantje boord aan de vlammenzee is ontkomen. Onthutst over hetgeen hij ziet, klampt hij ooggetuigen aan, die hem vertellen wat zich daar in enkele minuten heeft afgespeeld. Met afschuw aanschouwt hij wat er met de bewoners van de flat klein Kruitberg is gebeurd; het gebouw waartegen het vliegtuig te pletter is gevlogen.

Burgemeester Tellegenstraat

Voor hem zou het, hoewel het persoonlijk lijden van zovelen hem met leedwezen vervulde, een tragisch einde hebben betekend voor het bedrijf waaraan hij sinds zijn eenentwintigste jaar heeft gewerkt. Geen groot bedrijf, maar wel een met nieuwe geavanceerde apparatuur en bijzondere technieken. In oktober 1976 overgenomen van de familie Roelofsen. Deze voormalige eigenaar was in het oorlogsjaar van 1942 de kleine offsetdrukkerij op eenvoudige wijze gestart aan het Merwedeplein te Amsterdam. Dit adres werd al gauw verruild voor een voormalig winkelpand aan de Burg. Tellegenstraat, een straat waar de architectuur uit de 'Amsterdamse School'-periode zich sterk manifesteert. Voordat de keus op *Drukkerij Erla* was gevallen, had Wim Gerritsen twee andere bedrijfjes bezocht, geanalyseerd, 'gewogen en te licht bevonden'.

Drukkerij Erla

De locatie aan de Burg. Tellegenstraat was niet zo heel erg aantrekkelijk, het was namelijk een oude vergrijsde buurt. Maar de drukkerij des te meer. *Drukkerij Erla* was toen al een allround bedrijf. In de afdeling voorbereiding stonden een composer (grafische *IBM*-tikmachine, met van die bolletjes), een gloednieuwe camera, diverse montagetafels en een plaatbelichtingskast met als lichtbron: koolspitsen. Helaas moest het ontwikkelen van de films nog met de hand gebeuren.
In de drukkerij stonden twee offsetpersen, een *Romaijor* op het formaat 36 x 50 cm en een rotaprint voor het kleinere formaat. In de afwerking stond een oude *Harold*-snijmachine, een handbediende kruisslag vouwmachine, een nietmachine, boorma-

De locatie aan de Burg. Tellegenstraat in Amsterdam Zuid.

WINST MOET OMHOOG
vvordat de citroen helemaal leeg-geknepen is....
Bekijk dan eens uw post
DRUKWERK
en ga die drastisch VERLAGEN
MET HET OFFSETCOPIEERWERK
VAN „ERLA" - OVERAL BEROEMD!
EVEN EEN TELEFOONTJE EN WIJ ZIJN ZO BIJ U!
ADRES:
BURGEM. TELLEGEN-STRAAT 36 ZUID
OFFSET
BOEKDRUK
FOTO-OFFSET
kantoordrukkerij
ERLA
BURG. TELLEGENSTRAAT 36
AMSTERDAM Z 1
Huwelijkscinzegening
van de bruids-ouders
ABRAHAM EISENBERGER
EN NELLY M. VISSER
EN JAN VAN WELZEN EN
RIE EISENBERGER
op Donderdag
25 SEPT
afbeelding
Onderdele
den druklet
1 vlees
2 beeld
3 talud
4 schreef
5 breuk
6 kerf
7 voet
8 baard
9 dikte (breedte
10 korps
11 hoogte
12 x-hoogte
13 stokhoogte
ERLA SUCCESSEN
ZONDER DURE CLICHE-KOSTEN
en toch
MOOI GEILLUSTREERD
dat is net iets voor U
EEN OPEN ... IS NIET ALLEEN IN DE DIPLOMATIE, MAAR OOK IN HET ZAKENLEVEN EEN VERSTANDIGE POLITIEK!
Wanneer U
EEN OPEN ... HEEFT VOOR DE BELANGEN VAN UW BEDRIJF,
EEN OPEN ... HEEFT VOOR DE BESTE WIJZE, WAAR OP UW RECLAME- EN DRUKWERKBUDGET WORDT BESTEED,
EEN OPEN ... VERLEENT AAN TERZAKE DESKUNDIGEN, DIE U KUNNEN ADVISEREN OVER BELANGRIJKE BESPARINGEN OP DIT PUNT.
DAN IS HET VOOR U NIET LANGER
EEN OPEN ? ... OF
ERLA-PRINT
OOK VOOR UW ZAAK IN VELE GEVALLEN DE DRUKMETHODE IS!
ERLA-PRINT
BIEDT ONGEDACHTE MOGELIJKHEDEN:
HET IS VOORDELIGER, VOORAL BIJ KLEINERE OPLAGEN;
HET DRUKT ZONDER CLICHÉ'S EN ZONDER ZETSEL;
HET KAN IN ELKE GEWENSTE KLEUR GELEVERD WORDEN;
HET GARANDEERT EEN ZEER SNELLE AFLEVERING.
OPEN UW DEUR VOOR ONZE DESKUNDIGE, DIE U GEHEEL VRIJBLIJVEND WIL INLICHTEN EN U ONZE UITGEBREIDE COLLECTIE ERLA-PRINT ZAL TONEN!
Enkele mogelijkheden van ERLA-PRINT
ELITE-letter
pica-LETTER
VOOR VERKOOPBRIEVEN, CIRCULAIRES, E.D.
HANDGETEKENDE LETTERS
VOOR FOLDERS KOPBEGELS, ENZ.
VARI-TYPER-LETTER
VARI-TYPER-LETTER
VARI-TYPER-LETTER
VARI-TYPER-letter
VOOR CATALOGI, PROSPECTI, PRIJSCOURANTEN, IN WEGSCHILLENDE TYPEN,
druk-LETTER
FOTOGRAFISCH OVERGEBRACHT;
Gekleurden letters
VOOR UITNODIGINGEN, PERSOONLIJKE AANTEKENINGEN BIJ POSTRECLAME, ONDERTEKEND MET UW EIGEN Handtekening
TEKENINGEN VAN SCHEMA'S
HUMORISTISCHE ILLUSTRATIES
AFBEELDINGEN IN LIJNTECHNIEK ... VAN UW ARTIKELEN VOOR CATALOGI EN PRIJSCOURANTEN,
STATENWERK
FORMULIEREN
Lage prijzen
Snelle levering
Beeldmaat
Kleuren 1 dag
Nakontrolering
Beste
Goedkoop van de
Snelle
ENZ... ENZ...
COPIJFERBEDRIJF „ERLA"
BURG. TELLEGENSTRAAT 36 AMSTERDAM TELEF. 83 77 71
GEM. GIRO 6 555
POSTGIRO 204012
Met gluts Uitdeelsp
vouwmachine
4000
Vele mogelijkheden

chine en een mooie oude trapdegel. Voor de verzending en adressering van banderollen had men nog de beschikking over een ponsplaatjes-, en een adresseermachine waarop deze plaatjes werden afgedrukt.
Dat de naam *Erla* gehandhaafd bleef was niet meer dan logisch, de naamsbekendheid was toch vrij groot. Zelfs het logo is door al de jaren heen hetzelfde van opzet gebleven. Het heeft wel wat moderniseringsronden doorstaan, hetgeen duidelijk te zien is.
Het werd drukker en drukker en na een start in z'n eentje, kwam Wijnanda de Jong, Wims toenmalige vriendin en huidige vrouw, de gelederen versterken. Wijnanda maakte zich het zetten op de composer eigen en heeft sinds die tijd miljoenen tekens met haar vingers beroerd. Perfect, snel en nagenoeg foutloos, zette Wijnanda menig boekje.

Donkere wolken
Helaas. Na een paar maanden werd de heer Roelofsen ernstig ziek. Zijn vrouw kon de jonge ondernemer gelukkig nog enkele maanden behulpzaam zijn. En zo werd Wim letterlijk 'voor de wolven geworpen'. Met veel inspanning en lange werkdagen bemerkte hij dat er langzamerhand 'een bruggenhoofd' werd gevormd. In zijn jeugd had Wim al blijk gegeven van doorzettingskracht en werkdrift (later daarover meer). Na een periode van redelijke voorspoed, kreeg het inmiddels getrouwde stel bericht van woningbouwvereniging *De Dageraad*, dat er op termijn naar een ander bedrijfspand moest worden uitgekeken. De 'Amsterdamse School'-panden waren hoognodig aan renovatie toe en alle huurders van woningen en bedrijven moesten 'tijdelijk' uit de Tellegenstraat verdwijnen. Maar, waar vindt men een goede en ruime locatie in Amsterdam? Zeker als men bedenkt dat er geluidshinder ontstaat wanneer een pers of snijmachine in werking is. Voor een jonge ondernemer was dit geen makkelijke opgave. Er werd gezocht in Almere en Weesp, maar geen van deze twee gemeenten kon aan de wensen voldoen.

Kruitberg
Te langen leste bestond de mogelijkheid een deel van de parkeergarage van Kruitberg te huren. Zelf moest er worden gezorgd voor het metselen van de muren, het inzetten van kozijnen, ramen en deuren enz., enz. De geboorte van een nieuwe *Drukkerij Erla* in Amsterdam-Zuidoost was een feit. Terwijl bouwvakkers het plafond nog aan het stutten waren, werden eind 1981 nieuwe machines en moderne apparatuur binnengereden. De officiële en feestelijke opening van de zaak werd op 29 april 1982 gehouden. Er ging een nieuwe drukwerkwereld voor Wim en Wijnanda open. Een werkvloer van 240 m² was het resultaat. Alles gelijkvloers met een goede aan- en afvoer, perfect. Al gauw bleek de ruimte toch te klein, temeer daar er een tweekleurenpers moest worden aangeschaft. Geen nood, de parkeergarage was groot genoeg en de naastgelegen ruimte werd erbij getrokken. Hierdoor werd het vloeroppervlak vergroot naar zo'n 360 m².

Inbraak
Dat men het inbrekersgilde beslist niet buiten de deur van een drukkerij kan houden, bleek in 1983. Tijdens de nachtelijke uren hadden onverlaten zich een weg in het pand verschaft. Toen Wim in de ochtenduren bij het pand aankwam, bleek het te zijn dichtgetimmerd door de staketseldienst van de Amsterdamse politie. Op het bureau lag een keurig briefje waarin melding werd gemaakt van de inbraak. Géén geld, wel twee essentiële apparaten werden vermist, de composer waarop al het zetwerk tot die tijd werd gemaakt, en het kopieerapparaat. Na deze vervelende ervaring werd het gehele pand beveiligd. Deze inbraak had grote gevolgen voor *Drukkerij Erla*. Er moest iets nieuws komen voor de composer. Het tijdperk van fotografisch zetten deed zijn intrede. *Drukkerij Erla* tastte heel diep in de beurs en kocht z'n eerste fotografische zetmachine, een *CR-tronic 100*. Dit was een grote sprong voorwaarts, er ging een wereld open qua mogelijkheden op het gebied van tekstverwerking.

Een greep uit de briefhoofden van 1942 tot heden.

Diemenaar

Het ondernemen zat en zit Wim vanaf zijn kindstijd in het bloed. In Den Haag zag hij in 1954 het levenslicht. Na een zeer korte periode in Den Haag gewoond te hebben, verruilde de familie Gerritsen de residentie voor Amsterdam, welke in 1962 verruild werd voor Diemen. Vader Gerritsen veranderde van werkkring en dus werd door het echtpaar besloten een woning in Diemen te kopen. De keus viel op een pand aan de Burgemeester van Tienenweg 43, vlak tegenover het Kruisgebouw. Vanaf die tijd werd Wim Diemenaar en geen Diemenees. Allochtonen krijgen de eerste naam; de tweede is alleen weggelegd voor de echte Diemense bevolking. De autochtonen dus. Wim doorliep de lagere school, de alom bekende *School met den Bijbel* aan de Ouddiemerlaan, naderhand de *Prinses Ireneschool* genoemd. Bekende onderwijzers en onderwijzeressen, met name de heren Lauwer en Guichelaar, en niet te vergeten juffrouw Wouda, leerden hem de beginselen van de reken- en leeskunde.

Banketbakker

Na zonder problemen alle klassen te hebben doorlopen, werd de volgende stap de *Middenmeerschool* aan de Radioweg. Hier doorliep hij eerst de MULO die naderhand overging in de MAVO. Zijn vader had het idee geopperd hem eerst de reuk van de *Banketbakkersschool* aan de Wibautstraat te laten opsnuiven. Bij het binnentreden van de school, deed de weezoete geur van gebak en warme chocolade hem bijna overgeven. Deze eerste kennismaking was duidelijk een teleurstelling voor Gerritsen senior. Maar niet getreurd, de MTS van de *Grafische School* aan de Dongestraat werd de volgende optie. De school, waar de bekende Diemenaar Henk de Wild als directeur de scepter zwaaide. Wim koos voor de administratief-economische richting, die hij met goed gevolg doorliep. De militaire dienstplicht kon eventueel roet in het eten gooien. Met het indienen van een rekest aan de minister van Defensie, waarin hij om uitstel vroeg wegens zijn studie, omzeilde hij gelukkig 'het dienen voor koningin en vaderland'.

Een deel van de parkeergarage van de flat Kruitberg werd in 1981 omgebouwd tot een bedrijfspand. Deze locatie werd op 29 april 1982 feestelijk en officieel in gebruik genomen.

In mei 1996 wordt er een nieuwe en meer geavanceerde pers bij Drukkerij Erla naar binnengetakeld.

Melkventer

Als jonge jongen had Wim zich aangesloten bij de *Christelijke Korfbalvereniging Diemen* (CKV Diemen). Hij korfbalde daarin intensief en werd naderhand bestuurslid van de club. In deze vereniging leerde hij zijn huidige vrouw, Wijnanda de Jong kennen, dochter van Arie de Jong, die op boerderij 'Nooit Gedacht' aan de Ouderkerkerlaan 116 woonde. Ruim voor men met de zandopspuiting van Diemen-Zuid begon, verhuisde het gezin-De Jong naar Zegveld, waar Wijnanda's vader het boerenbedrijf voortzette. Doordat Wims vader sedert lange tijd een bekend kerkenraadslid van de Nederlands hervormde gemeente Diemen was, leerde Wim de sympathieke Kees Vedder kennen. Deze persoon, eigenaar van een melkzaak aan de Prins Hendrikkade (reeds beschreven in het tijdschrift *Historische Kring Diemen*, jaargang 7, nr 1-1997) speelde zondags op het orgel van de NH-kerk. Vandaar de connectie die ontstond tussen hem en de heer Gerritsen sr Om wat te doen te hebben, ventte Wim voor Vedder op zaterdag melk uit, met de aanverwante zuivelproducten. Dit gebeurde met een mechanische 'trekhond'. Een driewielig voertuigje, aangedreven door een tweetakt benzinemotortje, dat meer rook produceerde dan trekkracht. Later werd deze verruild voor een elektrische 'trekhond'.

De Boerderij

Wijnanda woonde aan de Ouderkerkerlaan 116, op boerderij 'Nooitgedacht', met vader, moeder, oma Nagel, tante Coba en nog twaalf broers en zussen. Als kinderen moesten zij op de boerderij vaak meehelpen en ook in de buurt werd veel gebruik gemaakt van hun hulp. Als groep gingen zij naar de *Prinses Ireneschool*. De brug over en onderweg nog de nodige vriendjes en vriendinnetjes ophalend, om vervolgens te laat op school te komen. De brug stond toen ook al veel open. Al fiet-

send leerden zij als gezin Amsterdam kennen; samen met moeder boodschappen doen op de Dappermarkt. Menig lapje stof werd hier gekocht, want veel van de kleren werden door moeder De Jong zelf gemaakt. Op koninginnedag werd er traditiegetrouw door pa en ma De Jong meegedaan aan het ringsteken met paard-en-wagen. Met weemoed denken ze nog terug aan de gezellige winkeltjes aan de Prins Hendrikkade. En niet te vergeten, die aan het begin van de Ouderkerkerlaan, met name het snoepwinkeltje van Van Schaik. Helaas is dit alles verleden tijd. In maart 1967 moest de familie De Jong het veld ruimen voor de nieuwbouw van Diemen-Zuid, en ging de boerderij 'Nooitgedacht' plat. Er werd verder geboerd in Zegveld, een dorp tussen Nieuwkoop en Woerden, alwaar de boerderij nu nog steeds wordt voortgezet door twee zoons van Arie de Jong. Voor Wijnanda en de nog thuis wonende broers en zusters was dit een hele verandering. School en werk gingen gewoon door. Er werd dus heen en weer gereden van Zegveld naar Diemen visa versa. Hun hart lag steeds nog in Diemen.

De boerderij 'Nooit gedacht' aan de Ouderkerkenlaan 116

In dienst van Bacchus

Nadat Wim de eerbare leeftijd van 18 jaar had bereikt, trad hij als parttimekracht voor de zaterdag in dienst bij drankenzaak-Meijer. Deze ondernemer had zijn winkel, met een aantal uitbrengklanten, op de hoek van de Hartveldseweg/Burg. Bickerstraat, in het zogenaamde 'Witte Blok'. Tijdens de periode die Wim hier werkte, bestond zijn job uit het wegbrengen van kratten met flesjes bier, verschillende soorten alcoholische dranken en natuurlijk frisdranken. Vooral tijdens het St Nicolaasfeest, de twee weken voor Kerstmis en de jaarwisseling, was het behoorlijk aanpoten. Op een gegeven moment moesten er voor kerstpakketten worden rondgebracht. Er werd aan Wim gevraagd of hij dit wilde doen? Per pakket zou hij voor het bezorgen ongeveer *f* 2,50 als beloning krijgen. Wim dacht diep na, en besloot de klus aan te nemen. Met permissie van pa Gerritsen kreeg hij diens *Peugeot* in bruikleen (hij had inmiddels zijn rijbewijs gehaald), waarmee hij de pakketten mocht wegbrengen. Van de *f* 2,50 per pakket bleef echter niet zoveel over. De verreden benzine moest hij namelijk wel zelf bekostigen. Gezien de afstand die hij in en rond Amsterdam aflegde, moest er bijna geld bij.

Op een dag kreeg Wim een aversie tegen het wegbrengen van sterke drank. Dit had te maken met het feit dat hij regelmatig een bestelling van flessen jenever bij een klant in Betondorp moest afleveren. Na aangebeld te hebben bij de desbetreffende persoon, kwam er een beverig, blauw aangelopen mannetje aan de deur, dat de bestelling met trillende handen aannam. Wim kreeg het toen te kwaad met zijn geweten, en vanaf die tijd besloot hij zich niet meer in dienst van Bacchus te stellen.

***Puch*-scooter**

Tijdens zijn jeugd had Wim enkele hechte Diemense vrienden. Het waren Wim Kreuger en Cor Staal - die ook lid van de korfbalvereniging waren - en waarmee vele korfbalweekenden en vakanties werden doorgebracht. In de periode dat zand werd opgespoten voor het bouwrijp maken van de grond in Diemen-Zuid en de Bijlmermeer, konden zij zich enorm uitleven door met een *Puch*-scooter te crossen op de zandheuvels aldaar. Dikwijls waren zij ook met het onding te vinden op de bouwterreinen van de Bullewijk, waar het voor jongens van hun slag een waar Eldorado was. Zoals men weet, je jeugd snelt als een trein voorbij. De tijden veranderen en zo verging het ook Wim. De periode van pleziermaken was voorbij. De accenten werden op andere aspecten van het maatschappelijke leven gelegd. Als fervent sportbeoefenaar was hij veelvuldig te zien op de ijsbaan van de *Diemer IJsclub* aan de Ouderkerkerlaan. Toen het bestuur van die vereniging het ernstig liet afweten met het opspuiten van de ijsbaan, was Wim met nog enkele anderen, degene die het voortouw nam om actie te ondernemen. Wat uiteraard niet in goede aarde viel bij het wat conservatieve bestuur. Succes was echter wel verzekerd.

Te grote voeten

De tijd was aangebroken om naar de wintersport te gaan. Je bent sportief of niet. Dus op weg naar Oostenrijk. Helaas, op de plaats van het vakantieoord (een sportcentrum) aangekomen, bleken de ski's voor een aantal middelbare scholieren aan de korte kant te zijn en de schoenen een paar maten te klein. De voeten van Wim en een aantal mede scholieren waren zo groot, dat er speciale ski's van elders moesten worden gehaald. Gelukkig was men in Tirol niet voor een kleintje vervaard en binnen korte tijd waren de aangemeten ski's klaar. De grote voeten boden Wim bij een andere sport grote voordelen. Hij deed namelijk ook aan wadlopen. Met het grote draagvlak zakte hij niet zo snel weg in de modder.

DAKS
DE LUXELINE 13W
ART.NR. 23015
220 V - 230 V
Incl.: F.L. 13 Watt
kleur / colour / Farbe / couleur: wit / white / Weiss / blanc
Primera
Kortingsbon
Ontwikkelen en afdrukken (10/15)
van een fotorolletje
(willekeurig merk)
24 opn. voor:
f 9,95
Konica
Remia
Drukkerij Erla
creatief en veelzijdig
in kleur
• DTP
• lithografie
• kleurenkopieën
• digitaal printen in kleur
• familie- en handelsdrukwerk
• vierkleurendruk
• brochures
Goed bereikbaar met bus en metro (station Kraaiennest)
Gratis parkeren vóór de deur
Kruitberg 1a, 1104 BA Amsterdam Z.O.
Telefoon: 020 - 698 16 00
Fax: 020 - 690 56 09
ISDN: 020 - 416 07 70
E-mail: erla.prepress@wxs.nl
Drukkerij
Erla
creatief en veelzijdig
in kleur
Konica EFP-8 Beach bag
2001
januari
februari
maart
april
mei
juni
juli
augustus
september
oktober
november
december
Drukkerij Erla • Kruitberg 1a • 1104 BA Amsterdam Z.O. • tel. 020-6981600 • fax 020-6905609 • erla.prepress@wxs.nl

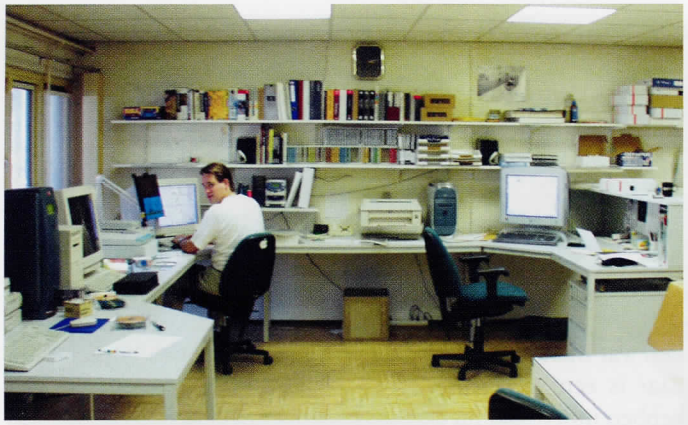

Erla beschikt over een geoutilleerde prepress-afdeling. Direct aan de Apple computers staan een filmbelichter een kleurenscanner en diverse printers gekoppeld.

Plan van aanpak

Wim was een tijdje verbonden aan een jeugdclub. Tevens functioneerde hij als bestuurslid van de christelijke school in Muiden; de gemeente waar hij al twintig jaar woont. Hij is gezegend met twee lieftallige dochters, en niet te vergeten zijn Wijnanda. De vrouw die hem zijn steun en toeverlaat is. Niet alleen op de werkplek maar ook thuis is zij zijn rechterhand. Mede door haar inzet, is *Drukkerij Erla* geworden wat zij nu is. Een florerend bedrijf, waarin op dit moment negen mensen hun brood verdienen. Maar zoals de plannen bij de Stadsdeelraad nu liggen, zal de huisvesting in Kruitberg binnenkort op haar einde lopen. De raad heeft een plan van aanpak gemaakt, waarin vermeld staat, dat in dat deel van de Bijlmer een totale vernieuwing komt. In 2002/2003 zullen sloop en wederopbouw van de gehele wijk hun bestek moeten krijgen. In de nieuwbouwplannen is geen rekening gehouden met locaties waar kleine ondernemers hun bedrijf kunnen voortzetten. Opnieuw zal *Drukkerij Erla* moeten verkassen.

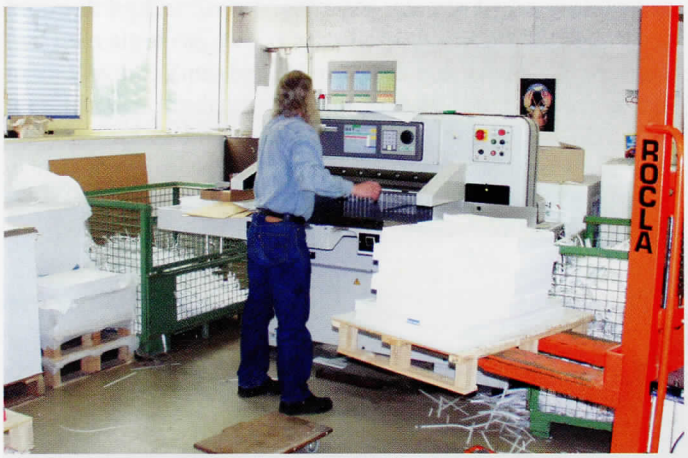

De nieuwe computergestuurde snijmachine.

Hierdoor zal moeten worden uitgekeken naar een andere locatie in de regio. Het zou bijzonder spijtig zijn indien deze moderne drukkerij, die inmiddels een eigen DTP-afdeling, scanner en digitale printer bezit, uit het beeld moet verdwijnen. Wachten op hetgeen gaat komen en wat de stadsdeelraad te bieden heeft, is het enige wat overblijft. Inmiddels maar hopen op planologische wijsheid van de stadsdeelraad. Maar ja, wat is wijsheid?

Alles onder één dak

Bij *Drukkerij Erla* vindt men een persoonlijke benadering. De medewerkers staan altijd voor de opdrachtgever klaar en geven een goed advies. Het bedrijf is enorm flexibel en met nagenoeg alle wensen kan rekening worden gehouden. Zo is er de DTP-

Met de drie drukpersen kan één-, twee- of meerkleurendrukwerk met een maximumformaat van 36 x 52 cm vervaardigd worden.

afdeling, waar men van door de klanten aangeleverde tekst en foto's en/of digitale bestanden, een complete folder van één- tot vierkleuren samenstelt. Er staat een scanner voor het digitaliseren van de aangeleverde foto's en een belichter om het geheel op film te zetten. Een digitale printer zorgt ervoor dat van de digitale bestanden perfecte kleurenproeven kunnen worden uitgeprint. Ook bestaat de mogelijkheid van de films een cromalinproef te maken. Digitale bestanden kunnen ook via e-mail of ISDN ter verwerking aan *Drukkerij Erla* worden aangeboden. Als de proef door de klant is goedgekeurd, wordt alles op plaat gezet, waarna het in de drukkerij op één van de drie offsetpersen wordt gedrukt.

Bij *Drukkerij Erla* staan drie *Shinohara*-persen, waarvan een tweekleurenpers met omkeertrommel, een éénkleurenpers en een kleinoffsetpers. Met dit machinepark wordt bij *Erla* mooi drukwerk gemaakt van visitekaartjes tot complete brochures. Afwerking geschiedt voor het grootste gedeelte in eigen huis. In de afwerking staat een nieuw computergestuurde snij-, een vouw-, een vergaar- en een nietmachine. Op de *Heidelberger*-degel kan *Drukkerij Erla* voor de klant nummeren, perforeren en rillen. Kortom vanaf ontwerp tot compleet afgewerkt product, u vindt bij drukkerij Erla 'ALLES ONDER ÉÉN DAK'.

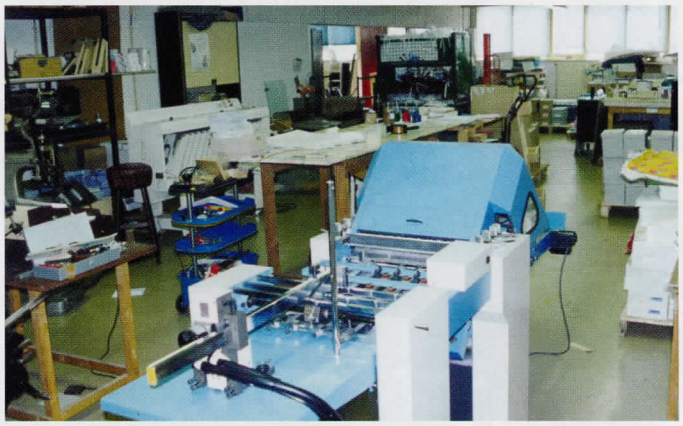

Op de afdeling afwerking wordt de grote verscheidenheid aan drukwerk van de 'finishing touch' voorzien.

Cor Smit Jzn. (1906-1980) altijd druk in de weer met zaken en verenigingen

DE DIEMER BOEKHANDEL WAS 'DE BIJENKORF' VAN HET DORP

Wim de Valk

Diemen doet graag mee met Oranjefeesten. Het jaar 1938 was wat dat betreft een mooie periode. Op 31 januari werd prinses Beatrix geboren, op 31 augustus was het Koninginnedag en op 6 september werd officieel het 40-jarig regeringsjubileum van koningin Wilhelmina gevierd. In het dorp Diemen - dat toen slechts ruim vijfduizend inwoners telde - verscheen dat jaar een speciale *Feestkrant*. De plaatselijke middenstand adverteerde er graag in. Zo maakte Cor Smit Jzn op de volgende wijze reclame voor zijn winkel.

Diemer-Boekhandel
Vlaggen, lampions, petten, slingers toeters enz. Concurreerende prijzen
HARTVELDSCHEWEG 23

Advertentie Feestgids 1938

Een wat merkwaardige advertentie voor een boekhandel maar daar is een verklaring voor. "De aangeboden feestartikelen hebben inderdaad niets te maken met boeken, maar er viel wel wat mee te verdienen." Dit zegt de Diemenese Miep Westerbeek en zij kan het weten want zij is vijf jaar lang winkeljuffrouw bij Cor Smit geweest.
Een advertentie uit 1946 geeft beter de nering van de *Diemer Boekhandel* aan. Daarin staat onder meer: "Het aangewezen adres voor alle Kantoor-, School-, Schrijf- en Tekenbehoeften." En verder: "Leesbibliotheek plm. 7000 delen". Een advertentie uit 1955 vermeldt uitdrukkelijk: "Voor Uw St. Nicolaasgeschenken, ook voor Speelgoederen." Verder beheerde Cor Smit jarenlang een agentschap van het dagblad *Het Parool* en zat er ook een bord op de deur met de tekst "Besteladres voor Brandstoffen." Kort gezegd, zo'n dorpswinkel moest heel wat in zijn assortiment hebben om een redelijk inkomen op te leveren.

Miep Westerbeek

Cor Smit, die zijn bedrijf in advertenties vaak trots "de Bijenkorf van Diemen" noemde, had er zijn handen vol aan. Voorts had hij buiten de zaak een reeks nevenactiviteiten, die straks aan de orde komen. Een winkeljuffrouw is dan hard

De Hartveldseweg in de jaren '30 (prentbriefkaart coll. Gemeente Archief Diemen).

Cor Smit (links) in een vrolijke bui tijdens de mobilisatie van 1914-18 (foto coll. mw T. Smit-Meek).

Winkelhulp Miep Westerbeek op 15-jarige leeftijd.

nodig. In 1950 werd de toen 15-jarige Miep Westerbeek aangenomen. Zij is nu 66, een kwieke, kordate vrouw die duidelijk van aanpakken weet en gemakkelijk met mensen kan omgaan. Die karaktertrekken zullen er bij haar op 15-jarige leeftijd wel al ingezeten hebben. Miep had de *Sancta Maria* meisjesschool in Diemen doorlopen. Die werd geleid door de *Zusters van Vincentius a Paolo*. Ze werden vanwege hun breeduitstaande kappen de 'Schipholnonnen' genoemd. Veel meisjes gingen daarna naar de naaischool van dezelfde nonnen. Ook Miep Westerbeek, "want", zegt ze "als je nog niet precies wist wat je moest gaan doen, ging je al gauw je vriendinnen achterna. Kleren maken en verstellen was echter niets voor mij. In een winkel met boeken en speelgoed werken trok me meer aan. Zo kwam ik bij Cor Smit terecht. Hij was een leuke, vrolijke baas met toen altijd een stofjas aan - ik trouwens ook - en een sigaar in zijn mond. Zijn vrouw Truus was ook aardig. Ze woonden met hun drie kinderen - Emmy, Joke en Hans - boven de winkel. Zij deed de huishouding en kwam ons koffie en zo brengen. Ze hielp alleen mee in de winkel als het echt druk werd, zoals tegen Sinterklaas. In mijn tijd was de Diemer Boekhandel de enige winkel in het dorp met een behoorlijke sortering speelgoed. Ook mooie spullen, zoals blikken autootjes en zo, die je kon opwinden. Een goede klant was mevrouw Kramer. Die had een heel stel kinderen. Eind november/begin december keken we al naar haar uit, want als zij haar inkopen had gedaan, had ze een flink bedrag besteed."

Het echtpaar Smit en hun zoon Hans voor de 'Diemer Boekhandel' aan de Hartveldseweg in de jaren '50.

Start van de zaak

Hoe kom je erbij in Diemen je eigen 'Bijenkorf' te stichten? Cor Smit kan het niet meer vertellen want hij is in 1980 op 74-jarige leeftijd gestorven. Zijn vrouw Truus Smit-Meek, die thans 92 is en in een bejaardenoord te Soest woont, kan zich nog veel herinneren. Zij is slecht ter been maar helder van geest. Bijgestaan door haar dochter Emmy Hill-Smit en schoonzoon Henk Hill komt een opmerkelijk verhaal naar boven.

Toen Cor zo'n dertig jaar oud was woonde hij aan de Burgemeester De Kievietstraat. Hij werkte als procuratiehouder bij het Amsterdamse filiaalbedrijf *Harré*, dat een paar winkels had waar radio's, fietsen en dergelijke werden verkocht. Enkele jaren later verhuisde hij met zijn gezin naar de Diemense Prins Hendrikkade, boven de melkwinkel van W. Vedder & Zoon. Van daaruit had Cor praktisch vrij uitzicht op het aan de Hartveldseweg 23 leegstaande winkelhuis met achterwoning waar Jan Teer (zoon van de hoofdonderwijzer van de openbare lagere school) een bloemenwinkel had gehad. Die zaak mislukte echter jammerlijk. In dat pand wilde Cor Smit dolgraag een eigen zaak in boeken en aanverwante artikelen beginnen. Hij had echter geen startkapitaal. Toen een collega hem dat wel wilde lenen, trok de familie in 1938 het fel begeerde pand binnen.

Omdat de toekomst onzeker was, bleef Cor nog jarenlang procuratiehouder bij *Harré*; dan was er in ieder geval in tijd van nood een basisinkomen.

"De firma *Harré* was in handen van joodse eigenaren en dat leidde voor hen al gauw, na het begin van de oorlog 1940-1945, tot grote problemen", zo vertelt de familie Smit. Toen de Duitse bezetters de joden gingen deporteren, doken de eigenaren onder. Zij hadden Cor Smit laten weten waar zij zaten en met hem afgesproken dat hij hen regelmatig zou berichten over de gang van zaken in het bedrijf, waarop inmiddels een Duitse 'Verwalter' (beheerder) toezicht hield. Cor schreef hen dan ook verschillende

Advertentie Feestgids 1946

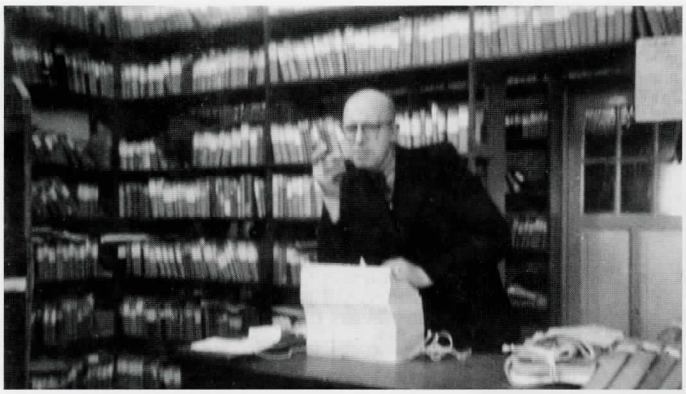

Cor Smit aan het werk in de bibliotheek (foto coll. mw Smit-Meek).

brieven, die hij steeds eindigde met de waarschuwing: "Deze brief na lezing vernietigen." Dat deden ze echter niet en toen deze joden bij een overval op hun onderduikadres werden opgepakt, werden ook Cors brieven gevonden. Hij werd gearresteerd en naar het beruchte Duitse bureau aan de Euterpestraat (nu de Gerrit van der Veenstraat) in Amsterdam gebracht, waar veel gevangenen in eerste instantie werden verhoord en vaak ook gemarteld. Het liep voor Cor echter met een sisser af. Dankzij bemiddeling van de Duitse 'Verwalter' bij *Harré* werd hij na een paar dagen weer vrijgelaten.

Gedurende de oorlogsjaren viel er voor Cor Smit niet veel te ondernemen in zijn *Diemer Boekhandel.* Na de oorlog ging hij met meer dan frisse moed aan de slag. Maar het is hard knokken want binnen de kleine Diemer gemeenschap is veel concurrentie. Er zijn nogal wat kantoorboekhandels, die ook tal van andere zaken verkopen. "Je was eigenlijk nooit klaar met werken", zegt Emmy Hill-Smit. "Als je de zaak 's avonds had gesloten, belde er om de haverklap wel iemand die alleen maar even snel een ansichtkaart en een postzegel, een schrift of een pen wilde hebben. Daar kon je geen nee op zeggen. Logisch dat geen van de kinderen zin had hun vader op te volgen in de zaak."

In het begin van de jaren '50 wordt het huizenblok aan de Hartveldseweg, bestaande uit woonhuizen met daaronder diverse winkels, gerenoveerd. De gevel wordt wit geschilderd, waardoor dit pand vanaf die tijd in Diemen bekend staat als "Het Witte Blok". Tevens worden de huisnummers gewijzigd, zodat de *Diemer Boekhandel* nu Hartveldseweg 15 als adres had.

Bibliotheek

De bibliotheek met zo'n 7000 boeken is een hoofdstuk apart. Aanvankelijk zou Cor samen met een zakenrelatie een paar partijen boeken opkopen, maar toen die relatie hem in de steek liet, bleef Cor met die boeken zitten. Hij maakte van de nood een deugd. Miep Westerbeek bevestigt dat er in Diemen veel belangstelling voor de bibliotheek bestond. Zij vertelt: "Wanneer je de winkel binnenkwam, zag je links de rekken met speelgoed. Rechts stond een toonbank bij de afdeling kantoorartikelen. Niet alleen voor kantoor natuurlijk. We hadden schriften, pennen, potloden, kleurpotloden voor scholieren. Achter de eigenlijke winkel zat een kamer, die van oorsprong wel bedoeld zal zijn geweest als een soort huiskamer. Daar was de bibliotheek in ondergebracht. Er stond weer een toonbank met daarachter de vele rekken met de 7000 boeken. Ik heb ze nooit nageteld, maar het zal best wel kloppen. Het was een verzameling van behoorlijk niveau. Best wel goede boeken. Ze waren allemaal gekaft en hadden een nummertje. Als de bruine

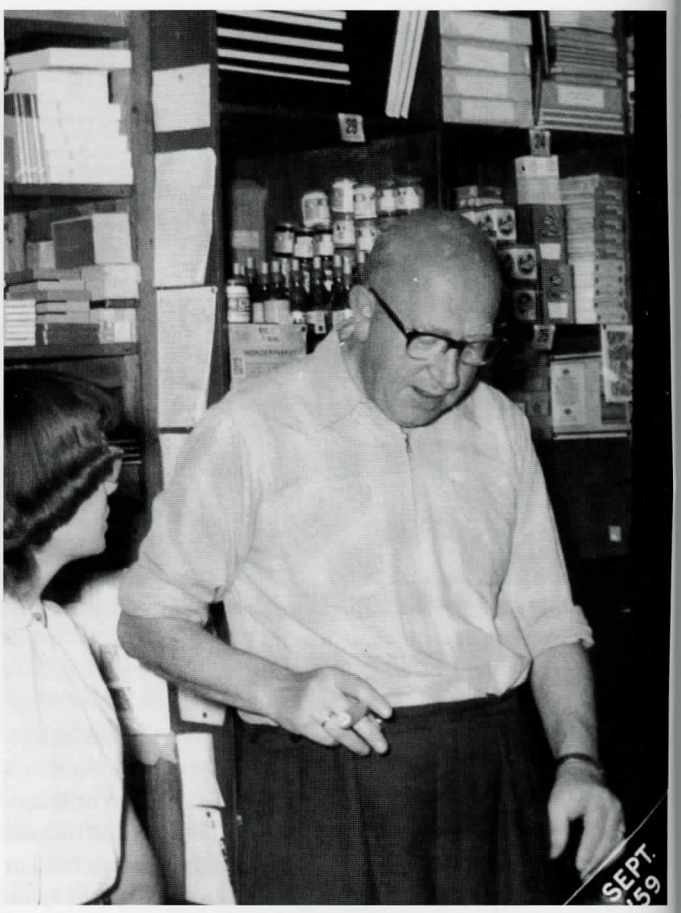

De altijd actieve Cor Smit, met sigaar, in zijn winkel (foto coll. mw Smit-Meek).

kaften kapot gingen, moest ik er nieuwe om doen. Soms deed ik dat 's avonds bij mij thuis en werd daar dan extra voor betaald. Mijn baas was van christelijke huize, maar ruimdenkend. Sommige boeken vond ik nogal vrijmoedig. Ik stond wel eens te bladeren en dacht 'nou, nou'. Je moet er natuurlijk wel rekening mee houden dat de meeste meisjes in die tijd niet veel wisten. Tegenwoordig zullen ze het allemaal wel doodgewoon vinden. Oudere Diemenaren waren over het algemeen geen boekenlezers. In de jaren vijftig kwamen vooral jongeren van rond de twintig naar onze bibliotheek Het drukst was het op zaterdag. Op de toonbank lagen dan teruggebrachte en nog niet opgeborgen boeken. Dat was gemakkelijk voor de klanten want die zagen dan al gauw een boek dat ze ook wilden lezen. Detectiveboeken, zoals die van Edward Multon, werden veel gevraagd. Geheel uiteenlopende schrijvers zoals Emile Zola en Diet Kramer werden regelmatig uitgeleend. Ook streekromans waren geliefd. De uitleenprijs was, geloof ik 7 cent per week. Wie zijn boek te laat terugbracht moest een boete betalen. Bij

Advertentie Feestgids 1953

het uitlenen werd alles met de hand genoteerd. Die administratie moest ik goed bijhouden."
Een van de vaste leners uit het begin van de jaren '40 was Henk Teiwes. Na ruim zestig jaar reageert hij nog enthousiast op de 'biep van knikker', zoals Cor Smit vanwege zijn kale kop door de toenmalige jeugd werd genoemd. "Ik weet me nog te herinneren dat het boekenbestand voor die tijd zeer modern was. Natuurlijk veel Wildwest en detectiveboeken, maar ook echt goede leesboeken. We konden makkelijk boeken lenen die eigenlijk voor ouderen bestemd waren. En dat leverde bij ons jongens menig rood oortje op. Een goede bijkomstigheid was dat het leengeld laag was en de inschrijving zelfs geheel gratis."

Voor uw St. Nicolaasgeschenken
en benodigdheden natuurlijk naar de
Diemer Boekhandel
Hartveldseweg 15 — Telefoon 50391
OOK VOOR SPEELGOEDEREN

Advertentie Feestgids 1955

Omnibussen

"De naam *Diemer Boekhandel* hield niet in dat er nu zo veel leesboeken werden verkocht. Die naam sloeg meer op de kantoorboeken, zoals kasboeken en grootboeken. Zover ik me herinner waren de succestitels bij de kinderboeken *Pinkeltje* en *Bolke de Beer*." Zo vertelt Miep verder.
Uit een advertentie van 1964 blijkt dat er voor volwassenen romans en omnibussen in de etalage liggen. Cor Smit verklaart het woord omnibussen: "Meerdere boeken in één band". Op dit gebied zijn onder meer de schrijvers Anton Coolen, A.M. de Jong en Willem van Iependaal favoriet. De prijzen lopen van *f* 4,90 tot *f* 8,90.
Na goed vijf jaar wilde Miep Westerbeek wel eens wat anders gaan doen. Zij is toen op de administratie van de *Teerfabriek* in Diemen gaan werken. Het afscheid van de familie Smit is hartelijk geweest. Op 27 augustus 1955 kreeg zij een mooi getuigschrift mee. De tekst luidt:

Ondergetekende verklaart hiermede gaarne, dat Mej. M. Westerbeek bij hem gedurende ruim 5 jaar in dienst is geweest als winkeljuffrouw. Zij heeft zich gedurende dien tijd een plichtsbetrachtend, eerlijk en net meisje getoond. Op haar werkzaamheden viel weinig aanmerking te maken, zij had zich opgewerkt tot een geheel zelfstandige kracht en kon men praktisch de gehele verkoop aan haar overlaten. Ook verzorgde zij de winkeluitstallingen, alsmede veelal de etalage, waarbij zij blijk gaf over aardige ideeën te beschikken. Zij nam ontslag op eigen verzoek en kunnen wij haar niet anders als het allerbeste op haar verdere levensweg wenschen.

w.g. **C. Smit Jzn.**

In het getuigschrift wordt uitdrukkelijk gemeld, dat Miep zich had opgewerkt "tot een geheel zelfstandige kracht". Zo'n hulp had Cor Smit ook precies nodig want hij was veel op stap. Hij was een sociale figuur, een typische verenigingsman. Bij zijn dood - vele jaren later in 1980 - wordt eraan herinnerd, dat hij 46 jaar (solo) klarinettist bij de *Diemer Harmonie* was en daar ook jarenlang bestuurslid (secretaris) is geweest. Van de *Diemer Voetbal- en Athletiek Vereniging* (DVAV) was hij 20 jaar voorzitter. Een druk baasje mag je wel zeggen.
In het midden van de jaren vijftig vindt menigeen in Diemen dat een officiële erkenning van zijn waardevolle inzet op zijn plaats is. In het geheim wordt een lintje voor hem aangevraagd. Cor en zijn naaste familie werden vervolgens uitgenodigd naar het gemeentehuis te komen. Tot zijn grote verbazing kreeg hij te horen dat hij benoemd was tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau. De *Diemer Harmonie* bracht hem onmiddellijk een aubade. Zijn kinderen herinneren zich nu nog dat hun vader heel geëmotioneerd reageerde en heel fier was op die benoeming.

Diemer Courant

Na Miep Westerbeek zijn er verscheidene winkelmeisjes geweest. Soms twee tegelijk. Cor Smit blijft namelijk steeds nieuwe activiteiten ontwikkelen. In 1959 maakt hij gebruik van het aanbod van drukker Andries IJsendijk om de administratie en redactie van de door hem uitgegeven *Diemer Courant* op zich te nemen. Administreren kan Cor; dat vak heeft hij van jongsaf beheerst. De journalistiek ligt hem ook. Hij kent iedereen, beschikt over relaties en heeft een vlotte pen. Zijn stukken zijn wat wijdlopig geschreven maar dat was de stijl van die tijd. Nog

Het winkelcentrum aan de Hartveldseweg (prentbriefkaart coll. mw Smit-Meek).

Na de renovatie in het begin van de jaren '50 werd het woon- en winkelblok aan de Hartveldseweg "Het Witte Blok" genoemd (foto coll. Gemeente Archief Diemen).

Ook bij de uitvoeringen van de 'Diemer Harmonie' was Cor Smit met zijn klarinet present (foto coll. mw Smit-Meek).

N.V. ALGEMENE KIOSK-ONDERNEMING „A.K.O."
AMSTERDAM — SINGEL 282

Briefhoofd 1962

geen jaar later trekt hij de *Diemer Courant* helemaal tot zich; hij koopt de uitgeefrechten van IJsendijk.
Doordat Cor Smit als redacteur van de *Diemer Courant* regelmatig op het gemeentehuis komt en daar ook raadsvergaderingen bijwoont, verneemt hij al in een vroeg stadium dat B&W plannen hebben om Diemen ingrijpend te veranderen. Er zal her en der gesloopt worden en er moet een echt winkelcentrum komen. Die veranderingen zijn voor hem heel bedreigend. De sloop betreft ook zijn buurtje en het opzetten van een zaak in het nieuwe winkelcentrum ziet hij helemaal niet zitten. Zeker niet omdat zijn kinderen geen enkele ambitie in die richting hebben. Conclusie: wegwezen. Cor Smit heeft geen pensioen en als hij nu zijn zaak verkoopt kan hij er nog wat voor krijgen, zo redeneert hij.

Uitverkoop

Begonnen wordt met de bibliotheek, die inmiddels ongeveer 9000 boeken bevatte, op te doeken. De boeken worden verkocht voor een prijs tussen de 15 en 40 cent. Via een advertentie in de *Diemer Courant* van 28 februari 1964 wordt het restant voor 20 cent per stuk te koop aangeboden. Vooraf heeft de familie wat boeken die zij zelf graag wilde houden, apart gezet. Emmy Hill-Smit heeft nog een rijtje van die exemplaren. De *Diemer Courant* wordt in juli 1965 overgedragen aan Willem F. Roest. Intussen heeft Cor Smit menigmaal contact gehad met de *Algemene Kiosk Onderneming* (AKO), die de *Diemer Boekhandel* wil overnemen. Dat gebeurt in augustus 1965. AKO koopt de toonbanken, de kasten, de inventaris van de kantoorboekhandel en de boekhandel, het overgebleven speelgoed, de restanten van de bibliotheek en de winkeldochters, waaraan geen winkelier ontkomt. Met het binnenkomende geld verhuist Cor Smit naar Soest om daar nog enkele jaren in zaken te gaan. Heeft zijn vrouw Truus Smit-Meek het erg gevonden dat de winkel dicht ging en Diemen werd verlaten? "Neen", zegt de bejaarde dame nuchter, "ik vond het wel goed zo."
De AKO (die de naam *Diemer Boekhandel* handhaafde) heeft de zaak nog zes jaar voortgezet. Toen zag zij er ook geen heil meer in. Toen de *Diemer Boekhandel* in augustus 1971 leeg kwam te staan, mocht er geen nieuwe winkel meer in komen. Het pand stond op de nominatie om gesloopt te worden. En zo verloor Diemen zijn eigen "Bijenkorf".

Advertentie Diemer Courant

Een zeer uitgebreide sortering
SPEELGOED
vind U steeds in de
DIEMER-BOEKHANDEL
HARTVELDSEWEG 15 - DIEMEN
Gewoon . . . .
De Bijenkorf van Diemen

Advertentie Diemer Courant 29 februari 1964

OPHEFFING LEESBIBLIOTHEEK
EN NU!
Nu er enige duizenden boeken aan liefhebbers zijn verkocht voor van 15 cent tot 40 cent gaat 't **RESTANT,** waaronder honderden goede boeken weg
VOOR 20 CENT
Dat komt nooit meer terug!
Dus grijp Uw kans en verrijk U met **Romans - Detective - Wild-West** en **Kinderboeken**
DIEMER - BOEKHANDEL
HARTVELDSEWEG 15 — DIEMEN

Van 'winkelbibliotheek' tot Openbare Bibliotheek

DIEMENSE BIBLIOTHEKEN

Elke Krook

Ongetwijfeld zullen sommige welgestelde Diemenaren in de zeventiende- en achttiende eeuw boeken hebben verzameld en een huisbibliotheek hebben gesticht. Ook instellingen zoals het *Hoogheemraadschap* konden in hun kantoren vrijwel zeker beschikken over de nodige naslagwerken. Het proces om boeken voor een groot publiek ter beschikking te stellen, en wel voor een redelijke leenprijs, is een moeizame weg geweest. Sporadisch werd over het Diemense aandeel in deze geschiedenis iets teruggevonden. Gestimuleerd door het nuttige werk van onder meer de *Openbare Bibliotheek Amsterdam* zijn er thans in Diemen ook fraaie en nuttige bibliotheken in tal van instellingen. Denk hierbij aan de bibliotheken van de *Hoge School Holland*, de gemeente Diemen, de *Historische Kring Diemen*, sommige bejaardentehuizen en diverse scholen. Met name de *Openbare Basisschool 'De Venser'* beschikt thans over een uitgebreide, gespecialiseerde en goed georganiseerde bibliotheek voor haar leerlingen. De uitleenadministratie is daar inmiddels geheel geautomatiseerd, waarbij de modernste ICT-hulpmiddelen, zoals databases en barcode registratie zijn geïntegreerd en nu de normaalste zaken van de wereld zijn.

Patrimonium

In 1938 werd er in Diemen een afdeling van de te Amsterdam gevestigde *Christelijk Sociale Vereniging "Patrimonium"* opgericht. Het initiatief hiertoe werd genomen door Arie Nieuwpoort. Deze markante Diemenaar was reeds op vele fronten in het sociale leven van Diemen actief. Bij zijn overlijden in 1970 memoreerde de Diemense huisarts M. Hartman onder meer de bijdrage van Nieuwkoop aan de Diemense samenleving. Hiertoe hoorde zeker ook de initiatieven van Arie Nieuwpoort om, onder de vlag van de veelzijdige vereniging *Patrimonium*, in Diemen een leesbibliotheek te stichten.

Daar *Patrimonium* ook woningen liet bouwen was het mogelijk om bij de nieuwbouw van woningen aan de Prinses Irenestraat een fietsenstalling aan te passen en in te richten als bibliotheek.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog speelde Arie van Nieuwpoort een belangrijke rol in het verzet en was hij leider van de distributie. Ook zorgde hij er voor dat het boekenbestand voor de Duitse bezetter verborgen bleef. De boeken werden op verschillende plaatsen in Diemen ondergebracht.

In september 1963 werd het 25-jarige jubileum van *Patrimonium* gevierd tijdens een druk bezochte receptie in *Hotel De Kroon*. Het ontging de locale pers niet dat Arie Nieuwpoort de vereniging vanaf het eerste uur trouw had gediend als secretaris en als bibliothecaris.

Na problemen over de huisvesting van de bibliotheek aan de Prinses Irenestraat kreeg de bieb in 1975 een tijdelijk onderkomen in de pastorie van de gereformeerde kerk aan de Burgemeester van Tienenweg 20. Dat de bibliotheek nog steeds levensvatbaar was bewees het feit dat er per maand zo'n 500 boeken werden uitgeleend. Het oeuvre was voor elk wat wils: van streekromans tot spannende jongensboeken.

De dochters van Nieuwpoort, thans actieve HKD-leden, kunnen daar nog enthousiast over vertellen."De bibliotheek had aanvankelijk niet meer dan 100 cadeau gekregen boeken. Thuis hadden we niet veel boeken, want die werden meteen in de bibliotheek opgenomen. Als wij voor onze verjaardag boeken kregen dan verdwenen die ook snel in de bibliotheek, 'want', zo zei vader 'anderen moesten er ook van kunnen genieten.' Voor ons als kinderen was dat niet altijd even leuk."

Mars

Voor liefhebbers van literatuur uit het 'Rijke Roomse Leven' bood de winkel van de dames Mars soulaas. De drie zusters,

Patrimonium bibliotheek verhuisd

Na de laatste maanden veel moeilijkheden te hebben ondervonden op het adres in de Prinses Irenestraat, heeft de Patrimonium-bibliotheek nu een tijdelijk onderkomen gevonden in de Gereformeerde Pastorie, Burg. van Tienenweg 20.
Deze bibliotheek bestaat reeds sinds 1930. Oprichter, de heer Nieuwpoort (aan oude Diemenaren welbekend), begon met 300 boeken. De bibliotheek moest in de oorlog zelfs onderduiken. De boeken waren in die tijd over de gehele gemeente verspreid.
Toen de huizen in de Prinses Irenestraat gebouwd werden, is men daar verder gegaan. Het aantal boeken breidde zich steeds uit. Dat deze bibliotheek zeer levensvatbaar is, kan men opmaken uit het feit, dat het aantal lezers nog steeds toeneemt. Er worden momenteel plm. 500 boeken per maand uitgeleend.
Men moet hier geen studieboeken verwachten, maar als u een goede streekroman, of uw zoon een spannend jongensboek zoekt, dan kunt u hier zeer goed terecht. Er is op dit gebied voor elk wat wils. Voor het leesgeld hoeft u het ook niet te laten, want de prijzen zijn nog ouderwets voordelig. Dit kan ook, omdat deze bibliotheek helemaal door liefhebbers wordt gerund. U wordt er, als u dit wenst, persoonlijk geholpen bij uw keuze.
De openingstijden zijn: maandag- en vrijdagavond van 7—8 uur.
Komt u eens vrijblijvend kijken. U bent van harte welkom.

Diemer Courant 6 maart 1975

Briefhoofd 1963

CHRISTELIJK SOCIALE VERENIGING „PATRIMONIUM"

Diemen — Muiderstraatweg

In 1946 vestigden de dames Mars aan de Muiderstraatweg 2 (de laatste winkel van het linker pand) een zaak met religieuze artikelen en een uitleenbibliotheek (prentbriefkaart coll. Gemeente Archief Diemen).

onder wie een tweeling, hadden vanaf 1946 aan de Muiderstraatweg 2 een winkel met uitsluitend religieuze artikelen. Met name kerkboeken, missaals, rozenkransen, beelden, wijwaterbakjes, devotielampjes, kaarsen enz. waren er te koop. Daarnaast beheerden zij voor de *Vincentius Vereniging* een leesbibliotheek. In 1947 bedroeg het leesgeld voor kinderen slechts 3 cent per boek per week. Voor volwassenen was dat 5 cent. Dat de inflatie na de oorlog snel toesloeg bewijst het leentarief van 1948, dat respectievelijk werd verhoogd naar 5 en 7 cent.

In 1953 was het boekenbestand eigendom van de *Stichting Amsterdamse Bibliotheken*. De gezusters Mars waren ook agent van de bladen *Katholieke Illustratie, Beatrijs, Libelle, Panorama* en *Goed Nieuws*, later uitgebreid met *Cri* en de *Katholieke Radiogids*. Zakenbrieven werden door de zuster steevast ondertekend met de initialen A.B.C., afkomstig van hun welluidende voornamen: Antonia, Bernadien en Cato.

Amsterdamse bibliotheken

In 1851 werd er door de filantroop jhr De Bosch Kemper aan het Amsterdamse Koningsplein een openbare bibliotheek gesticht. Tot spijt van velen werd deze instelling in 1875 al weer gesloten. Het lezende volk van Amsterdam was daarna geheel afhankelijk van de leeszalen van de *Vereniging voor Volksbibliotheken*. Menigeen vond echter dat openbare bibliotheken door de overheid ingericht en gesteund dienden te worden. Toch duurde het nog tot 1901 voordat er een comité werd opgericht dat de stichting van deze instellingen moest bevorderen. Daar er algemene middelen moesten worden aan-

MARS Muiderstraatweg 2 - Diemen
voor Religieuze Artikelen
Kerkboeken, Missaals, Rozenkransen, Beelden, Wijwaterbakjes enz.
Tevens bibliotheek van de Vincentius Vereniging
Leesgeld per week, per deel v. kinderen 3 cent, volwassenen 5 cent

Advertentie Feestgids 1947

MARS
Muiderstraatweg 2, Diemen
Speciaal in religieuze artikelen
Leesbibliotheek
Stichting Amsterdamse Bibliotheken
Plaatselijk agent van Kath. Illustratie, Beatrijs, Libelle, Panorama en Goed Nieuws

Advertentie Feestgids 1953

MARS
Muiderstraatweg 2, Diemen
SPECIAAL IN RELIGIEUZE ARTIKELEN – LEESBIBLIOTHEEK
Plaatselijk agent van de: Katholieke Illustratie, Beatrijs, Libelle, Panorama, Cri en Katholieke Radiogids

Advertentie Feestgids 1967

gewend om dit te verwezenlijken volgden er op landelijk niveau eerst uitvoerige politieke debatten. Centraal stond het punt hoe openbaar openbare leeszalen eigenlijk moesten zijn. Sommige politici zagen het echter in het geheel niet zitten dat een breed publiek in een openbare leeszaal onbeperkte toegang zou krijgen tot de collectie en daarin zomaar zou kunnen grasduinen. De volgende voorspelling van het rooms-katholieke Eerste-Kamerlid Van den Biessen uit 1912 spreekt hierover boekdelen: "Over weinige jaren zal er waarschijnlijk geen enkel instituut zijn dat zoo krachtig meewerkt aan de verwarring der geesten als de Openbare Leeszaal. Bij het onderwijs wordt, in principe ten minste, een volkomen neutraliteit aangenomen, doch de leeszaal is reeds nu geworden tot een leeszaal, waar men gratis kan worden opgeleid tot denkbeelden en levensbeschouwingen, die èn de gemeenschap èn het individu tot groot nadeel zijn."
Wat de laagdrempeligheid van informatie betreft was het toen in Duitsland, waar het zogenaamde 'Freihand-systeem' bestond, beter gesteld. In sommige Hollandse steden, waar na veel wikken en wegen uiteindelijk een openbare bibliotheek werd gesticht, werden delen van het boekenbestand gewoon onder stroom gezet om het te beschermen tegen 'oppervlakkige lezers'. In weer andere steden was de afkomst of de graad van intelligentie van de bezoeker bepalend of er boeken mochten worden betast.

Openbare Leeszalen en Bibliotheken Amsterdam

Om ook in de hoofdstad een openbare bibliotheek van de grond te krijgen werd door voorvechters van zo'n instituut, met name de Amsterdamse wethouder F.M. Wibaut, de *Vereeniging voor Openbare Leeszalen en Bibliotheken te Amsterdam* opgericht. De statuten werden op 11 februari 1913 gepubliceerd. Het zou echter nog tot 8 februari 1919 duren voordat, na politieke en financiële tegenslagen en het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog, de eerste openbare bibliotheek in Amsterdam kon worden geopend. Hierbij werd steun verleend door de *Maatschappij tot Nut van 't Algemeen*. De gemeente had toestemming verleend om het door het *Gemeentelijke Gasbedrijf* verlaten pand aan de Keizersgracht 444 als bibliotheek te bestemmen. De voor die tijd spraakmakende moderne opzet was volgens Engels-Amerikaans model met een inlichtingenbureau, studiezaal, krantenzaal en studieafdelingen voor handel en economie, techniek en kunstnijverheid. Naast de gewone boekencollectie was er ook een uitgebreide muziek- en blindenbibliotheek. Verder was voor Nederlandse begrippen de 'keurbibliotheek' met 4.000 uit te lenen titels uniek en spraakmakend. Het gebouw bood een zitplaats voor 240 bezoekers. In het totaal konden er circa 100.000 banden worden opgeslagen. In 1920 werd de *Vereniging voor Volksbibliotheken* met vier filialen samengevoegd met de *Amsterdamse Vereniging voor Openbare Leeszalen en Bibliotheken*. Het totale boekenbestand in dat jaar was 45.000 stuks. Dat de bibliotheek succes had bij de Amsterdammers bewijst wel het feit dat er in dat jaar door 10.495 leden niet minder dan 99.167 boeken werden geleend. Met het filiaal Rozenstraat wordt in het begin van 1920 het aantal vestigingen op twee gebracht. Tevens worden, met behulp van vrijwilligers, op vele plaatsen in Amsterdam zogenaamde 'wisselbibliotheken' opgericht. In 1930 zijn er in de hoofdstad zes filialen en 49 wisselbibliotheken. Tijdens de economische crisis van de jaren '30 moest de Openbare Bibliotheek enorm bezuinigen. Ook tijdens de Tweede Wereldoorlog had deze instelling het zeer moeilijk. De door de Duitse bezetter opgelegde censuur van een gedeelte van het boekenbestand en het toegangsverbod voor de joodse bevolkingsgroep zijn zwarte bladzijden in het geschiedenisboek van de Openbare Bibliotheek. Na de bevrijding slaagde deze instelling er in om, ondanks het schrale culturele klimaat van de jaren '50 verder uit te groeien en te winnen aan professionaliteit.

Filiaal Diemen

Tot in de jaren '50 zijn er in Nederland veel kleine particuliere bibliotheken, meestal verscholen in plaatselijke kantoorboekhandels. Amsterdam telde er rond 1948 niet minder dan honderd. Ook Diemen kende dit verschijnsel, met name de bibliotheek van de *Vereniging Patrimonium* en de 'winkelbibliotheken' van de *Diemer Boekhandel* en van de zusters *Mars*. De Openbare Bibliotheken beschuldigden deze 'winkelbibliotheken' van oneerlijke concurrentie omdat deze uitsluitend ontspanningsliteratuur zouden uitlenen. Hoe het ook zij, het aantal filialen van de Openbare Bibliotheek Amsterdam blijft zich uitbreiden: 10 in 1948 en 19 in 1964.
In 1969 komt er ook in Diemen een filiaal, zij het vooralsnog in een noodgebouw op een braakliggend terrein aan de Ouddiemerlaan, tegenover het winkelcentrum. Op de locatie van de noodbehuizing vinden we thans de Sint-Petrusschool.
Bij het ontwerp van een groot kantoorpand aan het Wilminaplantsoen, waarin

Het noodgebouw van de Diemense Openbare Bibliotheek aan de Ouddiemerlaan, tegenover het winkelcentrum, in 1969. Op deze plaats staat thans de Sint-Petrusschool (foto coll. Openbare Bibliotheek Diemen).

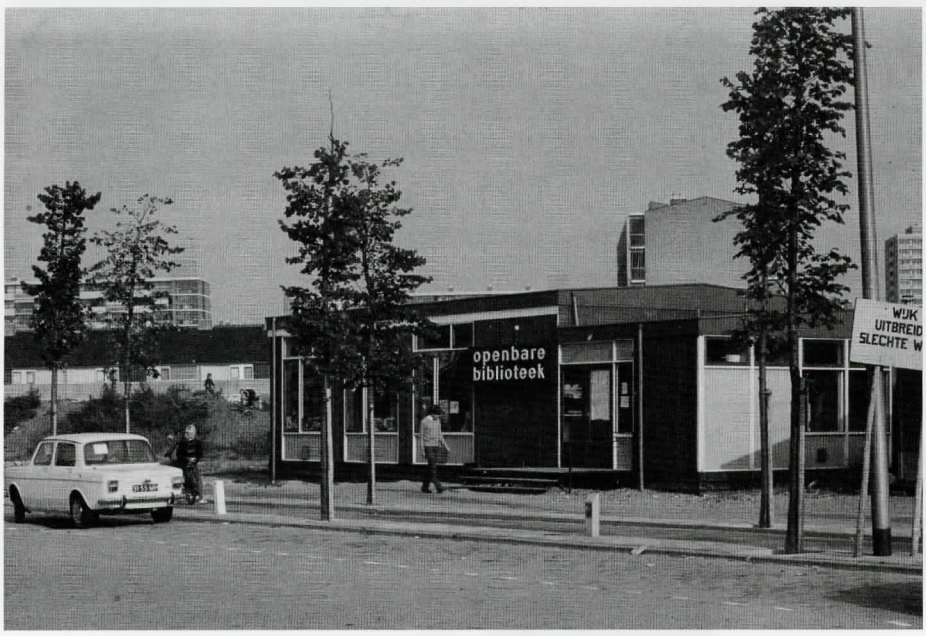

het hoofdkantoor van de Amsterdamse Raiffeisenbank zou worden gevestigd, werd tevens een ruimte van 450 m2 bestemd als bibliotheek. In 1972 kon deze bibliotheek aan het Wilhelminaplantsoen 126, welke te boek staat als *Wijkbibliotheek van Openbare Bibliotheek Amsterdam*, officieel worden geopend. Het aantal ingeschreven lezers was in dat jaar 3176. Van alle Diemense inwoners was dit niet minder dan 27,2 %. In 1972 kon er een keuze gemaakt worden uit 13.666 boeken. De contributievrijdom voor jeugdigen, zo lezen we in *de Nieuwe Diemer* van 29 maart 1973, bleek een geslaagd experiment te zijn. Tot op de dag van vandaag mag het Diemense filiaal zich blijven verheugen in grote belangstelling van de jeugd.

Met het aannemen van de *Wet op het Openbaar Bibliotheekwerk*, die in 1975 wordt ingevoerd, erkende de overheid dat openbare bibliotheken moeten worden gezien als een 'basisvoorziening'. Deze instelling was nu niet langen meer een sluitpost op de begroting. Het aantal filialen in Amsterdam kon dan ook stijgen naar 29 vestigingen in 1993.

Helaas ontkwam ook de Openbare Bibliotheek in de jaren '70 en '80 niet geheel aan de bezuinigingsronden van de diverse regeringen. Toch is het gelukt om tot op de dag van vandaag iedereen, van scholier tot professor, een respectabel e hoeveelheid boeken, dagbladen, periodieken, en audiovisuele middelen ter beschikking te stellen welke actueel zijn en representatief voor het culturele veld. Het noemen van het onmisbare en uitgebreide digitale databestand mogen we hierbij natuurlijk niet vergeten.

Literatuur

- **Riemsdijk**, G.A. van: *Geschiedenis van de Openbare Bibliotheek in Nederland*, Den Haag 1982.
- **Schneiders**, Paul: *Geschiedenis van de Openbare Bibliotheek in Nederland; lezen voor iedereen*, Den Haag 1991.
- **Zwaap**, René: *Vijfenzeventig jaar Openbare Bibliotheek Amsterdam 1919-1994; een nobel bedrijf*, Bussum 1994.

De Nieuwe Diemer 25 november 1971

Ondanks landelijke bezuinigingen:

Geen financiële moeilijkheden voor Diemer bibliotheek

HD 25/11 71

die de Openbare Bibliotheek Amsterdam onder druk van de landelijke situatie heeft moeten invoeren, zullen de bibliotheek in Diemen voorlopig niet treffen. In tegenstelling tot andere bibliotheekfilialen hoeft in Diemen nog geen personeelsstop en verlaging van de aankopsom voor nieuwe boeken worden doorgevoerd, omdat de noodbibliotheek aan de Ouddiemerlaan nog kan profiteren van een speciale subsidieregeling die in 1970 voor het Diemer filiaal is toegepast.

Een en ander deelde tijdens de laatste vergadering van de bibliotheekcommissie mejuffrouw Kimmel, die aanwezig was namens de Openbare Bibliotheek Amsterdam, de leden van de commissie mee. Nog niet bekend is, of in 1972 de tarieven voor de uitleen van boeken worden verhoogd. Een advies van de landelijke vereniging moet door de Amsterdamse bibliotheek nog worden besproken.

Tijdens de vergadering van de bibliotheekcommissie werd de inrichting van het nieuwe pand voor de bibliotheek, dat over een jaar wordt opgeleverd, besproken. De nieuwe vestiging wordt ondergebracht in het hoofdkantoor van de Amsterdamse Raiffeisenbank aan het Wilhelminaplantsoen. De bibliotheek krijgt daar de beschikking over 450 vierkante meter vloeroppervlakte.

Bij de inrichting van het nieuwe pand wil men een zo flexibel mogelijke opzet nastreven. Hierdoor moet het mogelijk worden verdere groei van het lezersbestand gemakkelijk op te vangen.

Tijdens de vergadering konden de commissieleden kennis maken met de nieuwe filiaal-leidster, mejuffrouw M. C. Snaterse. Zij volgde mevrouw Geijsen-Huijbrechtse op, die door verhuizing het Diemer bibliotheekfiliaal daarwel moest zeggen.

Het lezersaantal van de bibliotheek nadert de 2000. Door de sterke groei van het lezersbestand worden de beperkingen die er aan de noodbehuizing in de Ouddiemerlaan kleven, steeds duidelijker merkbaar. Het wordt onder meer moeilijk te voldoen, verzoek van de scholen van de bi- de kindren regelmatig van de bibliotheek gebruik te laten maken.

De nieuwe leidster van de bibliotheek, mej. Snaterse, deeld mee dat men bibliotheekruimte ook als algemene informatieruimte wil laten functioneren. Nu al liggen in de bibliotheek de stukken van de gemeenteraadsvergaderingen en publikaties van het contacteentrum ter inzage.

De Nieuwe Diemer 29 maart 1973

Sterke groei bibliotheek

Succes bij gratis lezen voor jeugd

DIEMEN — In 1972 is het aantal ingeschreven lezers bij de openbare bibliotheek in Diemen met 52,35 procent toegenomen: van 2086 tot 3176. Aan het einde van 1972 stond 27,2 procent van de bevolking in Diemen bij de bibliotheek als lezer te boek tegen 21 procent in het jaar daarvoor. Al deze lezers konden een keuze maken uit 13.666 boeken — eind 1971 stonden er 12.094 boeken in de openbare bibliotheek. Een geslaagd experiment blijkt de contributievrijdom voor jeugdigen te zijn. Onder de Diemer jeugd nam het aantal bij de bibliotheek ingeschrevenen in één jaar toe van 38 tot 59,9 procent.

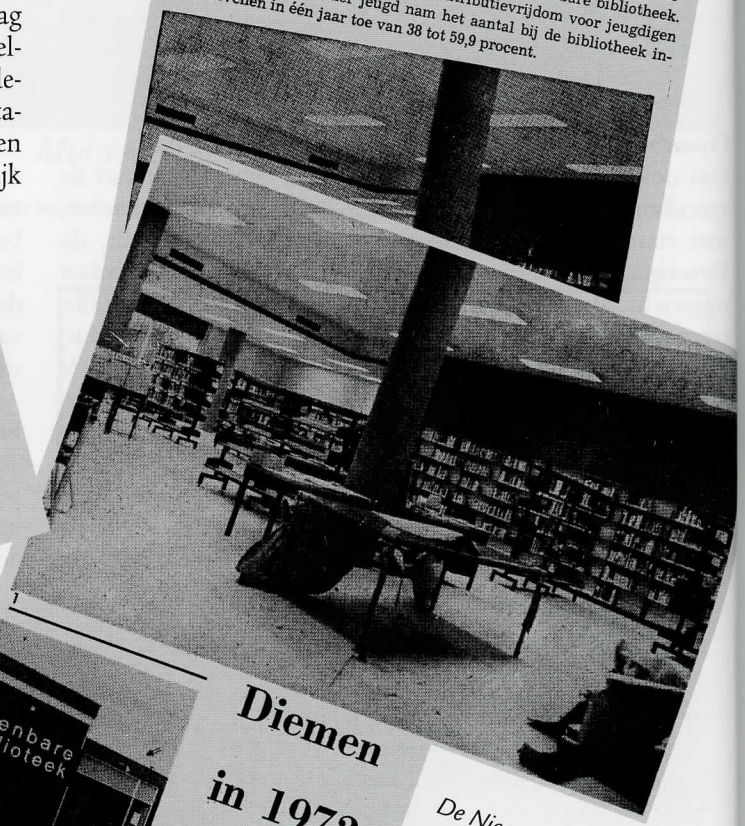

Diemen in 1972

Diemen heeft in 1972 weer in het teken van de groei gestaan.

Niet alleen de groei, gemeten naar het aantal woningen, maar ook een toeneming van het aantal voorzieningen voor het steeds groter aantal inwoners. Een markant voorbeeld daarvan is de openbare bibliotheek. Diemen een van de — relatief twee maanden geleden werd in — grootste filialen van de Amsterdamse openbare bibliotheek geopend. Deze in Diemen zeer populaire voorziening is ondergebracht op de begane-grondverdieping van het nieuwe hoofdkantoor van de Raiffeisenbank (1). De opening betekende voor de bibliotheek, dat men de noodvoorziening aan de Ouddiemerlaan (2) na enkele jaren kon verlaten — men was er uitgegroeid, het houten gebouwtje vervult thans elders in de gemeente, bij de St Petrusschool, een nuttige functie.

De Nieuwe Diemer 28 december 1972

Vanderhoef - Van den Broek - Van den Berg

vanderhoef
Libris boekhandel - kantoorboekhandel
claes van maarssenplein 52, 1111 jg diemen
postbus 81, 1110 ab diemen
tel. 020-690 5940, fax. 020-600 2596
e-mail: vderhoef@xs4all.nl

EEN HISTORISCHE SCHETS VAN HET TREFPUNT VAN BOEKMINNEND DIEMEN

Jaap Haag

Wie in Diemen een boek rijker wil worden weet de weg naar *Libris Boekhandel – Kantoorboekhandel Vanderhoef* te vinden. Dat de boekhandelaar niet Van der Hoef heet maar Van den Berg is soms verwarrend. Maar als je er vaker komt weet je, dat het om Paul van den Berg gaat. En uiteraard om zijn vrouw Liesbeth en de overige medewerkers, die hier al jarenlang werken. En dat zijn niet de enige vertrouwde gezichten in deze winkel, want heel boekminnend Diemen komt elkaar hier tegen.

Boeken in de Dapperbuurt

En van die boekliefhebbers zal niet iedereen zich het hoofd breken over de naam van de zaak. Door de naam Vanderhoef te handhaven doen de Van den Bergen het verleden van hun zaak echter eer aan. Want dat verleden gaat veel verder terug dan 1969, het jaar waarin de huidige winkel in het toen gloednieuwe Diemense winkelcentrum, werd geopend. Een verleden, dat bovendien voor een belangrijk deel in Amsterdam ligt al zijn er ook Diemense wortels. Meer dan honderd jaar geleden, om precies te zijn op 14 mei 1887, richtte S. van der Hoef in de toenmalige nieuwbouw in Amsterdam-Oost (waarschijnlijk de Von Zesenstraat) een drukkerij op. Na een jaar of twee werd verhuisd naar het adres Eerste van Swindenstraat 15, waar de drukkerij werd uitgebreid met een boekhandel en een handel in kantoorartikelen. Later kwam er ook een uitleenbibliotheek bij.

Een winkelmeisje

De heer S. van der Hoef had twee zonen, van wie er één het bedrijf zou overnemen. Deze trouwde met een in 1924 in dienst genomen winkelmeisje, dat de drijvende kracht van het bedrijf zou worden. Want waar de gezondheid van haar man te wensen overliet, was mevrouw Van der Hoef een sterke, gedreven persoonlijkheid. Kort na de oorlog, die ook voor hen een heel moeilijke periode vormde (zo werd de drukkerij door de Duitsers ontmanteld), is haar man overleden. Zij is later hertrouwd met de voordrachtskunstenaar Cor van Beek. Dat de boekhandel in de na-oorlogse jaren weer tot bloei kwam is vooral haar verdienste. In 1967 heeft zij het bedrijf verkocht aan het echtpaar Van den Broek, dat in Amsterdam-Oost opgegroeide. Jarenlang hadden zij in Brazilië gewoond.

Naar Diemen

Hun dochter Liesbeth had rond deze tijd verkering gekregen met Paul van den Berg, die al snel bij de pas aangekochte boekhandel betrokken raakte. Aan culturele belangstelling had het deze oud-leerling van het Amsterdamse *Ignatius* gymnasium nooit ontbroken. Dankbaar kan hij terugkijken op de lessen klassieke talen van leraren als pater Zaat of Gerard Wijdeveld, een groot kenner van het werk van kerkvader Augustinus. Paul en Liesbeth traden met elkaar in het huwelijk en niet lang daarna ging Paul full-time in de zaak werken. Dat maakte het de Van den Broeks mogelijk om in 1971 een filiaal te openen in Diemen, door de boekhandel van de familie Dijkman over te nemen. Deze hadden eerst een boekhandel aan de Arent Krijtsstraat, maar betrokken in 1969 een winkel in het toen gloednieuwe Diemense winkelcentrum. In de Arent Krijtsstraat bleef Drukkerij Dijkman gevestigd, die geleid wordt door hun zoon Dik. De overstap naar Diemen bleek cruciaal. Want de vestiging in de Dapperbuurt, die in het kader van de stadsvernieuwing onteigend werd, bleek niet langer levensvatbaar.

Meer armslag

In 1981 namen Paul en Liesbeth van den Berg de leiding van het bedrijf geheel over. In 1991 openden zij de kaartenwinkel *Écriture* aan het Claes van Maarssenplein 35. Maar met een in de afgelopen 30 jaar in omvang verdubbelde Diemense bevolking (die voor een evenredige toename van de klandizie zorgde), is het duidelijk dat de huidige winkel krap bemeten is. De Van den Bergen hopen dan ook hun winkel te kunnen uitbreiden als de plannen voor een groter winkelcentrum in Diemen gerealiseerd gaan worden. Het karakter van hun winkel, die deel uitmaakt van het samenwerkingsverband van zelfstandige boekhandelaren *Libris*, zal daardoor niet veranderen. Goede boeken: daar draait het ook in de toekomst om. En de moderne media zullen daarop een aanvulling zijn.

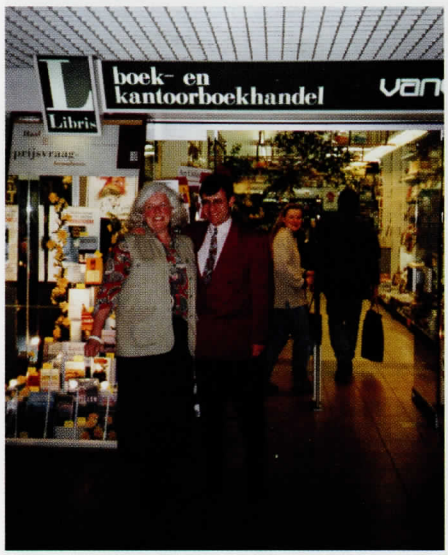

Het echtpaar Liesbeth en Paul van den Berg voor hun fraaie zaak in het Diemense winkelcentrum Claes van Maarsenplein.

écriture
KAARTEN

BERNARDUS BOSCH: REVOLUTIONAIR PREDIKANT

Leendert Dros

Tot de beroemdste publicisten, die hun naam aan Diemen verbonden hebben, behoort zeker Bernardus Bosch. Deze progressieve dominee was in de tweede helft van de achttiende eeuw een bekend voorvechter van democratie. Met zijn idealen stond hij in het Nederland van die tijd allerminst alleen. Maar tegenstanders had hij ook.

Patriotten tegen Oranjeklanten

Op het einde van de achttiende eeuw werd Nederland, toen nog een republiek met een stadhouder, verdeeld door politieke twisten. De *Orangisten* of *Oranjeklanten*, zoals de aanhangers van stadhouder Willem V genoemd werden, probeerden het oude politieke systeem te handhaven. Tegenover hen stonden de patriotten, die hervormingen in democratische zin voorstonden. De aanhang van de patriotten groeide, nadat in 1781 de vierde Engelse zeeoorlog was uitgebroken en de economische situatie in Nederland dramatisch verslechterde. Als gevolg daarvan liepen de politieke spanningen hoog op. Met name in het gewest Holland werd de patriotse partij zo sterk, dat zij omstreeks 1785 de macht naar zich toe kon trekken. Daarop verlieten de stadhouder en zijn gevolg Den Haag en trokken zich terug in het hen gunstiger gezinde Nijmegen. De echtgenote van Willem V was Wilhelmina, een zuster van de Pruisische koning. Haar poging, om in 1787 in Den Haag het stadhouderlijk gezag te gaan herstellen strandde bij het Zuid-Hollandse Goejanverwellesluis, waar zij door de patriotten werd tegengehouden. Voor haar broer vormde dat de (welkome) aanleiding voor een militair ingrijpen in het oproerige Holland. Met een leger van circa 25.000 Pruisische manschappen kwam hij nog in hetzelfde jaar zijn zuster te hulp. De patriotten waren hier niet tegen opgewassen, al werd her en der (onder andere in Diemen) nog wel verzet geboden. Het herstel van het stadhouderlijk bewind deed veel patriotten de wijk nemen naar Frankrijk. Tot 1795 zaten de Orangisten weer in het zadel, maar met de komst van de Fransen en de vestiging van de Bataafse Republiek kwam aan hun bewind een einde.

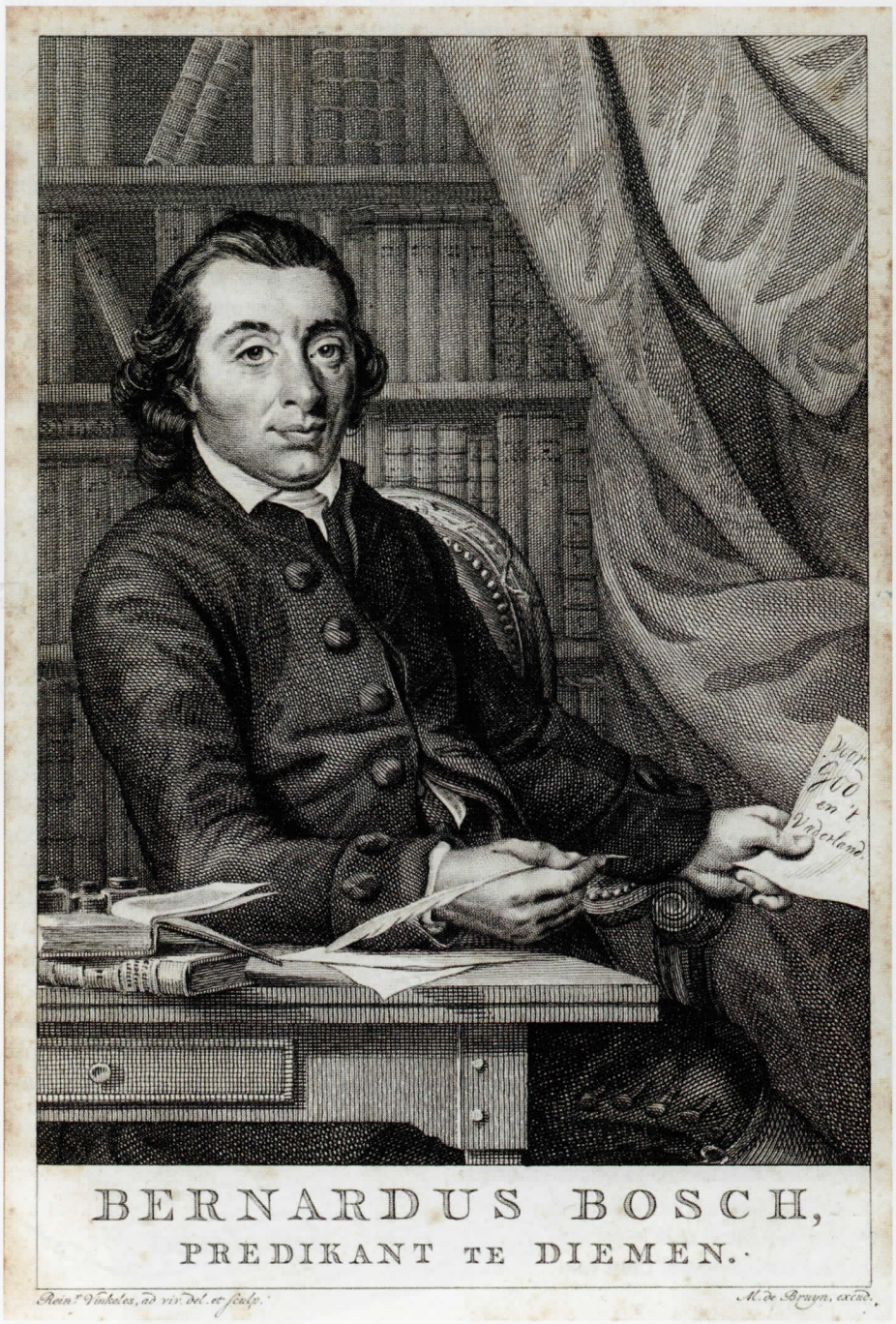

Een gravure van predikant en publicist Bernardus Bosch (1746-1803). Deze democraat en vurig patriot was van 1782 tot 1787 dominee te Diemen (schenking mw Oostenrijk, coll. Historische Kring Diemen).

Revolutionaire preken

Tegen deze achtergrond is de bekende Diemer dominee Bernardus Bosch (1746-1803) te plaatsen. Bernardus Bosch was op 4 september 1746 geboren te Deventer. Zoals zo velen van zijn generatie was hij een overtuigd aanhanger van de democratische beginselen, die in de periode van de Verlichting sterk aan invloed wonnen. Vanuit die overtuiging raakte hij betrokken bij de politieke verwikkelingen van zijn tijd. Na eerder pre-

dikant te zijn geweest in Spanbroek, Oudkarspel en Vollenhove werd hij in 1782 beroepen te Diemen. De kerk, waarin hij voorging, stond op de plaats waar thans nog het oude kerkhof *Gedenk te Sterven* gelegen is. Bosch was een begenadigd spreker, die volle kerken trok, zozeer zelfs dat het aantal stoelen niet toereikend was. Mogelijk omdat ook van buiten Diemen mensen bij hem ter kerke gingen. Na 1784 kregen zijn preken steeds meer het karakter van politieke betogen, waardoor het aantal kerkgangers dramatisch afnam. Als fervent patriot zal hij immers niet al teveel heel hebben gelaten van het stadhouderlijk bewind van Willem V. En dat zal vooral onder de boeren van Diemen, van wie er velen Oranjegezind waren, kwaad bloed hebben gezet.

Bekend publicist

Naast zijn werk als predikant schreef Bosch politieke cahiers en vlugschriften. Veel betogen publiceerde hij in dichtvorm, vaak onder de pseudoniemen "Vrijhart" of "Batavus". Meer dan eens verklaarde hij in advertenties niet de auteur van een bepaalde publicatie te zijn, maar in 1785 maakte hij zich wél bekend als auteur van het aanvankelijk anoniem verschenen gedicht "Eigenbaat". Door met name het schrijven van politieke epistels werd hij in de hele republiek bekend en de patriotten noemden hem Onze Dominee. In de patriottische kranten als de *Diemer- of Watergraafsmeersche Na-Courant* en de *Nederlandsche Courant* verschenen herhaaldelijk advertenties van B. Bosch. Hij was daarmee een nationale figuur geworden, die thans echter geheel in de vergetelheid is geraakt. In Diemen vindt men heden ten dagen zelfs geen straat naar hem vernoemd. Behalve als publicist heeft Bosch zich ook verdienstelijk gemaakt voor de *Maatschappij tot Nut van 't Algemeen.*

Terug naar de politiek

Na de komst van de Pruisische troepen in oktober 1787 verliet 'Onze dominee' Diemen. In december van dat jaar keerde hij nog even terug, maar het was duidelijk dat hij niet meer welkom was. Hij kreeg ontslag, aanvankelijk eervol, maar door het ijveren van de Oranjegezinden werd dit in 1788 omgezet in oneervol. Hij moest nu van zijn penvruchten leven wat hem beslist niet rijk heeft gemaakt. Eerst vestigde hij zich in Amsterdam maar werd al spoedig verbannen naar Durgerdam. In de hierop volgende jaren vestigde hij zich onder andere in Buiksloot, Bergen op Zoom en Zaandam. In 1792 gaf hij "alle de werken van Joost van Vondel" uit. Onder zijn naam vermeldde hij "rustend predikant van Diemen". Het werk werd opgedragen aan "mejongvrouwe Petronella Moens door haaren heilwenschenden vriend B. Bosch". Na de vestiging van de Bataafse Republiek in 1795 kon hij zich weer met de politiek gaan bezighouden. In 1796 werd hij gekozen tot lid van de *Nationale Vergadering.* Maar zijn al te radicale opstelling leverde hem in 1798 twee maanden opsluiting in Huis ten Bosch op, waarna zijn politieke rol was uitgespeeld. Maar als publicist bleef hij van zich doen horen, onder andere met zijn in 1800 verschenen geschrift "De Burger Politieke Blixem". In 1803 overleed hij in armoedige omstandigheden.

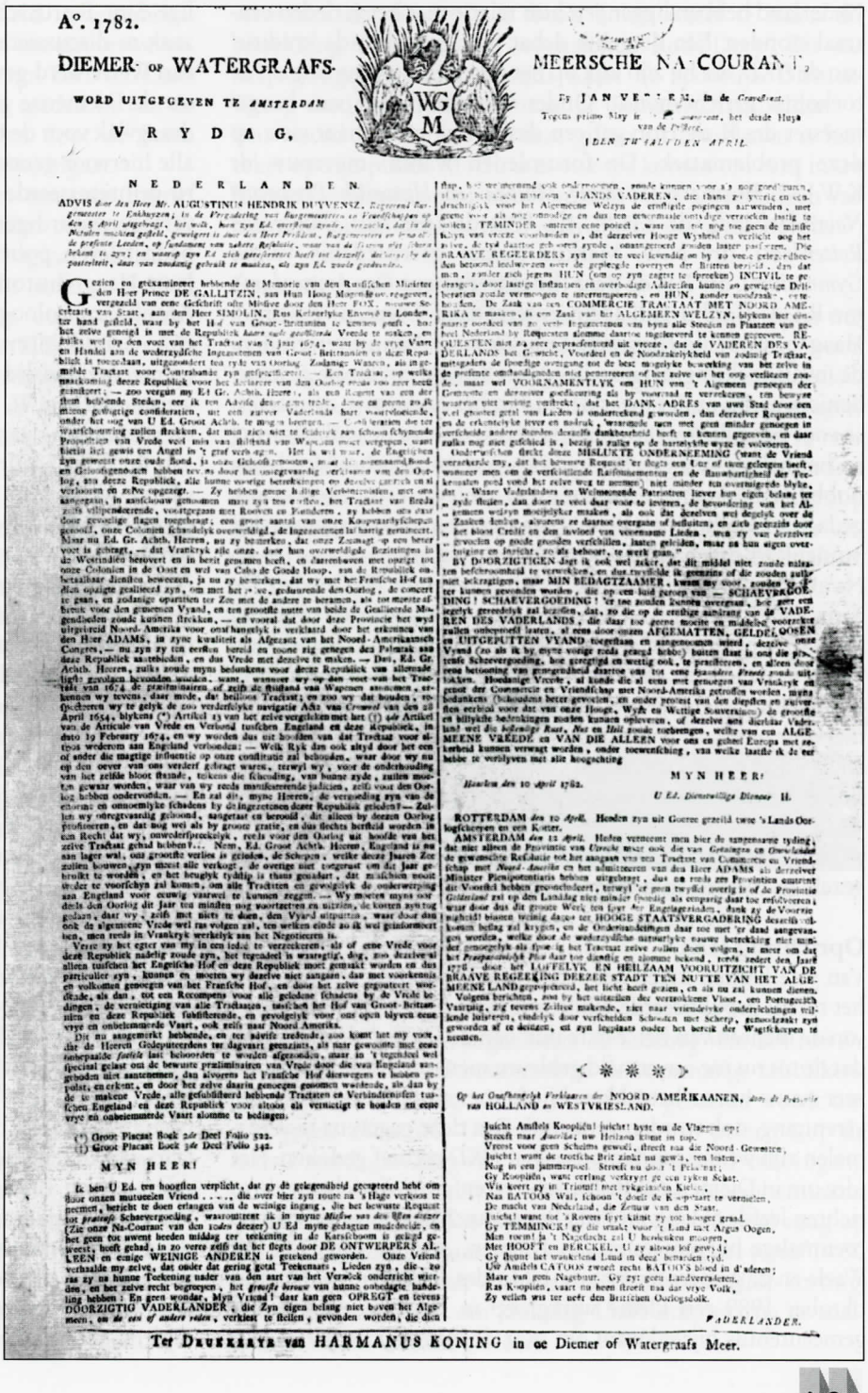

A°. 1782.

DIEMER- OF WATERGRAAFS-

WORD UITGEGEVEN TE AMSTERDAM

V R Y D A G,

MEERSCHE NA-COURANT,

NEDERLANDEN.

ADVIS *dat den Heer Mr.* AUGUSTINUS HENDRIK DUYVENSZ. *Regtsgeerd Burgemeester te Enkhuyzen, in de Vergadering van Burgemeesteren, op den 5 April uitgebragt, het welk, hen zyn Ed. overtuigt zynde, vergeefs, dat in de Middels niet gelegt, geweigert is door den Heer Pensionaris, Burgemeesteren en Raad van de grotesse Steden, op fundament van zekere Republiek, waar van de Steden niet schijnt bekent te zyn; en waarop zyn Ed. zich gerechtigt heeft tot dezelfde, die hem by de postuleerde, daar van zondaing gebruik te maaken, als zyn Ed. zoude goedvinden.*

Gezien en geexamineert hebbende de Memorie van den Russischen Minister den Heer Prince DE GALLITZIN, aan Hun Hoog. Mogenden gegeven, vergezeld van eene Geschrift ofte Missive door den Heer FOX, nieuwe Secretaris van Staat, aan den Heer SIMOLIN, Ros Keiserlyke Envoyé te Londen, ter hand gestelt, waar by het Hof van Groot-Brittannie te kennen geeft, hoe zulks wel op den voet van het Tractaat van 't jaar 1674, waar by de vrye Vaart en Handel aan de wederzydsche Ingezetenen van Groot-Brittannie en deze Republiek is toegestaan, uitgezonderd zou zyn van oorlog. Zodanige Wanen, als in gemelde Tractaat voor Contrabande zyn gefigureerd. — Een Tractaat, op welke maakenning deze Republiek voor het declareren van den Oorlog reeds zoo zeer heeft gaankoert, — zoo vergun my Ed Gr. Achtb. Heeren, als een Regent van een der thans heldende Steden, eer ik ten Advide dezer gewichtige, diepe en grote en zeer gewichtige confideration, met een zuiver Vaderlandsch hart voorstoomende, onder het oog van U Ed. Groot Achtb. te mogen breegen. — Gelyk leeraren die ter waarschouwing zullen strekken, dat men zich niet te diskreet aan schoon schynende Prospecten en Vrede wel mis van Billand van Wapenen moet vergaan, want dieties bij gewis een Angel in 't graf verborgen. Hier is wel waar, de Regtsgeleerden zyn gewoon onze oude Bond, is onze Geloofsgenooten, maar die noemaamd Bondgenoegzaamheden hebben nevens door het onregtvaardig verklaaren van den Oorlog, aan deze Republiek, alle hunne vorige betrekkingen en dezelve geheel en al verloonen en zelve opgezegt. — Zy hebben geene bijdage Verbintenissen, met ons aangegaan, in aanschouw genomen maar zyn teen e ffloo, het Tractaat van Breda zulks vilipendeerende, voortgegaan met Rooven en Bandeeren, zy hebben alles dat door gewaagde slagen toegebragt, een groot aantal van onze Koopvaardyschepen geroofd, onze Colonien schandelyk overwelligd, de Ingezetenen laf barrig mishandeld. Maar nu Ed. Gr. Achtb. Heeren, nu zy bemerken, dat onze Zeemagt op een beter voet is gebragt, — dat Vrankryk alle onze, door hun overwelligde Bezittingen in de Westindien betoovert en in berig genomen heeft, en daarenboven met oogrigt tot onze Colonien in de Oost en wel van Cabo de Goede Hoop, van de Republiek onbetaalbaar diensten beweezen, ja nu zy bemerken, dat wy met het Franische Hof ten dien opzigte geallieerd zyn, om met het zelve, gedurende den Oorlog, de concert te gaan, en zodanige opartsten ter Zee met de andere te beramen, als tot meerder afbreuk voor den gemeenen Vyand, en ten grootste nutte van beide de Geallieerde Mogendheden zoude kunnen strekken, — en vooral dat door deze Provincie het wyd uitgebreid Noord-Amerika voor onafhangelyk is verklaard door het erkennen van den Heer ADAMS, in zyne kwalitiet als Afgezant van het Noord-Amerikaansch Congres, — nu zyn zy ten eersten bereid en toonte zig genegen den Palmtak aan deze Republiek aantebieden, en dus Vrede met dezelve te maken. — Dat, Ed. Gr. Achtb. Heeren, zulks zoude myns beduncens voor deze Republiek van allemaale hagt geoelen bevonden worden, want, wanneer wy op den voet van het Tractaat van 1674 de praeliminairen of zeiffs de Stuiland van Wapenen aanneemen, erkennen wy tevens, daar mede, dat beillous Tractaat; en zoo wy dat houden, verdiedeeren wy te gelyk de zoo verderfelyke navigatie Akte van Cromwel van den 28 April 1654, bijkoeg (*) Artikel 23 van het zelve vergelekenen met het (†) 26e Artikel van de Articule van Vrede en Verbond tusschen Engeland en deze Republiek, in dato 19 Februay 1674, en wy worden dus uit hoofden van dat Tractaat voor altoos wederom aan Engeland verbonden: — Welk Ryk den ook altyd door het een of ander dus magtige influentie op onze constitutie zal behouden, waar door wy ons op den oever van ons verderf gebragt waren, terwyl wy, voor de onderhouding van het zelfde bloot stande, tukkens die schending, van hunne zyde, zullen moeten gewaar worden, waar van wy reeds manifesteerende jaaliciet, zeiffs voor den Oorlog hebben ondervonden. — En zal dit, myne Heeren, de verzoeding zyn van de enorme en onnoemlyke schadens by de ingezetenen deeze Republiek geleden? — Zulkt wy oorregtvaardig gehoond, aangetast en beroofd, die alleen by deezen Oorlog profiteeren, en dat nog wel als by groote gratie, en dus slechts berthold worden in van Recht dat wy, onwederstreeksch, reeds voor den Oorlog van hunne zyde van het zelve Tractaat gehad hebben?... Neen, Ed. Groot Achtb. Heeren, Engeland is een aan lager wal, ons grootste verlies is geleden, de Schepen, welke deeze Jaaren Zee zullen bouwen, zyn meest alle verkoopt, de overige niet tegenstaat om dat Jaar geruikt te worden, en het beugtyk tydslip is thans gesaakt, dat misschien moest vreder te voorschyn zal komen, om alle Tractaten en gewoglyk de onderwerping aan Engeland voor eeuwig vaarwel te kunnen zeggen. — Wy moeten myns oordeels den Oorlog dit Jaar tot minsten nog voortzetten en uitzien, de kosten zyn toegelaten, daar wy, zeiffs met niets te doen, den Vyand uitputten, waar door dus ook de algemeene Vrede wel ras volgen zal, ten welken einde zo ik wel geinformeert ben, men reeds in Vrankryk werkelyk aan het Negotieeren is.

Verre zy het egter van my in een ideet te verzeekeren, als of eene Vrede voor deze Republiek nadelig zoude zyn, het tegendeel is waarzegt, dog, zou dezelve zy alleen tusschen het Engelsche Hof en deze Republiek moet gemaakt worden en dus particulier zyn, kunnen en moeten wy dezelve niet aangaan, dan met voorkennis en volkomen genoegen van het Franische Hof, en door het zelve geguarcert worden, als dan, tot een Recompense voor alle geleedene Schaden by de Vrede bedingen, de vernietiging van alle Tractaaten, tusschen het Hof van Groot-Brittannien en deze Republiek fubsistierende, en gevolgelyk voor ons open blyven eene vrye en onbeheimerde Vaart, ook zeiffs naar Noord Amerika.

Dit zu aangemerkt hebbende, en ter advide tredende, zou komt het my voor, dat de Heeren Gedeputeerdens ter dagvaart geenzints, als naar gewoonte met eene onbepaalde *footlek* last behoorden te worden afgezonden, maar in 't tegendeel wel special gelast om de bewuste praliminairen van Vrede door die van Engeland aangeboden niet aantenemen, dan alvoorens het Franische Hof dienwegens te hooren gepolst, en erkent, en door het zelve daarin genoegen genomen wordende, als dan by de te maakene Vrede, alle gefubsidieerd hebbende Tractaten en Verbindtenissen tusschen Engeland en deze Republiek voor altoos als vernietigt te houden en eene vrye en onbeheimerde Vaart alomme te bedingen.

(*) Groot Placaat Boek 2de Deel Folio 522.
(†) Groot Placaat Boek 3de Deel Folio 342.

MYN HEER!

Ik ben U Ed. ten hoogsten verplicht, dat gy de gelegenheid genoteerd hebt om door onzen mutueelen Vriend . . . . , die over hier zyn route na 's Hage verkoos te neemen, bericht te doen erlaagen van de weinige ingang, die het bewuste Request tot *praeiminairen* schaeverpoeding, waarommeent ik in myne *Missive van den 18den dezeer* (Zie onze Na-Courant van den 10den deezer) U Ed myne gedagten mededeelde, en het geen tot swent heeden middag ter teekening in de Karsiboom is gekigd geweest, hoeft gehad, in zo verre zeiffs dat het slegts door DE ANTWERPERS ALLEEN en eenige WEINIGE ANDEREN is geteekend geworden. Onze Vriend verhaalde my zelve, dat onder dat gering getal Teekenaars, Lieden zyn, die, zo ras zy na hunne Teekening nader van den aart van het Verwiek onderricht wierden, en het zelve recht begreepen, het *grootste berouw* van hunne onbedagte hebbelling hebben: En geen wonder, myn Vriend! daar kan geen OPREGT en tevens DOORZIGTIG VADERLANDER, die Zyn eigen belang niet boven het Algemeen, *en de een of andere reden*, verkiest te stellen, gevonden worden, die dien dag, hoe wy meenend ook ondroogen, zoude kunnen voor 2 a 3 goed dunken, al wat hetzelve meer om 's LANDS VADEREN, die thans zo yverig en schandelyk voor het Algemeene Welzyn de eenstyfste poginen aanwenden, met geen woord als zoo zeer onredelyke en dus ten erbermelyke ontslagen verrekken bezig te zullen; TEMINDER ontteent eene poiseet, waar van tot nog toe geen de minste blijyn van vrucht voorhanden is, dat derezelver Hoogd Wysheid en verlicht oog het zelve, de tyd daartoe gebooren zynde, onaangezeend zouden laaten passeeren. Die BRAAVE REGEERDERS zyn met te veel leevendig en hy zo veel geloofdeeren. Den betoond leedwezen over de geplegte roovryen der Britten bereid, dan dat men, zonder zich jegens HUN (om op zyn zagtst te spreeken) INCIVIL te gedrangen, door laatige Instantien en overbodige Addecifies hunne zo gewigtige Deliberatien zoude verminagen te interrumpeeren, en HUN, zonder voordrak, ... te houden. De Zaak van een COMMERCIE TRACTAAT MET NOORD AMERIKA te maaken, is een Zaak van het ALGEMEEN WELZYN, blykens het compasy overkiet van zo verre Ingezetenen van byna alle Steden en Plaatzen van geheel Nederland by Requesten alomme daartoe ingeleverd te kunnen gegeeven. REQUESTEN niet zo zeer gepresenteerd uit vreeze, dat de VADEREN DES VADERLANDS het Gewicht, Voordeel en de Noodzakelykheid van zodanig Tractaat, omtrentens de floetige overzigtig tot de best mogelyke bewerking van het zelve in de profiente omstandigheden niet penetreeren of het zelve uit het oog verliezen zoude, maar wel VOORNAMENTLYK om HUN van 't Algemeen genoegen der Gemeente en derezelver goedkeuring als by voorstaat te verrekeren, ten bewyze waaron niet weinig verdiekt, dat het DANK-ADRES van uwe Stad door een zeer geachtet getal van Lieden is onderteekend geworden, dan derezelver Requesten, en de erkentelyke leeve en nedruk, waarmede zuen met geen minder genoegen in verscheide andere Steeden dezaelfs dankbaarheid heeft te kennen gegeeven, en daar zulks mag niet gelekkt is, bezig is zulks op de hartstelyke wyze te volweeren.

Ondertusschen dreigt deeze MISLUKTE ONDERNEEMING (waar de Vriend verzekerde my, dat het bewuste Request 'er dogts een Uur of twee gelegen heeft, wanneer men om de verfeilbaare Raisonnementen en de Bauwbartigheid der Tekenaaren pool voeg het zelve wat te nemen) niet minder ten overmagtigede blyke, dat, Waare Vaderlanders en Welmeenende Patriotten liever hun eigen belang ter „ zyde stellen, dan door te veel daar voor te leeveren, de bevoordering van het Algemeen welzyn moeijelyker maaken, als ook dat dezelven wel degelyk over de „ Zaaken denken, alvoorens ze daarnae overgaan of beslusten, en zich gezezzen door „ het zoet Credit en den invloed van voornaame Lieden, wan zy van dezelver „ gewoelen op goede gronden verschillen, laaten geleiden, maar zo hun eigen overtuiging en Inzicht, zo als behoort, te werk gaan."

BY DOORZIGTIGEN dagt ik ook wel zeker, dat dit middel niet zoude nalaaten beschermbeid te verwekken, en dus treffelyke ik gemeine of die zouden zulkt niet bekragtigen, maar MIN BEDAGTZAAMER, kwam my voor, zouden zy 'er kunnen gewonden worden, die op een luid geroep van — SCHAEVERGOEDING! SCHAEVERGOEDING! 'er toe zouden kunnen overgaan, hoe goed een zegelyk geneeblyk zal begeeren, dat, zo die op de eenige aanbrang van de VADEREN DES VADERLANDS, die daar toe geene moeite en middelen voorzeker zullen onbeproefd laaten, al eens door onzen AFGEMATTEN, GELDELOOSEN en UITGEPUTTEN VYAND toegestaan en aangenomen wiird, dezelve onze Vyand (zo als ik by myne vorige reeds gezegd hebbe) buiten staat is om die pretensie Schaevergoeding, hoe geregtigd en weetig ook, te praeeteeren, en alleen door eene betooning van gunegendheid daartoe ons tot eene *haandere Vrede* zoude uitlokken. Hoedanige Vrede, al kunde die al eens met genoegen van Vrankryk en groot den Commercie en Vriendschap met Noord-Amerika getroffen worden, myna Gedankens Gehoudent beter geweten, en onder protest van den diepsten en zuiverst erebiet voor dat van onze Hoogt. Wyze en Wettige Souverainen) de grootste en blijyke betrekkingen moeten kunnen opleeven, of dezelve ses dierhalve Vaderland wel die *beloofde Rust, Bee en Heil* zoude toebrengen, welke van een ALGEMENE VREEDE en VAN DIE ALLEEN voor ons en gehee Europa niet verkiezen kunnen verwagt worden, onder toewensching, van welke laatste ik de eer hebbe te verblyven met alle hoogachting

MYN HEER!

Haarlem den 10 April 1782.

U Ed. Dienstwillige Dienaar H.

ROTTERDAM *den 10 April.* Heden zyn uit Goeree gezeild twee 's Lands Oorlogschepen en een Kotter.

AMSTERDAM *den 12 April.* Heden vernemt men hier de aangenaame tyding, dat niet alleen de Provintie van *Utrecht* meent ook de van *Groningen* en *Overijsselsche* de gewenschte Resolutie tot het aangaan van een Tractaat van Commercie en Vriendschap met *Noord-Amerika* en het admitteeren van den Heer ADAMS als derezelver Minister Plenipotentiaris hebben uitgebragt, dus na reeds zes Provintien eenstemt dat Voorheit hebben geconcludeert, terwyl 't er geen twyfel overtyg of de Provintie *Gelderland* zal op den Landdag niet minder frondig als compasy daar toe reflecteeren, waar door dus dit groote Werk ten fyn der Engelgezinden, dunk zy de Voorzienigheid! binnen weinig dagen ter HOOGE STAATSVERGADERING deserth zal kommen helling zal krygen, en de Oorlamsdaadgeesten daar toe met te grand aangevaagen worden, welke door de wederzydsche natuurlyke nauwe betrekking eiet tusgemeegelyk als fyn ig het Tractaat zelve zullen doen volgen, te meer om dat het *Prospectenlyk Pice* daar toe dienlig en alomme bekend, reeds zedert den Jaar 1778. dat het LOFFELYK EN HEILZAAM VOORUITZICHT VAN DE BRAAVE REGEERING DEEZER STADT TEN NUTTE VAN HET ALGEMEENE LAND gepopulaeerd, het licht heeft gezien, en als nu zal kunnen dienen.

Volgens berichten, zou by het uitzeilen der vertrokkene Vloot, een Portugeesch Vaartuig, zig terstond zoude maakeeren, niet zoo zeer om de onderschtingen trilkende luisteren, eindelyk door verscheiden Schouten met scherp, gebroeiderlyk zyn geworden af te deezen, en zyn ingeplaats onder het bereik der Wigtschepen te neemen.

< ❋ ❋ ❋ >

Op het Onafhangelyk Verklaaren der NOORD-AMERIKAANEN, *door de Provintie van* HOLLAND *en* WESTVRIESLAND.

Juicht Amfels Koopliden! juicht! hyst nu de Vlagjen op:
Streeft naar *Amerika*; uw Heilzon komt in top.
Vroest voor geen Scheiems gewoel, streeft naa die Noord-Gewesten,
Juicht! want de troetsche Brit zinkt nu gewis, ten losten,
Nog zo een jammerpoel. Streeft nu door 't Pilo-tast,
Gy Koopliden, want eerlang verkryst ge een rijken Schat.
Wis keert gy in Triomfi met rykgeladen Kielen,
Naa BATOOS Wal, schoon 't doelt de Koopstaart te vermelen,
De macht van Nederland, die Zemuw van den Staat.
Juicht! want tot 's Rovers fyst Kiimt zy tot hooger grand.
Gy TEMMINCK! gy die waakt voor 't Land met Argus Oogen,
Mon roem! ja 't Nagedacht zal U herkenen moogen,
Met HOOFT en BERCKEL, U zy altoos lof gewyd,
Gy ijuwt het wankelend Land in deze bewaaren tyd.
Uw Amfels CATOOS zweert recht BATOOS bloed in d'aderen;
Maar van geen Nagebuur. Gy zyt geen Landverraaderen,
Ras Koopliden, vaar nu heen ftreift naa dat vrye Volk,
Zy vellen wis ter neeft den Brittenen Oorlogsdolk.

VADERLANDER.

Ter Drukkerye van HARMANUS KONING in de Diemer of Watergraafs Meer.

Een gedeelte van de "Diemer- of Watergraafsmeersche Na-Courant" van vrijdag 12 april 1782, een krant waarin dominee Bernardus Bosch regelmatig publiceerde (coll. Gemeente Archief Amsterdam).

PRIKBORD

Jubileum HKD

Op vrijdag 16 maart 2001 vierde de *HKD* haar 10-jarig bestaan, wat feestelijk gevierd werd in de voormalige schuilkerk *De Hoop*. De belangrijkste gebeurtenis van die dag was een symposium, waar gedebatteerd werd over de betekenis van een plaatselijke historische vereniging als de Diemense. De titel van het symposium luidde "Wereldburgers, Diemenaren en het verleden van hun woonplaats", waarbij vooral nieuwe generaties (inbegrepen degenen, die hun wortels buiten Nederland hebben liggen) en hun relatie met het verleden centraal stonden. Een dergelijk debat past geheel in de 'traditie' van de *HKD*, die bij zijn kijk op het verleden ook een oog op de toekomst gericht houdt. Onder voorzitterschap van burgemeester drs B. de Hon gaf een deskundig panel haar visie op deze problematiek. De forumleden waren: mevrouw dr K.W.J.M. Bossaers (*Stichting Museaal en Historisch Perspectief Noord-Holland*), dr J.H.M. de Waardt (*Erasmus Universiteit Rotterdam*), drs N.W. Markus (leraar geschiedenis *Vossius Gymnasium*), drs P.P. de Baar (hoofdredacteur *Ons Amsterdam*), mr R.L.A. Budhu Lall (gemeenteraadslid Diemen) en drs J. Haag (bestuurslid *Historische Kring Diemen*). Vanuit verschillende invalshoeken gingen zij in op het belang van locale geschiedenis, waarbij onder meer de rol van het onderwijs, de interesse voor het cultureel erfgoed, de betekenis van de globalisering en het belang van geschiedenis als een gewoon heel erg leuke hobby aan de orde kwamen. Er volgde een interessante gedachtewisseling met de zaal, waarvan een uitvoeriger verslag binnenkort op de *HKD*-website te zien zal zijn.

Na afloop was er een gezellige receptie voor alle *HKD*-leden. De aanwezigen, en dat waren er velen, konden tevens de overal in *De Hoop* opgehangen schilderijen en kaarten met betrekking tot de geschiedenis van Diemen bekijken. De interessante tentoonstelling werd geheel ingericht door Carel Kaskens, die hiervoor putte uit zijn eigen collectie. Verder werd er door ons *HKD*-lid Van der Tuin een door hem gemaakte videopresentatie over de Diemense historie gepresenteerd. Tijdens de receptie werd door Nienke en Reinout Krook de door hen gemaakte *HKD*-website officieel geopend. Alles bij elkaar was het een gezellige, interessante en gedenkwaardige dag.

Oprichting HKD

Van vele kanten kreeg het redactieteam lovende reacties over het recent gepubliceerde jubileumnummer. Frits Reurekas, een van de mensen van het 'eerste uur' van de *HKD*, stelt er prijs op dat de tot nu toe onvermeld gebleven mensen, die indertijd ook zeer nauw waren betrokken bij de totstandkoming van onze vereniging, ook worden genoemd. Om deze gegevens te verzamelen zijn we terstond in ons eigen *HKD*-archief gedoken. Het idee om in Diemen een historische vereniging of stichting op te richten leefde al lang bij Frits Reurekas. Zijn contacten met de toenmalige burgemeester van Diemen, Anneke van Dok-van Weele en de gemeentejurist mr J. Mulder, leidde er toe dat er in oktober 1989 een kleine werkgroep in het (toen nog oude) gemeentehuis bijeenkwam om over de wenselijkheid van zo'n vereniging of stichting van gedachten te wisselen. De werkgroep bestond, naast Frits Reurekas, uit Hanna Blok en Karin en Piet van Reenen. Deze drie laatstgenoemde personen vertegenwoordigden de *Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland, afdeling Amsterdam en Omstreken* (AWN) die in Diemen reeds haar sporen had verdiend.

Het een en ander leidde er toe dat de *AWN*-leden Hanna Blok, Noor van Mens en Toet ter Meulen het initiatief namen om op 11 september 1990 een vergadering te beleggen in de toenmalige Sint Petrusschool aan de Schoolstraat 2, om over deze zaak te discussiëren. Het advies van burgemeester Van Dok-van Weele werd gevolgd om ook verschillende andere mensen uit de Diemense gemeenschap uit te nodigen om een breder draagvlak voor de op te richten vereniging te verkrijgen. Naast alle hiervoor genoemde personen werden een aantal in historie geïnteresseerde inwoners uit Diemen uitgenodigd, alsmede vertegenwoordigers uit de wetenschap en het Diemense bedrijfsleven, politiek en onderwijs, met name: Henk de Wild, Jaap Haag (historicus), Hans de Waard (historicus), Wiard Krook (archeoloog), Paul van den berg (*Boekhandel Vanderhoef BV*), Gerald Monterie (*Diemer Apotheek*), Gert van Mansom (gemeenteraadslid en voorzitter *CDA-fractie*), Cor Vedder (oudwethouder) en W. Zanting (*Gemeente Archief Diemen*). Tijdens de vergadering van 11 oktober 1990 in het gebouw *De Kring* aan de Prins Mauritslaan 3 trad ook Henk Teiwes toe als lid van de werkgroep. Om de gang er in te houden werd de volgende vergadering op 15 november 1990 gepland. Op deze bijeenkomst werd Cor Draijer, voorzitter van de reeds bestaande *Historische Kring Weesp*, uitgenodigd om ons van advies te dienen. Inmiddels werd er ook gewerkt aan het zogenaamde 'nulnummer' van het uit te geven clubblad. Hiervoor stelden Frits Reurekas, Henk de Wild, Jaap Haag en Wiard Krook zich beschikbaar. De eerste redactievergadering vond plaats op 18 december 1990 ten huize van Wiard Krook. Een dag later, 19 december 1990, kwam de werkgroep weer bijeen. Vele zaken waren inmiddels geregeld en het werd onderhand duidelijk wie beschikbaar was voor een bestuursfunctie. Om de op 16 maart 1991 geplande oprichtingsvergadering in goede banen te leiden werd een "commissie ter voorbereiding van de oprichtingsmanifestatie" samengesteld met als leden Noor van Mens, Toet ter Meulen, Hannie Ploegmakers, Frits Reurekas, Henk Teiwes en Wiard Krook. Zij overlegden op 8 januari 1991. Op 9 januari volgde een tweede redactievergadering, ditmaal bij Frits Reurekas thuis. Voordat het 16 maart 1991 werd, kwam de werkgroep nog driemaal bijeen. Naast Jaap Haag, Henk Teiwes en Wiard Krook hadden zich ook twee andere potentiële bestuursleden gemeld: Hilda Kernell en Jaap van Ingen. Het is duidelijk dat achter de schermen nog vele anderen gewaardeerde bijdragen hebben geleverd om de *HKD* een goede start te gunnen. Tenslotte dient nog één groep te worden bedankt, namelijk de echtgenotes en echtgenoten van alle bestuurs- en werkgroepleden. Zonder hun steun zou de *HKD* nooit historie hebben kunnen maken.

Tijdens de officiële oprichtingsvergadering op 16 maart 1991

werd door de bestuursleden van de vereniging in oprichting, te weten Hanna Blok (voorzitter), Gerald Monterie (penningmeester) en Noor van Mens (secretaris) het nieuwe bestuur geïnstalleerd. Een van de agendapunten was de aanbieding door Wiard Krook van het eerste nummer (het zogenaamde 'nulnummer') van ons blad aan burgemeester De Hon. Hij verhoogde de feestvreugde met de aanbieding van de getekende inschrijfformulieren van de wethouders Hanneke van Wel en Steven Dijk.

Correcties

In het *HKD*-jubileumnummer is op pagina 8 helaas een fout geslopen. Er werd gesteld dat de drukpersen van de drukkerij aan de Ouderkerkerlaan, waar tijdens de Tweede Wereldoorlog door Andries IJsendijk het illegale blad *Vrij Nederland* werd gedrukt, voor een verwachte inval van de Duitse bezetter door de firma *Saan* in veiligheid werden gesteld. In de publicatie werden echter abusievelijk twee verhalen tot één verweven. Gaarne verwijst de redactie naar het artikel van Taco ten Dam in dit nummer, waar hij nader op de juiste toedracht van de toenmalige gebeurtenissen (en de sindsdien door de firma *Saan* gevoerde bedrijfskleuren groen en oranje) ingaat.
Oplettende *HKD*-leden meldden ons verder een paar foutief vermelde namen, welke we hier gaarne willen corrigeren. In nummer 2-1995 had als fotobijschrift op pagina 7 de naam Frouwke Leegwater-Meima moeten staan. In nummer 2-2000 werden op pagina 26 de initialen van oud-wethouder Ruitenbeek onjuist weergegeven. In plaats van H.L. had hier A.L. moeten staan. Tenslotte werd in hetzelfde nummer op pagina 28 als medebestuurslid van het *Witte Kruis* de heer De Baarre genoemd. Correct gespeld had dit A.R. de Baare moeten zijn.

Giften

Dat de *HKD* groeit en bloeit, daaraan is geen twijfel mogelijk. Vooral de laatste tijd bemerken de bestuursleden en oudbestuursleden dat. Bij het winkelen in het winkelcentrum *Diemerplein* komen ze steevast een *HKD*-lid tegen. Niet dat ze nu alle leden persoonlijk kennen: dat is ook haast niet mogelijk met het huidige ledental van ruim 530. Tijdens een praatje met een *HKD*-lid komt steevast de *Historische Kring Diemen* aan de orde. Vaak krijgen ze dan interessante gegevens te horen over de historie van Diemen. Maar niet alleen dat. Ook komt het voor dat er tijdens zo'n gesprek in het winkelcentrum spontane toezeggingen worden gedaan over foto's van Diemen uit vroegere tijden. Zo schroomde Jan Heek niet een fantastische serie foto's ter reproductie aan ons archief ter beschikking te stellen. Het zijn foto's, waarvan enkele afkomstig zijn van wijlen zijn schoonouders de familie Van der Meent, die grotendeels betrekking hebben op het Amsterdam-Rijnkanaal (destijds het Merwedekanaal geheten) en de pont naar Overdiemen. Zij zijn gemaakt omstreeks 1910. Dergelijke afbeeldingen zijn natuurlijk van onschatbare waarde, want over die omgeving is zeker uit die tijd nog niet zoveel aanwezig in ons fotoarchief.
Uit de nalatenschap van wijlen Han Voorhuijzen ontvingen wij, met grote dank aan zijn weduwe, maar liefst 160 goed gedocumenteerde kleurendia's. George Voorhuijzen verrijkte de *HKD*-bibliotheek met een index van het tijdschrift *Ons Amsterdam* uit de jaren zeventig. Verder was mevrouw Hellendoorn zo vriendelijk om via haar buurvouw, Marijke Pette, ons een serie foto's ter beschikking te stellen van de Arent Krijtsstraat.
Bij het opruimen vond de familie Karnekamp nog enig oud verpakkingsmateriaal van de winkels van Ooms en Woorts, alsmede een origineel mosterdpotje van de indertijd te Diemen gevestigde firma *Luyckx*. Tevens doneerde Cor Karnekamp een serie fraaie door hem gemaakte kleurenfoto's van een besneeuwde joodse begraafplaats Buitenlust. Voor ons archief mochten we ook nog documentatiemateriaal dupliceren van Charles L. Vriese en een aantal foto's, waaronder die van een collectie te Diemen opgegraven rookpijpen.
De familie Teiwes wilde niet achterblijven en verrijkte de collectie van de *HKD* ook met een *Luykx* mosterdpotje, gelukkig van een ander model. Ook een waardevolle bijdrage kwam van mevrouw E. Groen-Nieuwpoort. Zij stelde onder meer interessant archiefmateriaal betreffende *Diemer Zorg* en het *Witte Kruis* ter beschikking voor reproductie. Van Jaap Steenis werd vernomen dat hij bezig is foto's boven water te halen die betrekking hebben op het zogenaamde 'Rode Dorp'. Dit was het woongebiedje dat destijds naast de spoorlijn Diemen-Weesp werd gebouwd, vlak naast de Gemeenschapspolder.
Een woord van dank voor deze giften en bruiklenen is hier zeker op zijn plaats. Mocht u er ook toe komen om eens in uw fotoverzameling te gaan speuren naar oude afbeeldingen van Diemen, dan houdt het *HKD*-archief zich warm aanbevolen.

Excursie naar Antwerpen

De *HKD*-excursie van afgelopen 12 mei naar Antwerpen was wederom een eclatant succes. Het weer was buitengewoon mooi, de koffie met gebak op de heenweg heerlijk, de te bezichtigen objecten boeiend, en het diner een culinair genoegen. Daar de sfeer in de bus en daar buiten uitstekend was te noemen, hebben bijna 80 leden een gezellige en bezienswaardige dag beleefd. Het volgend jaar staat er weer iets geheel anders op het programma. Uiteraard zal iedereen te zijner tijd weer uitvoerig worden geïnformeerd en uitgenodigd om deel te nemen.

Bij aankomst in Antwerpen op 12 mei 2001 staat een deel van de 78 deelnemers van de excursie te wachten om over te steken (foto Corrie Bakker-Hennipman).

Concerten in De Hoop

Ook komend seizoen organiseert de *Stichting Vrienden van De Hoop* weer een aantal concerten in de voormalige schuilkerk aan de Hartveldseweg 23, die inmiddels geroemd wordt om zijn goede akoestiek. Deze concerten zijn in principe op de laatste zondagmiddag van iedere maand gepland, met ingang van september, waarbij echter de drukke decembermaand wordt overgeslagen. Dit jaar staat er vooral ook veel zang op het programma. De kaartverkoop aan de zaal start vanaf 14.30 uur. Uiteraard genieten *Vrienden van Schuilkerk de Hoop* korting. De aanvang is steeds om klokslag 15.00 uur, waarna de zaaldeuren zullen worden gesloten.

VRY NEDERLAND

NEDERLAND ORANJE

21 FEBRUARI 1942

2E JAARGANG No. 10

Want waarheit, dat 's al oud, vindt nergens heijl noch heul
Dies roemt men hem voor wijs, die vinger op den mont leijt.
Och, kon ick oock die konst; maar wat op 's harten grond leijt
dat welt me naar de keel, ick wordt te stijf geparst
en 't werkt als nieuwe wijn die tot de spon uitbarst.

„De Roskam" Vondel

OM „VRIJ NEDERLAND"

Toen, nu bijna 2 jaar geleden, enkele dappere Nederlandsche mannen besloten dit blad uit te geven, kozen zij daarvoor, niet zonder reden, de naam „Vrij Nederland". Ons volk, gewend aan nationale zelfstandigheid en vrijheid als een vanzelfsprekend goed te zien, moest plotseling bemerken dat het gestolen, vertrapt en vernietigd kon worden; niet meer gewend voor vreemden te bukken, moest het plotseling buigen onder de macht van één der meest brute en gewelddadige overheerschers van alle tijden.

Het eerste echter wat de onderdrukker met zijn geweld bereikte was dat ons volk, beter dan ooit, de hooge waarde der vrijheid ging begrijpen. Het verlangen naar vrijheid, de wil tot vrijheid, de bereidheid voor de vrijheid te offeren werd sterker dan ooit te voren.

Toen kozen de pioniers van ons blad de naam „Vrij Nederland", een naam, waarin al ons heimwee, onze wil, onze hoop en onze gemeenschappelijke daadkracht tot uitdrukking kwam.

Het zal hun onvergankelijke roem blijven in de zwartste nacht van ons volksbestaan deze lichtende banier voor de eerste maal weer te hebben opgeheven.

Toch, veronderstellen wij, had deze leus destijds een beperkter bedoeling dan thans. Daarvoor handelden zij ook bijna 2 jaar geleden. Sindsdien is er nationaal en internationaal heel wat gebeurd.

Het verlangen naar vrijheid is hetzelfde gebleven, is zelfs nog sterker geworden, maar beter dan toen beseft ons volk thans dat onze nationale en persoonlijke vrijheid niet vanzelfsprekend zijn, maar ook dat die vrijheid niet „in de lucht kan hangen", maar ergens gefundeerd moet zijn en door een straffe rechtsorde beschermd moet worden.

In de tweede plaats, hoewel ons nog harde klappen en groote teleurstellingen te wachten staan, zien wij duidelijker dan toen de overwinning zich afteekenen.

Daarom houdt onze geest zich niet alleen bezig met het vrijwor den, het vrijmaken van Nederland, maar meer dan voorheen ook met het vrijblijven, beter gezegd, met de vraag hoe deze vrijheid binnen ons nationaal bestel opnieuw gegrondvest en in ons volksleven tot uitdrukking gebracht moet worden.

Deze opgave omvat nog meer. Zij betreft ons gansche rijk, dus ook onze verhouding tot de beide Indiën, en tenslotte omvat zij alle volkeren der wereld.

De Atlantische verklaring van Roosevelt en Churchill doet ons het beste hopen voor de internationale verwerkelijking van deze vrijheid. De instelling van een Rijksraad, een „ronde-tafelconferentie" door onze Koningin wijst in dezelfde richting voor zoover dit de verhouding Indië-moederland betreft. Gelukkig is zoowel in regeeringskringen te Londen, als bij het volk het besef doorgedrongen, dat er in dit verband nog wel 't een en ander te herzien en te verbeteren valt.

Wij komen daar bij gelegenheid nog uitvoeriger op terug.

Hoe zal het echter in ons eigen land gaan?

Ziehier een vraag, waarop niet alleen de regeering en niet alleen de leiders van ons volk, maar waarop wij ALLEN ons nu reeds moeten bezinnen, omdat wij er allen bij betrokken zijn en omdat de eenige en onmisbare waarborg voor een waarachtige democratie is: de door het volk gekende en aanvaarde VERANTWOORDELIJKHEID ten opzichte van de eigen instellingen en geestelijke goederen.

Het is de bedoeling van „Vrij Nederland" op dit laatste telkens weer terug te komen.

In de eerste plaats om onze lezers te prikkelen tot nadenken, tot bezinning, tot POLITIEKE WILSVORMING, opdat de toekomst ons niet onvoorbereid vinde.

In de tweede plaats om daarbij voortdurend te wijzen op de oorsprongen en de waarde van ons geestelijk goed, dat, naar onze meening, een geschenk is van Christendom en Humanisme.

De nevenschikking van deze beiden beduidt niet dat wij ze principieel hetzelfde achten of van gelijke waarde, zij is alleen de erkenning dat die twee cultuur-historisch ons volk en ons nationaal bestel hebben gevormd en beïnvloed en dat zij de bronnen zijn, zonder welke onze nationale en Westersche cultuur zou verdrogen en terugvallen tot heidendom en slavernij.

Met ieder die dit erkent kunnen wij, bij de wederopbouw van ons volksleven, samenwerken.

Het is opmerkelijk, dat ook onze vijanden Christendom en Humanisme erkennen als de twee vormende krachten van onze beschaving. Die beschaving trachten zij te vernietigen, dus trachten zij, waar zij dat kunnen, deze